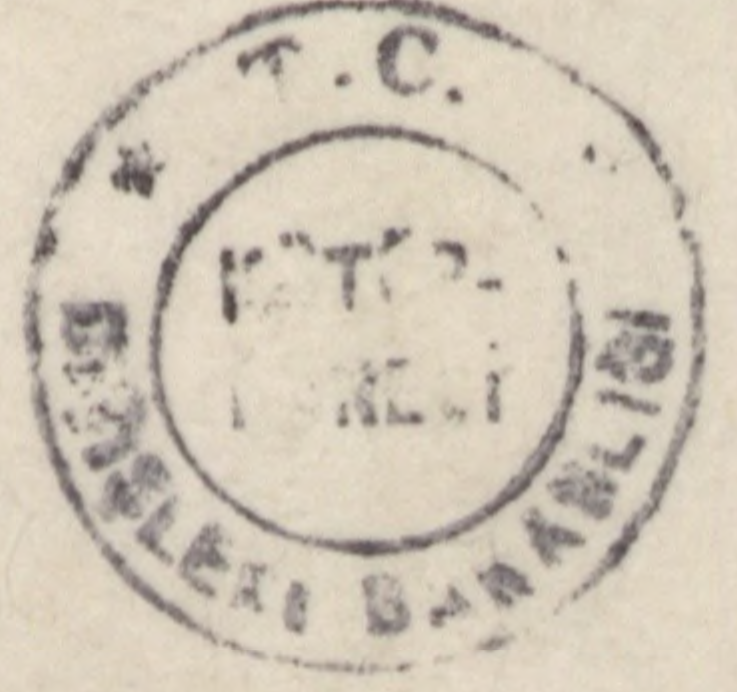


Yakın Doğu Meseleleriyle İlgili

LOZAN BARIŞ KONFERANSI

1922 - 1923

KONFERANSTA TEZEKKÜR OLUNAN
SENEDAT MECMUASI



BİRİNCİ TAKIM

DÖRDÜNCÜ CİLT

MÜZAKERÂTA MÜTEALLİK VESİKALAR

(1 Şubat 1923'den 22 Nisan 1923 tarihine kadar)

Derleyen

Ahmet Yavuz

Dışişleri Bakanlığı

1990

Yakın Doğu Meseleleriyle İlgili

LOZAN BARIŞ KONFERANSI

1922 - 1923

**KONFERANSTA TEZEKKÜR OLUNAN
SENEDAT MECMUASI**

BİRİNCİ TAKIM

DÖRDÜNCÜ CİLT

MÜZAKERÂTA MÜTEALLİK VESİKALAR

(1 Şubat 1923'den 22 Nisan 1923 tarihine kadar)

Derleyen

Ahmet Yavuz

T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ

Dışişleri Bakanlığı

1990

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ 9184

Ayniyat No: 2396

Yer No: 16.11.93

Yakın Değer Meslekleriyle İlgili

LOZAN BARİŞ KONFERANSI

1922-1923

KONFERANSTA TEZKUR OLUNAN
SENEDAT MECMUASI



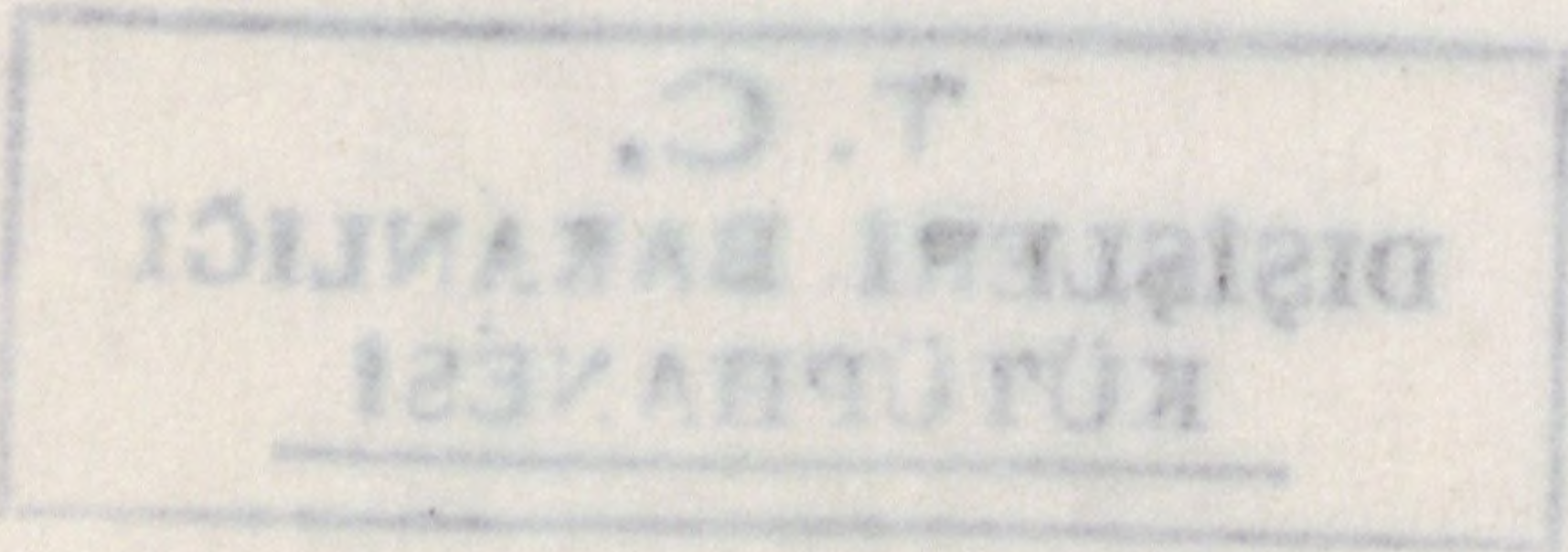
BİRİNCİ TAKIM

DÖRDÜNCÜ GİT

MUZAKERATA MUTEALLİK VESİKALARI

(1 Şubat 1923'den 22 Nisan 1923 tarihine kadar)

956.102 4
LOZ
1990

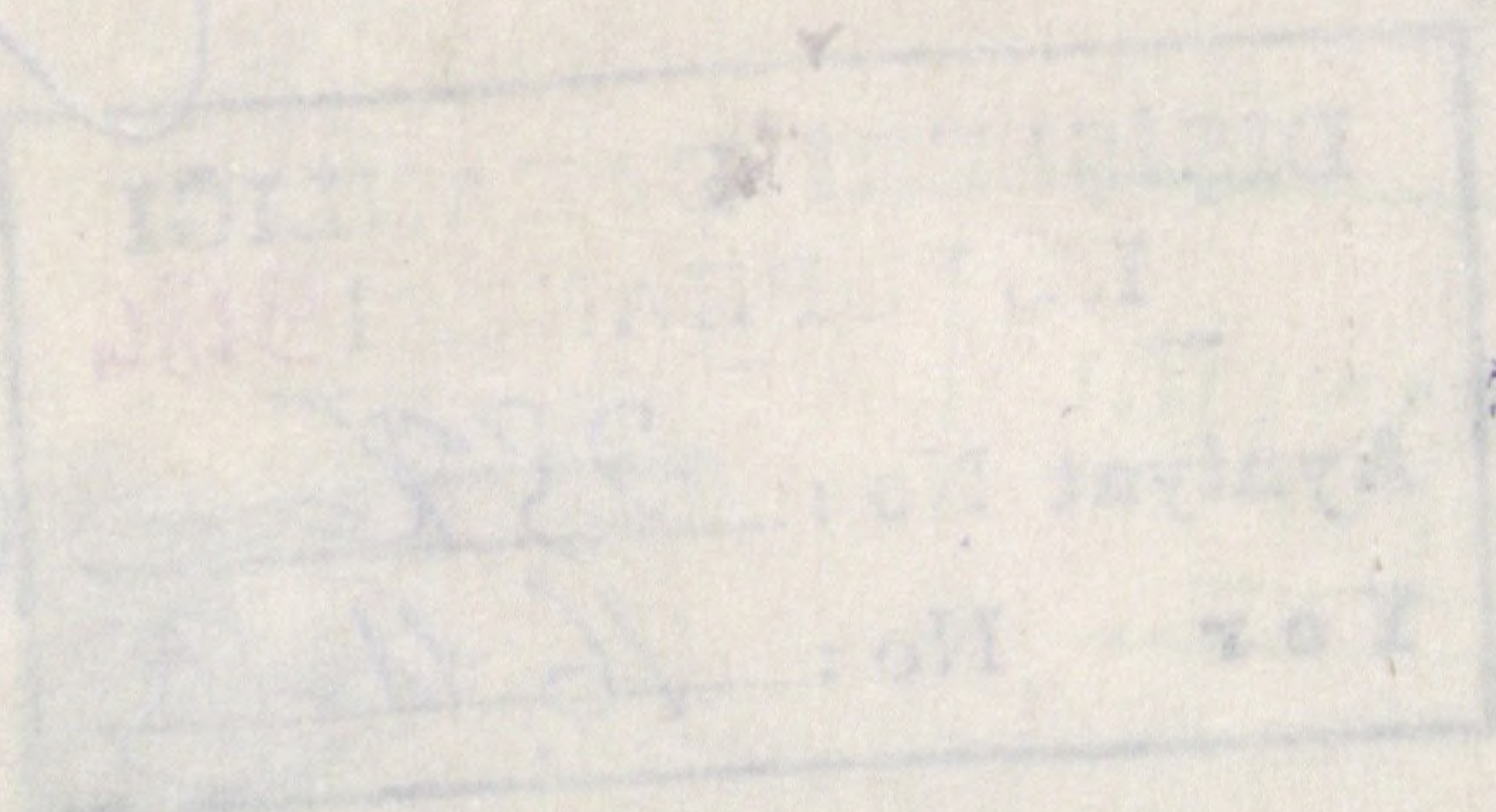


Berleşen
Ahmet Yavuz

D.N.
1394

Disiğleri Bakanlığı

1990



İ Ç İ N D E K İ L E R

Sahife

İzahi nota	5
I. Muâhede projesi ile Britanya, Fransa ve İtalya Hey'eti Murahhasaları tarafından teklif edilen müzeyyel Mukavelât projelerinin tadilâtı (3 Şubat 1923 sabahı)	7
II. Britanya, Fransa ve İtalya Hey'eti Murahhasalarının teklifleri (4 Şubat 1923)	12
III. Britanya Hey'eti Murahhasasının teklifi (144 maddeye lâhika) (4 Şubat 1923)	14
IV. Sulh Konferansına memur Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Hey'eti Murahhasasının Sulh Konferansındaki Britanya, Fransa ve İtalya Hey'eti Murahhasaları Reislerine mektubu (4 Şubat 1923, saat 13.30)	15
V. Bir Türk talebini tervice matuf Britanya Beyannâmesi projesi (4 Şubat 1923, saat 17.30)	22
VI. Britanya, Fransa ve İtalya Hey'eti Murahhasasının teklifi (4 Şubat 1923, saat 17.30)	23
VII. Türkiye ve Yunanistan metâlib-i mütekabilesinin tesviyesine dâir mütekabil bir Türk teklifi (4 Şubat 1923, saat 17.30)	24
VIII. Muharrem Kararnâmesinin te'yidine müteallik nota (4 Şubat 1923, saat 17.30)	25
IX. İdâre-i Adliyeye mütedâir beyannâme hakkında Türk mukabil projesi (4 Şubat 1923, saat 18.00)	26
X. Muâhede ve Mukavelât projelerinde icrâsı Türkiye tarafından talep edilen tadilât:	27



A —	Hariciye Nazırı İsmet Paşa Hazretlerinin davet eden Devletler Hariciye Nazırlarına mektubu (8 Mart 1923)	27
B —	Türk mütekabil teklifleri	35
1)	Muâhede projesi	35
2)	Boğazların tâbi olacağı usule dâir Mukavelenâme projesi	55
3)	Trakya hududlarına dâir Mukavelenâme projesi	55
4)	İkamet ve selâhiyet-i adliyeye dâir Türkiye ile Düvel-i Müttefika arasında Mukavele projesi	56
5)	Arnavutluğun Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeye iş-tirâkine müteallik beyannâme projesi	62
6)	Türkiye ile Düvel-i Müttefika arasında Ticâret Mukavelenâme projesi	62
7)	Affı Umumiye mütedâir beyannâme projesi	71
8)	Türkiye'de İdâre-i Adliyeye mütedâir Beyannâme projesi	72
9)	Sened-i nihâi projesi	73
XI.	Türkiye Hariciye Nazırı İsmet Paşa'nın 8 Mart 1923 tarihli tebliğine cevâben davet eden Devletler Hariciye Nazırları ile Japon Mümessili tarafından Müşârünileyhe gönderilen müttehid-ül meal mektupların metni (28 Mart 1923 - 1 Nisan 1923)	76
XII.	Davet eden Devletlerin müttehid-ül meal notalarına Türkiye tarafından İstanbul'daki Müttefikin Fevkalâde Komiserlerine mevdu 8 Nisan 1923 tarihli cevabı	79
XIII.	Konferans mesâisine yeniden mübâderet	81

İZAHİ NOTA

31 Kânunusânî'den 1 Şubat'a kadar Konferansın muhtelif Komisyonları tarafından aktedilen celseleri (Birinci Cildin 353 üncü sahifesinden itibâren gelen sahifelere müracaat) davet eden Devletlerin Mümessilleri ile Türk Hey'eti Murahhasları arasında cereyan eden nim resmi mükâlemeler teâkub etmiştir.

Bu mükâlemât esnâsında, Müttefikin Murahhasları Türk Hey'eti Murahhasasına mevdu tekliflerin muhtelif noktalarında tadilât icrâsına imâle edilmişlerdir. Zirde 1 numaradan 3 numaraya kadar nakledilen vesâik müzakerâtın bu safhasına taalluk eder. Türk Hey'eti Murahhasasının 4 Şubat tarihli (Saat 13.30) mektubu (4 numaralı vesika) bu yeni teklifleri tesbit eder.

Bu notaya muahhar olarak, davet eden Devletler Murahhaslarıyla Türk Murahhaslarından mürekkep bir içtimâ 4 Şubat saat 17.30 da vuku bulmuştur. (5 den 11)e kadar numaralanmış vesâik bir itilâfa müncer olamamış olan bu içtimâ esnâsında dermeyân edilen teklif ve telkinleri irâe eder.

Lozan Konferansı bu şerâit dahilinde tatil edilmiştir. Mart'ın sekizinde, Türk Hey'eti Murahhasası Reisi Türk Hükûmetinin Muâhedenâme ile Mukavelâtta icrâsını teklif eylediği tadilâtı, davet eden Devletlerin Hariciye Nazırlarına Ankara'dan bildiriyordu. (Vesika No. 10)

Davet eden Devletlerin bu tebliğe cevapları Türkiye Büyük Millet Meclisinin İstanbul'daki Mümessiline 1 Nisan'da tevdi kılınmıştır. (Vesika No. 11)

12 numaralı vesika Fransa, Britanya, İtalya ve Japonya'nın müttehi-dülmeâl notalarına Ankara Hükûmetince verilen cevabı irâe eyler.

Bu notaların teâtisinden sonradır ki Baş Kitâbet Hey'ât-ı Murahhasayı 23 Nisan'da içtimaa davet etmeğe memur edilmiştir. (Vesika No. 13)

**İNGİLTERE, FRANSA VE İTALYA HEY'ÂTI MURAHHASASI
TARAFINDAN MUÂHEDENÂME PROJESİNDE VE BUNA MERBUT
MUKAVELÂT PROJELERİNDE İCRÂSI TEKLİF EDİLEN TADİLÂT**

3 Şubat 1923 (sabah)

1. MUÂHEDE PROJESİ :

A) Mukaddeme :

Şu maalde bir üçüncü fıkra ilâvesi :

«Bu münâsebâtın Hükûmetlerin muhtâriyet ve hâkimiyetine riâyet esâsına müstenit olması lâzım geleceğine...»

B) 46 ncı madde bervechi âti kaleme alınacaktır :

«45 inci maddenin son fıkrasını tatbiken, Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyenin bu maddede muayyen re'sülmâli itibârisi işbu Muâhedenâmenin mevki-i mer'iyete vaz'ı tarihinden itibâren üç ay müddet zarfında alâkadar Devletlerden biri tarafından talep vâki olur ise bu Hükûmetler arasında taksim edilecektir. Bu taksim, te'diyât-ı seneviyenin taksimi için kabul edilen nisbetlere göre istikraz veya avanslar mukavelâtı ahkâmı ile işbu şubenin mukarrerâtı nazarı itibâre alınarak yapılmak lâzım gelir.»

«Bu taksimin suver-i icrâiyesini tesbit için ind-el-icap Paris'te bir Komisyon toplanacaktır. Komisyon Türk Hükûmetinin Delegeleri ile mâruzzikr Hükûmetlerden her birinin Delegelerinden ve bu hususta Düyûn-u Muvahhade ve Türk tahvilâtı hâmilleri namına hareket edecek Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisi İdâresi azâsından ve diğer istikrazlar hâmillerinin mümessillerinden mürekkep olacaktır.»

«İştirak hisselerinin te'diyesi ânifûlbeyan ahkâmdan dolayı tehir edilemiyecektir.»

C) 57 nci madde :

1 inci fıkranın 6 ncı satırındaki «15.000.000 Türk altını» yerine «12.000.000 Türk altını» okunmalıdır.

Bu maddenin 2 nci fıkrası hazf edilmiştir.

D) 58 inci madde :

Bu madde şekli hâzırında hazfedilerek metn-i âti ikame olunmuştur :

«57 nci maddede musarrah te'diye, bu maddede zikredilen Devletlerin 1 Ağustos 1914 ile işbu Muâhedenâmenin mevki-i mer'iyete vaz'ına kadar hâdis olan vekayie müteallik olarak yekdiğerine karşı dermeyân edecek oldukları metâlib-i nakdiyeyi suret-i kat'iyede tesviye eyleyecektir. Bidâyeten her tarafın kendi tebaasını alâkadar ettiğı halde bilâhire bir Hükûmet tarafından diğeri bir Hükûmete doğrudan doğruya veya bilvasıta te'diyat icrâ etmesini istilzam eden metâlip dahi anifûlbeyan metâlip meyanına dahildir.»

E) 59 uncu madde :

3 üncü satır : «900.000» yerine «720.000» okumalı.

4 üncü satır : «15.000.000» yerine «12.000.000» okumalı.

F) 60 inci madde :

İmtiyazların bahşı hususunda Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisinin istifsâr-ı re'yine müteallik 3 üncü, 4 üncü ve 5 inci fıkralar hazfedilmiştir.

G) 61 inci madde :

2 nci satır : «15 milyon» yerine «12 milyon» okumalı.

H) 69 uncu madde :

İkinci fıkranın yerine metn-i âti ikame edilmiştir :

«Bu tekasit-i seneviyenin tediyesi vâdesinde vuku bulursa Türk Hükûmetinin emrine derhal 900.000 Türk altın, liralık bir meblâb hazır bulundurulacaktır. Beşinci taksit-i senevinin tediyesinden sonra Türk Hükûmeti fıkra-i ânifede musarrah altın mebâliğin yekûnunu ahz eyleyecektir.»

İ) 130 uncu madde :

2 nci fıkra, 2 nci satır : «Mukavelât-ı Sıhhiye-i Beyned-Düvel» kelimelerinden sonra «ve işbu Muâhedenâmenin 21 inci maddesinde musarrah Boğazların İdâresine Müteallik Mukavelenâmenin» kelimeleri ilâve olunacak.

2. BOĞAZLARIN TÂBİ OLACAĞI USULE MÜTEDÂİR

MUKAVELENAME PROJESİ :

İkinci maddeye zeyl. Usul ve kavâid :

Birinci fıkranın «â» harfli bendinin üçüncü satırı : «Lâalettayin» kelimesinden sonra «Ahkâm-ı sıhhiye-i Beyn-ed-Düvel'in mahfûziyeti kaydile» kelimelerinin ilâvesi.

Ve altıncı fıkra makamına kaim olmak üzere metn-i âtiyi ilâve :

«6 ncı fıkra : Vikaye-i sıhhiyeye mütedâir ahkâmı mahsusa.

«Derunlarında veba, kolera ve tifo vukuâtı olan veya yedi günden beri olmuş olan sefâin-i harbiye ile bulaşık bir limandan beş defa yirmi dört saatten az bir müddetten beri müfarekat etmiş olan sefâin Boğazlardan karantina halinde geçmeğe ve Boğazları bulaştırmak imkânını kâmilten ref etmek için lâzım gelen tedâbir-i vâkıayı sefinede mevcut vesâiti istimal ederek tatbik eyleyeceklerdir.

«Derunlarında tabib olmayan ve Boğazlardan bilâ tevakkuf veya hamulesinden bir kısmını ihraç etmeksizin doğrudan doğruya geçen sefâin-i ticâriye hakkında da aynı suretle muâmele ifa edilecektir.

«Tabibi olmayan sefâin-i ticâriye hattâ tevakkuf etmeyecekseler bile Boğazlara dahil olmazdan evvel ahkâm-ı sıhhiye-i Beyn-el-Düvel'e tevfiği hareket etmiş bulunacaklardır.

«Sefâin-i harbiye ile ticaret gemileri Boğazlardaki limanlardan birine uğrıyacak oldukları takdirde işbu limanda kabili tatbik olan ahkâm-ı sıhhiye-i beyn-ed-düvele tâbi bulunacaklardır.»

3. USULÜ İDÂRE-İ TİCÂRETE ÂİT MUKAVELENÂME

PROJESİ :

A) Yedinci Madde :

Âti-ül-maal bir ikinci fıkra ilâvesi :

«Maamâfih Türkiye ile hem hudut Avrupa memâliki hakkında bâlâdeki fıkroda musarrah beş sene müddet bir seneye tenzil edilecektir.»

B) Sekizinci madde :

Üçüncü satırda : «Beş senelik aynı müddet» yerine «7 nci maddede musarrah beş sene veya bir senelik müddetler» okunacaktır.

C) Dokuzuncu madde :

Şu suretle muharrer üçüncü bir fıkra ilâvesi :

«Maamâfih Türkiye'ye hem civar Avrupa memleketleri hakkında fıkra-i ânifede musarrah beş sene müddet bir seneye tenzil olunacaktır.»

4. USULÜ İDÂRE-İ ADLİYE'YE MÜTEDÂİR BEYANNÂME :

Evvelki projenin yerine âtide'ki metnin ikamesi :

TÜRKİYE'DE İDÂRE-İ ADLİYE'YE MÜTEDÂİR BEYANNÂME

«Türk Hey'eti Murahhasası Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin ecnebilere Türk mahâkimi huzurunda hüsn-ü adâleti her veçhile te'mine kadir bulunduğunu ve hâkimiyetini tamâmile icrâ ederek ve hiç bir müdahale-i ecnebiye olmaksızın bu adâletin hüsn-ü tevziine nezarete muktedir bulunduğunu evvelce ilâm etmeğe fırsatyâb olmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti örf ve adât ve medeniyet terakkisinin muhik göstereceği kâffe-i islâhatı icrâ etmek için icap eden tahkikat ve tetkikatı ifâya da aynı derece amâdedir.»

«Bu fikir ile Türk Hey'eti Murahhasası âtideki beyanatta bulunmağa lüzum hisseder» :

«Türkiye Hükûmeti Beyn-ed-Düvel Adâlet Mahkeme-i Dâimesince tanzim edilecek bir cetvel üzerinden intihap eyleyeceği Hukuk Müşavirlerini beş seneden dûn olmamak üzere lüzum görüleceği bir müddetle derhal hizmetine almak niyetindedir.»

«Bu Hukuk Müşavirleri Adliye Vekiline tâbi olacaklar, İslâhat-ı Hukukiye Komisyonlarının mesâisine iştirak edecekler ve betahsis İstanbul, İzmir, İstinâf Mahkemeleriyle Samsun ve Adana Bidâyet Mahkemelerinin hakkı kazaları dâirelerine tayin olunacaklardır. Türkiye'nin münâsebât-ı beyn-ed-düvelini alâkadar edebilecek kâffe-i umur ve hususatta nizamî, idarî, ticarî ve cezâî Türk Mahakiminin tarzı faaliyetini takibe ve hakka mukarin addetmedikleri icrâat ve mukarrerât-ı adliyeye karşı Adliye Vekili tarafından istinâfen yahut temyîzen veya yeniden tetkiken icraatta bulunmasını talep etmeğe ve gerek mahâkim-i nizâmiye, ticâriye, idâriye veya cezâiyenin tarzı idâresi ve gerek cezâların icrâsı, gerek kanunların tatbiki yüzünden tevellüt edebilecek bilcümle şikâyâtı telâkki etmekle mükellef ve Türk kavâninine tamâmile riâyet olunmasını te'min etmek üzere Türk Makamât-ı âidesine malûmat vermekle mükellef olacaklardır.»

«Cürm-ü meşhud müstesnâ olmak üzere - ânifülbeyan hakkı kaza dâirelerinde - mâruzzikr hususatta Türk memurlarınca icrâsına lüzum görülecek ziyaret ve taharri-i büyut veya tevkifat, mezkûr Hukuk Müşavirleriyle bil-itilâf icrâ edilecektir.»

«Cürüm veya cinâyet işlerinde asâyişi umumi haleldar olmadıkça dâima kefalete rabten tahliye-i sebil muâmelesi icrâ edilecektir.»

«Mevaddı nizâmiye veya ticâriyede her gûna tahkimnâmelerle ah-kâm-ı tahkimiyeye mesağ vardır. Ve bu suretle ısdâr edilen mukarrerâtı hakemiye Bidâyet Mahkemesi Reisinin vizesi üzerine mecburi-ül-icrâ olacaktır. Reis-i mumailayh ancak kararın inzibâtı umumiye mugayere-i takdirinde vizeden imtina edebilir.»

ZEYL

MUÂHEDENÂME PROJESİNDE SEHVİYÎAT

20 nci maddedeki «18 Teşrinievvel 1912 tarihli Lozan Muâhedenâmesi mucibince edilen hukuk ve imtiyazât» yerine «18 Teşrinievvel 1912 tarihli Lozan Muâhedenâmesile ana mütedâir senedât mucibince edilen hukuk ve imtiyazât» diye okunmalıdır.

II

BRİTANYA, FRANSA VE İTALYA HEY'ETİ MURAHHASALARININ TEKLİFLERİ

1. SULH MUÂHEDENÂMESİ :

(4 Şubat 1923)

Müttefikin tebaasının giriftar olduğu zarar ve ziyanların tazmini için Türkiye tarafından 12 milyon Türk altın lirası itâsına ve suveri tesviyesine mütedâir bulunan 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 69 ve 79 uncu maddeler hazfedilmiştir; bunların yerine âtideki maddeler ikame olunmuştur :

Madde A

«Yunanistan'dan mâadâ Düvel-i âkide bir taraftan ve Türkiye Hükûmeti diğer taraftan 1 Ağustos 1914 tarihile işbu Muâhedenâmenin mevki-i mer'iyete vaz'ı arasında hâdis olan vukuâta mütedâir olarak her gûna metâlipten mütekabilen sarfınazar ederler. Bidâyeten tarafeyn tebaasını alâkadar ettikleri halde bilâhire bir Hükûmet tarafından diğer Hükûmet nef'ine doğrudan doğruya veya bilvasıta te'diyat icrâsını müstelzim olabilecek metâlip dahi ânifûlbeyan metâlip meyânına dahildir.»

«Yunanistan'dan mâadâ Düvel-i âkide bir taraftan ve Türkiye Hükûmeti diğer taraftan bilhassa ânifûlbeyan müddet zarfında tebaalarının giriftar oldukları zayıat veya zararlara müteallik her gûna metâlipten feragat ederler.»

Madde B

«A maddesi ahkâmı işbu Muâhedenin üçüncü faslı (Ahkâm-ı İktisâdiye) ahkâmına irâs-ı hâlel eylemez.»

Madde C

«A ve B maddeleri ahkâmı ne Türkiye'nin Yunanistan'a ve ne de Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı metâlibi hakkında tatbik olunmayacaktır.»

Madde D

«Türkiye Hükûmeti sâir Düveli âkide ile bil'itilâf Almanya Hükûmetini Almanya'dan Türkiye'ye ba'del harp ihraç edilecek emtia bedelini tesviye etmek üzere Türkiye Hükûmeti tarafından ihraç edilen kavâimi muayyen bir kambiyo fiatile kabul edeceği hakkında hin-i harpte vuku bulan taahhütlerinden ibrâ eylediğini beyan eder.»

Madde E

«Almanya ile 28 Haziran 1919 tarihinde mün'akid Muâhede-i Sulhiyenin 259 uncu maddesinin birinci fıkrası ve Avusturya ile 10 Eylül 1919 tarihinde mün'akid Muâhede-i Sulhiyenin 210 uncu maddesinin birinci fıkrası mucibince Almanya ve Avusturya taraflarından nakle-dilmiş olan altın mebâliğ üzerindeki hukukundan Türkiye Hükûmeti Yunanistan müstesnâ olmak üzere diğer Düvel-i âkide lehine feragat eyler. Gerek ilk defa mevkii tedâvüle vaz edilen Türk kavâim-i nakdi-yesine mütedâir 20 Haziran 1331 (3 Temmuz 1915) tarihli Mukavele-nâme ile ve gerek bu kaimelerin zahrında münderiç metin ile Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye uhdesine tahmil edilen bilcümle te'diye taahhüdâtı ilga edilmiştir. Aynı kavâim hamillerine karşı Türkiye Hükûmeti mes'ul kalmaktadır.»

Yunanistan ve Türkiye'nin kendi tebaalarına irâs edilen zarar ve ziyanların tazminine müteallik feragatı müteakibileyi tazammun eden 58 inci maddenin yerine madde-i âtiye ikame olunmuştur :

Madde F

Türkiye Hükûmetinin Lozan Sulh Konferansında Yunan Hükûme-tine karşı dermeyân eylediği metâlip ile Yunan Hükûmetinin kezâlik Konferansta Türk Hükûmetine karşı dermeyân eylediği metâlip Hükûme-teyn arasında âtiyen aktedilecek bir itilâfnâmeyle mevzu teşkil edecektir.

«İtilâf hâsıl olamadığı takdirde mes'ele Hakem tarikile tesviye edilecektir.»

2. TRAKYA HUDUDUNA DAİR MUKAVELENÂME :

Trakya'da aramsâz Türk kuvvetlerinin mevcudunu 20.000 kişiye tahdit eden 4 üncü madde hazf edilecektir.

III

BRİTANYA HEY'ETİ MURAHHASASININ TEKLİFİ

144 ÜNCÜ MADDEYE LÂHİKA

«Anzak - Arıburnu-arâzisi»nden ne suretle istifade olunacağı hakkındaki şerâit

4 Şubat 1923

Britanya İmparatorluğunun Anzak arâzisinden istifadesi şerâit-i âtiyeye tâbi olacaktır :

1. Arâzi-i mezkûre Muâhede-i Sulhiyeye binâen vechi tahsisinden gayri suretle istimal olunmayacaktır. Binâenaleyh hiç bir maksad-ı askeri veya ticarî ile veya ânifûlbeyan vechi tahsisine mugayi bir maksatla bu arâziden istifade edilmeyecektir.
2. Türkiye Hükûmeti bu arâziyi makabir dahi dahil olduğu halde teftiş ettirmek hakkını her vakit hâiz olacaktır.
3. Kabristanları muhafazaya memur sivil bekçilerin adedi kabristan başına bir bekçiyi tecavüz etmeyecektir. Mezarlıklar haricindeki arâzi için ayrıca bekçi bulunmayacaktır.
4. Arâzi-i mezkûre dâhilinde, gerek kabristanların dâhil ve hâricinde olsun, ancak bekçiler için lâzım olan emâkin-i beytiye inşâ edilebilecektir.
5. Arâzi-i mezkûre sâhilinde hiç bir rıhtım, dalga kıran veya eşhas ve eşyânın tahmil veya karaya ihrâcını teshil edebilecek iskele inşâ edilemeyecektir.
6. Arâziyi ziyaret için lâzım gelen bilcümle muâmelât ancak Boğazların iç sâhilinde ifâ edilebilecek ve arâziye Yunan denizi sahil tarafından girmeğe ancak muâmelâtı mezkûrenin ifâsından sonra müsâade edilecektir.
7. Arâziyi ziyaret etmek arzusunda bulunan kesen müsellah olmayacak ve Türk Hükûmeti bu memnuiyetin tatbikini murakabe etmek hakkını hâiz olacaktır.
8. Türkiye Hükûmeti 50 kişiyi mütecâviz züvvâr heyetinin muvasalatından lâakal bir hafta evvel haberdar edilecektir.

IV

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ HÜKÜMETİNİN SULH KONFERANSINDAKİ HEY'ETİ MURAHHASASI TARAFINDAN

Britanya, Fransa ve İtalya Hey'eti Murahhasaları Reislerine gönderilen

MEKTUP

NO : 178

4 Şubat 1923 (Saat 13.30)

Ekselâns

Sulhu en kısa müddet zarfında imzalamak imkânını kuvveden fiile isâl etmek üzere son bir gayret sarf eyliyerek Türk Hey'eti Murahhasasının vâsıl olduğu netâyici hâvi izahnâmeyi leften tarafınıza tebliğ etmekle kesbi fahr eyler ve te'minâtı ihtiramkârânemin kabulünü rica eylerim.

İmza

M. İsmet

LÂHİKA — A

Müzakereler vuku buldu. Tâli Komisyonlarda Konferansın gayesini teşkil eden sulha müteallik mesâil-i esâsiye hakkında tarafeynin nikat-ı nazarına dâir muhtelif projelerle mütekabil projeler teâtî edildi. Bu mesâi neticesi olarak esaslı noktalar üzerinde sulhü te'sis etmeğe kâfi bir vahdet-i efkâra destres olunduğuna kaniiz. Filhakika arâziye âit mesâil ile mali, sıhhi, mes'eleler ve milliyet, ekalliyet, Düyûn-u Umumiye, tamirât, tarik-i muvasala, üserâ, makabir, Usul-ü İdâre-i Adliye gibi Konferansı bir akametten kurtarmağa sâlih mesâil üzerinde sulhün akdine mâni olabilecek tehâlûf-ü efkâr hemen hemen kalmamış denebilir. Ânifen beyan ettiğimiz veçhile biz bu hususta mahzâ sulhü ve huzur-u cihânı vikayeten bu hususta büyük fedakârlığa katlanmaktayız ve cihan efkârı umumiyesinin ve aynı zamanda Düvel-i Müttefikanın bu fedakârlıkların ehemmiyet ve kıymetini tasdik edeceklerine kanaati kâmilemiz vardır.

Bu mesâil meyânında arâziye taalluk edenler âtidekilerdir :

Garp hududunu Düvel-i Müttefikaca teklif olunduğu gibi kabul ediyoruz.

Trakya'daki kuvvetlerimizin bile tehdidinden - ki Hükûmetin hâkimiyetile zâten kabil-i te'lif değildir - aynı Devletlerce feragat olunması keyfiyetini sulh arzularına bir delil olarak telâkki edip hüsnü niyetimizi bir defa daha irâe etmek için Karaağaç'ı ve bu mevkiden Kuleliburgaz'a giden şimendüfer hattını Dimetoka'yı, hülâsa, 1913 senesindeki hududumuzu istihsal için ısrar etmiyoruz. Tecârüb-i adide ile sâbit olduğu veçhile Payıtahtımızın emniyetini te'mine en salih tarihi usul-ü idâre olan Boğazların mesdûdiyetinden sarfınazar ederek Boğazlar sularının bilcümle memleketlerin sefâinine küşâde bulunmasına muvafakat ettik.

Gelibolu şibhi ceziresinde bir kuvve-i muhafaza idâmesine müteallik talebimizden de vaz geçtik.

Mevzuubahis şibhi cezire üzerindeki hâkimiyetimizi tahdit edici bir çok teklifler almış olduğumuz halde arzuyu itilâf perverânemizi izhar etmek gaye-i yegânesile tamamilen riayetkâr olduğumuz makabir hariçinde emn-ü asâyişe müteallik bazı şerâit-i âdilânenin kabulüne mukabil olmak üzere Anzak arâzii muayyenesinden istifadeye müteallik teklifi kabul ettik.

Bozca Ada ve İmroz Adasında bir İdâre-i mahalliye te'sisi teklifini dahi kabul ettik.

Konferansın cetvel-i müzakerâtında şimdiye kadar münderiç bulunmamış ve haklarında hiç bir mübâhase geçmemiş olan Cezâir-i ısnâ aşer adalarına dâir olan teklifi dahi tamamilen kabul ediyoruz.

Musul mes'elesine gelince : bunun akdi sulha mâni olmamasını temin etmek maksadı yegânesile bu mes'elenin Türkiye ile İngiltere arasında bir sene zarfında bilitilâf hal edilebilmesi için Konferans programından hâriç tutulması münasip olacağı fikir ve mütâlaasındayız.

Görülüyor ki arâzi mes'elelerle Boğazlar mes'elesi kısmen akdemce tekrar eden aksam ve kısmen bugün razı olduğumuz fedakârlıklar sayesinde sulhün akdine medar olacak mahiyettedir.

Milliyete müteallik mes'ele tarafımızdan tamamen ve kâmilan Düvel-i Müttefikanın metâlibine tevfikân kabul edilmiştir.

Bilhassa Türkiye için pek mühim olan ekalliyetler mes'elesi, dâima temayülât-i itilâfperverânemizi izhar ederek vuku bulan münakaşat neticesinde Düvel-i Müttefikanın arzuları veçhile halledilmiştir. Mesâil-i maliye hususunda biz evvelâ Müttefikin Hey'âtı Murahhasasının tekliflerine tevfikân Düyûn-u Umumiye'nin vâridat nispetinde taksimini sâniyen : Arnavut ve Yunan Hey'eti Murahhasalarının talebi veçhile şimendüferlere âit düyûnun bu şimendüferlerin bulundukları arâzinin Hükûmetleri uhdesinde kalmasını kabul ediyoruz.

Şimendüferlere âit düyûnun bu suretle ifrâzı ve Düyûnu Umumiye bakıyesinin vâridat nispetinde taksimi Türkiye'ye Türk tekliflerine göre tahmil edilmiş olacak olan taahhüdattan pek fazla taahhüdat tahmil etmektedir. Fakat Türkiye Hey'eti Murahhasası mahzâ sulhun akdini geciktirmemek ve kabili tamir zayıat yüzünden harp mes'ûliyetini deruhte etmemek için bu fedakârlığa muvafakat ediyor.

Bize dermeyân edilen teklife tevfikân henüz taksim edilmemiş ve fakat taksimi bizim için Berlin ve Tesalya Muâhedeleri ile müeyyed nâkabil-i itiraz bir hak teşkil eden ve Düvel-i Muazzamaca Balkan Hükûmetlerinin uhdesinde kalması tasdik edilmiş olan bakıye-i düyûn neticesi olarak bize medyun kalınan kısım için beyanatta bulunmakla iktifa ediyoruz.

Bu matlubun vaktı münasibinde tahsili esbâbına tevessül selâhiyetini muhafaza ederiz. Düyûn-u Umumiye İdâresinin vaziyetini tayin eden Muharrem Kararnâmesi hakkında Düyûn-u Umumiye hâmillerine bize dermeyân edilen teklife tevfikân beyanatta bulunmağa muvafakat ediyoruz. Eminiz ki Hükûmet-i Osmâniyenin hâmillere itimatı tâm ilhamından hiç bir zaman hâli kalmamış olan icrâât-ı maziyesi bu beyanatı derece-i kifâyede müeyyid bulunacaklardır. Bununla beraber (A) işaretli lâhikayı izah eden notanın hazfı lâbüdd olduğu fikrindeyiz.

Bundan mâadâ işbu Muâhedenâme mucibince fekk edilen arâziye terettüp eden hisse-i deyne âit tekasit-i seneviyenin 1920 senesinden bed' etmesini kabul ederek yeni fedakârlıklara razı oluyoruz.

Düyûn-u Umumiyenin aynı nâmi hâmil idare tarafından taksimini ve mütedâhil kuponların tesviyesi hakkında bu idare ile bir itilâf akdini dahi kabul ediyoruz.

Bundan mâadâ Almanya ve Avusturya'nın Türkiye teşkilâtı maliye ve iktisâdiyesinde temsil edilmemelerini kabul ediyoruz.

Tamirat mes'elesinde mevkii tedâvüle vaz olunan ilk tertip kavâim-i nakdiyenin kıymeti mütekabilesini teşkil eden beş milyon Türk lirasını mütecaviz altın meblâğ ile sefâin siparişleri neticesi olarak Türkiye'ye medyun bulunan takriben yedi milyon altın liralık meblâğdan yani cem'an on iki milyon altın liradan mahzâ fikri itilâfperverâne ilcâsile feragat ediyoruz. Düvel-i Müttefikânın tamirat olarak talep eylediği on iki milyon altın liralık meblâğdan mütekabilen feragati memnuniyetle telâkki ederiz.

Türk vatanına karşı Yunan tecavüzü ile irâs edilen tahribâtın tamirine kâfi bir meblâğın bir vecibe-i adâlet olmak üzere te'diyesi keyfiyetinin Düvel-i Müttefikaca esasen kabulünü sened ittihaz ederiz.

Turuk-u muvasalaya müteallik teklifler kâmilten kabul edilmiştir.

Umûr-u sıhhiyeye müteallik tekliflerin kâffesi zaten tarafımızdan kabul edilmişti. Ve yalnız Boğazlar sıhhiye hey'eti mes'elesi muallakta kalmıştı. Bu hususta dahi vâsi bir fikri itilâfperveri ve büyük bir hüsnüniyet izhar ederek biz, Türk Hudutları İdâre-i Sıhhiyesine beş sene müddetle Avrupalı etibbâyı mütehassısayı müşâvir olarak istihdam etmek arzusunda bulunduğumuza dair bir beyanname itasına amâdeyiz. Teklif edilen hey'ete kaim olacak olan bu müşâvirler daha müfid olacaklar ve bu hey'etten daha ziyâde büyük hizmetler ifâ edeceklerdir.

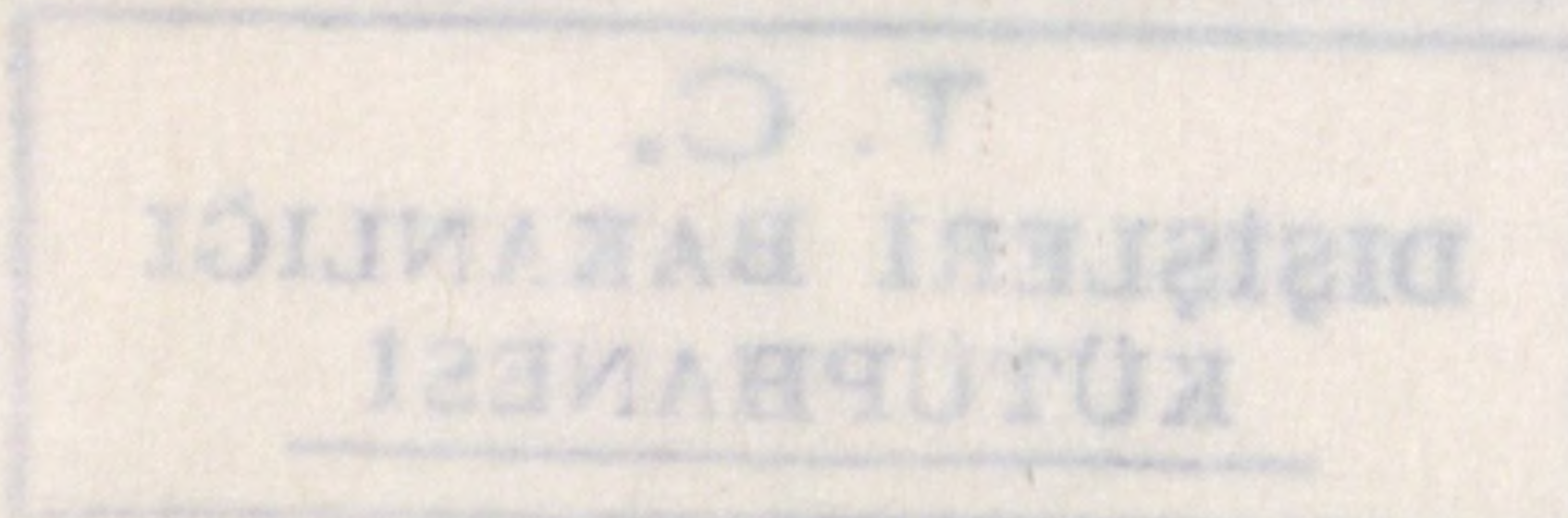
Harp esirleri mes'elesile makabir mes'elesi kezâlik Düvel-i Müttefikanın arzuları dâiresinde halledilmiştir. Üserâyı harbiye için affı umumi ilânı hususunda tarih mes'elesine âit olarak tahaddüs eden ihtilâf dahi Düvel-i Müttefikanın nokta-i nazarına göre hal olunmuştur.

Uhûd-u atîkanın ilgası neticesi olarak bizden talep edilen beyannâmeyi hafif tadilât ile itâyâ muvafakat etmek suretile sulh arzumuzu bir defa daha izhar eylemiş olduk.

Düvel-i Müttefika tebaasının Türkiye'de ve Türk tebaasının müttefikin memleketlerinde ikameti şartları Muâhede-i Sulhiye aksâmından değildir. Ve bu hususta Hükûmetler arasında zaten mutad olduğu veçhile bir mukavele-i mahsusa akdi Düvel-i Müttefika Hey'âtı Murahhasile bilitilâf takarrür etmişti; fakat bu haptaki müzakerâtın ikmali uhud-i atika mes'elesi yüzünhen teehhüre uğramıştı; diğer taraftan müzakerât-ı mezkûre tarafeyn arasında bu başta büyük bir ihtilâfı nazar mevcut olmadığını göstermişti. Usul'ü adliye meselesine halen hal olunmuş nazarıle bakılabileceğinden İkamet ve Selâhiyeti Mahakim Mukavelenâmesine âit bir kaç ihtilâfın halli emrinde artık usret olmayacağı derkârdır.

Komisyonunda ve Tâli Komisyonunda Türk ve ecnebi tebaanın vergi hususunda müsavâtı esasına müsteniden cereyan eden müzakerat ve teati kılınan efkâr ve mütâlaat neticesi olarak ecânibe âit ahkâmı rüsumiyeye halledilmiş nazarıle bakılabilir.

Uhud-u atika-i iktisâdiyenin ilgası keyfiyetinin dahi Muâhede-i Sulhiyede munderiç bulunması ve usulü ticârete âit Mukavelenâmenin Düvel-i Müttefika için beş ve sâir Düvel-i mümziye için bir sene müddeti olması ve Türkiye'nin kabotaj mes'elesini tesviye hakkını takyid eden maddenin hazf olunması ve nihâyet mezkûr Mukavelenâmeye merbut bir numaralı lâhikanın 270 inci maddesinin seyyânen yüzde 12 emsâli tezyide tâbi mevad listesine nakil olunması şartile mevzuubahis Mukavelenâmeyi kabul ediyoruz.



Balâde zikredilen mes'elelerden fazla olarak diğer mes'eleler vardır ki kısmen halledilmiş gibi telâkki olunabilir. Henüz bir sureti tesviyeye iktiran etmemiş olanlar dahi vardır.

Halledilmiş olup da ânifen tadat ettiğimiz mes'eleler henüz hal olunmayan mes'elelerle mukayese edilecek olursa vâzihan görülür ki birincileri mesâil-i esâsiyeyi ve Muâhedede münderiç olmak lâzım gelen mes'elelerin yüzde yirmisini teşkil ederler. Binânealeyh tarafımızdan kabul edilen büyük fedakârlıklar sayesinde sulhün akdine artık bir mâni-i ciddiye kalmadığı kabul edilebilir.

Binâenaleyh haklarında itilâf husule gelmiş olan mesâil-i esâsiyenin altına imzalarımızı vaz ederek sulhün akdini teklif etmekle iktisab-ı mübahat eylerim.

Bilâhire halledilecek olan mesâil-i muallaka hakkında Hey'âtı Murahhasanın bir kısmı tarafından müzakerata devam edilebilir.

Mahzâ sulh ve müsâlemeti cihana hizmet etmek maksadiledir ki Türkiye Hey'eti Murahhasası Türkiye'ye bunca kan ve mal bahasına oturmuş olan müthiş bir harpten sonra memleketinin menâfi-i esâsiyesine taalluk eden pek büyük fedakârlıklara Düvel-i Müttefikanın arzu-larından kendilerince en ziyâde ehemmiyet verilenlerine bilhassa tevfik-i hareket ederek muvafakat eylemiştir.

Türk Hy'eti Murahhasası bir defa bu etice husule gelince sulh ve müsâlemeti cihânın, hayati mahiyette olmayan, tâli bir ehemmiyeti hâiz olan ve âtiyen müzakerat icrâsı suretile hal edilebilen cüz'i miktar mesâil yüzünden tehlikeye ilka edilemeyeceği ümidini perverde eyler.

Harbin dehşet ve felâketleri henüz yenidir ve mağluplar hattâ galiplerce de bittecrübe malumdur.

Türkiye yed-i iktidârındaki her şeyi yaptı, bütün hüsnüniyetini sarfetti ve umumi bir sükûna vüsul için bunca fedakârlıklara katlandı. Sulhün akdi yine mümkün olmazsa bu yüzden Türkiye'ye hiç bir mes'ûliyet terettüb edemiyeceğini bütün cihan anlayacaktır. Kabul ettiğimiz bütün fedakârlıklara sulhun imza edilmesi şartile muvafakat eyle-dığımızı dahi ilâve etmek arzu ederim. Tekliflerimizin ademi kabulü takdirinde bu tekliflerle kendimizi merbut addetmiyeceğimiz gayet tabiidir.

LÂHİKA — B

Haklarında derhal akdi sulh olunabilecek

MESÂİL-İ ESÂSİYE

Arâzi mes'eleleri,
Tâbiyet,
Akalliyetlerin hakkı,
Mevaddı maliye, Düyûn-u Umumiye (Tamirat),
Turuku muvasale,
Mesâil-i sıhhiye,
Üserâyı harp; cenâzeler,
Boğazların tâbi olacağı usule dâir Mukavelenâme,
Trakya hududuna mütedâir Mukavelenâme,
Türkiye'de İdâre-i Adliye'ye mütedâir Beyannâme,
Türkiye'de usul-ü ticârete mütedâir Mukavelenâme,
Affı Umumi'ye mütedâir Beyannâme.

LÂHİKA — C

BEYANNÂME PROJESİ

Türkiye Hey'eti Murahhasası Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin ecânibe Mahâkim huzurunda iyi bir adâleti ezher-i cihet temine ve hâkimiyetini tamâmile icrâ ederek ve hiç bir müdahale-i ecnebiye olmaksızın bu hususa nezarete kadir bulunduğunu evvelce ilâma vesileyâb olmuştu. Öyle iken örf ve adâtın ve medeniyetin terakkisi ile muhik görülecek bilcümle islâhatı icrâ etmek için tahkikat ve tetkikat icrâ ettirmeğe de amâdedir.

Bu fikir ile Türk Hey'eti Murahhasası beyanâtı âtiyede bulunmağa lüzum hisseder :

Türkiye Hükûmeti beş seneden dîn olmamak üzere lüzum göreceği bir müddetle hidmetine derhal Hukuk müşâvirleri almak fikir ve niyetindedir. Bu müşâvirler 1914 - 1918 Muharebesine iştirak etmemiş memleketler tebaasından bulunan hukukşinaslar meyanından intihap edilecek ve Türk memurları olacaklardır.

Bu müşâvirler Adliye Vekâletine tâbi olacaklar İslâhatı Adliye Komisyonlarının mesâisine iştirak edecekler ve İstanbul ile İzmir şehirlerinde Türk Mahakimi nizâmiye, ticâriye ve cezâiyesinin tarzı faaliyetini takibe ve gerek Mahâkimi Nizâmiye, Ticâriye ve Cezâiye İdâresinin ve gerek cezâların sureti icrâsının ve gerek kavâninin tarzı tatbikinin

müstevcib olabileceği kâffeî şikâyetî telakkiye bilhassa memur olacaklar ve Türk kavânininin tamâmî-i tatbikini te'minen Adliye Vekâletine arzı malumat edeceklerdir.

Mevaddı cezâiyede kefâlete rapten tahliye-i sebile dâima karar verilecektir. Meğer ki bu yüzden emniyeti âmme haleldar ola veyahut ki muvakkaten ihlâ-i sebil keyfiyeti işin muâmelâtı istintakiyesini sektedar ede.

Mevaddı Nizamiye ve Ticâriyede her türlü tahkimnâmeler veya mevaddı hükmiyeye mesağ vardır ve bu veçhile sâdır olacak mukarrerâtı hakemiye Bidâyet Mahkemesi Reisinin vizesi üzerine mevki-i icrâya vaz olunacaktır. Mumaileyh Reis ancak kararın inzibâtı umumiyeye mugayereti takdirinde vizeden imtinâ edebilecektir. İşbu Beyannâme beş senelik bir müddet için muteberdir.

LÂHİKA — D

DÜYÜN-U UMUMİYE-İ OSMÂNİYE HAMİLLERİNE BEYANNÂME

Lozan Konferansında Türkiye Büyük Millet Meclisi namına hareket eden ve Meclisi Müşârünileyh tarafından selâhiyettar olan Türk Hey'eti Murahhasası, Muharrem Kararnâmesile ona merbut 1/14 Eylül 1903 ve 4/24 Mayıs 1911 tarihli Kararnâmenin ve kadim Osmanlı İmparatorluğu Hükûmeti tarafından aktedilen istikraz ve avanslara mütedâir sâir bilcümle Mukavelât ve İtilâfâtın musarrah imtiyazat, muhassesat ve sâir bilcümle mukarrerâtın Düvel-i Müttefika ile Türkiye arasında mün'akid Sulh Muâhedenâmesinde bilhassa Düyûn-u Umumiye'nin taksimi hususunda dûcârı tadilât olmamış iseler tamâmîle te'yid ve ibka edildiklerini beyan eyler.

Binâenaleyh ve siyemmâ (bâ-husus) Türk Hey'eti Murahhasası Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye İdâresinin Türk kanunlarına tâbi bilcümle arâzi üzerinde mâruzzikr Kararnâmeler, Mukaveleler ve İtilâflar ile kendisine bahşedilmiş olan hukuk ve vezâifini hâiz olarak nihayet 1 Mart 1923 tarihinde tamâmîle yeniden teessüs edeceğini beyan eyler.

Birinci Murahhas

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti

Hariciye Vekili

Mülâhaza : Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisi İdâresi Reisine hitâben gönderilen işbu beyannâme Reisi Mumaileyh tarafından İngiliz, Fransız, İtalyan Dâinler Sendikalarına ve istikraz ve avansların aktedildikleri Müesseselere tebliğ olunacaktır.

BİR TÜRK TALEBİNİ TERVİCE MATUF

BRİTANYA BEYANNÂMESİ

PROJESİ

4 Şubat 1923, Saat 17.30

Britanya Hükûmeti Kıraliyesi Sulh Muâhedesinin üçüncü maddesinin ikinci fıkrası ahkâmına âit hususta bu Muâhedenin mevki-i mer'iyete vaz'ından itibâren on iki ay müddetin inkızasına kadar Türkiye ile Irak arasındaki hududun tayin edilmemesini Cemiyeti Akvam Meclisinden rica etmek niyetinde olduğunu beyan eder. İşbu Beyannâme mezkûr mes'elenin Britanya ve Türk Hükûmetleri tarafından halli ihtimali derpiş edilerek tanzim edilmiştir.

İşbu Beyannâme mezkûr müddet zarfında hiç bir askerî hareket ve sâirenin mevzuubahis arâzinin hâli hâzırında bir gûna tahavvül husule getirmeyeceği hususunun mütekabilen taahhüdüne sureti mahsusa tâbidir.

BRİTANYA, FRANSA VE İTALYA HEY'ETİ MURAHHASALARININ TEKLİFLERİ

4 Şubat 1923, Saat 17.30

Mevaddı iktisâdiyenin ikinci faslına derc edilecek madde

«İşbu faslın 83, 84, 91, 92 nci maddelerile merbutu alâkadar Hükûmetler arasında altı ayı tecâvüz etmeyecek bir müddet zarfında bilitilâf yeniden tetkik olunabilecektir.»

VII

YUNANİSTAN VE TÜRKiYE'NİN METALİBÂTI MÜTEKABİLESİNİN TESVİYESİ HAKKINDA TÜRK MÜTEKABİL TEKLİFİ

4 Şubat 1923, Saat 17.30

58 inci maddenin yerine madde-i âtiyenin ikamesi :

«Düçâr-ı hasarat otan havâlide tamirata müteallik olarak Türkiye Hükûmetinin Yunan Hükûmetine karşı Lozan Konferansında dermeyan eylediği metâlip Türk ve Yunan Hükûmetleri arasında âtiyen akdolu-nacak bir suret-i tesviye'ye mevzu teşkil edecektir.»

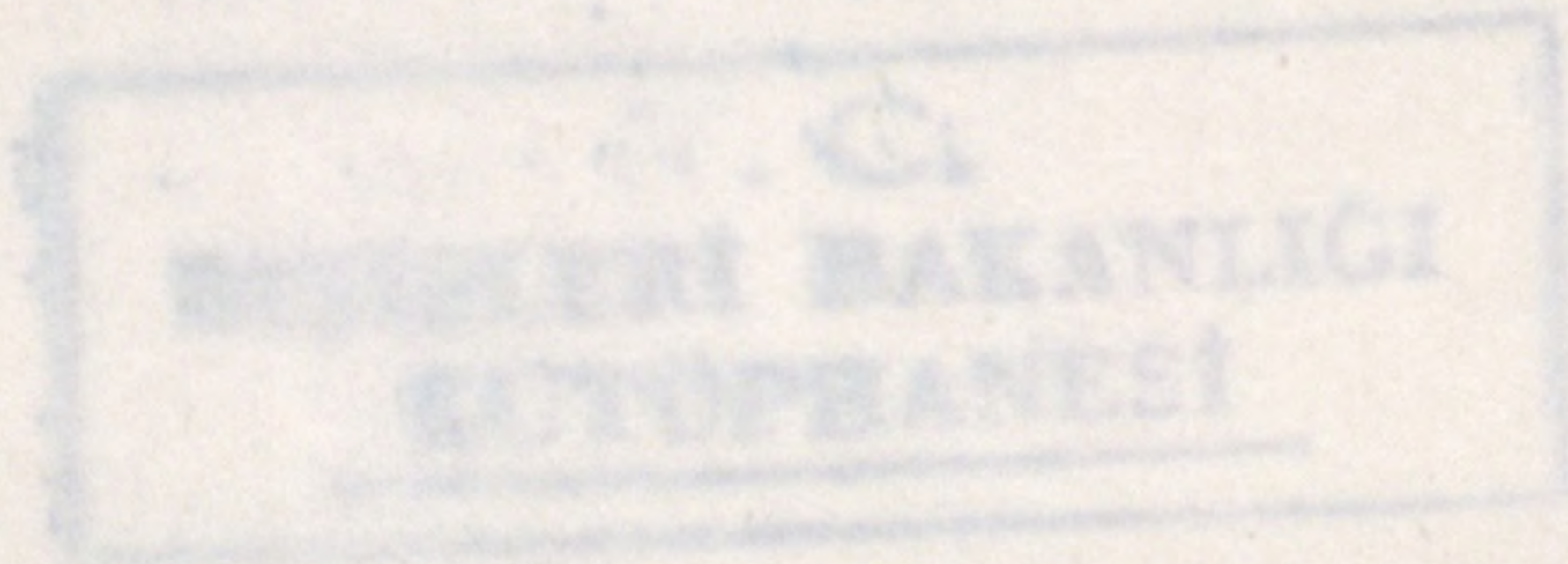
«İhtilâf zuhuru takdirinde mes'ele bir Hey'eti Hakemiye tarafın-dan tesviye edilecektir.»

VIII

MUHARREM KARARNÂMESİNİN TE'KİDİNE MÜTEDÂİR NOTA

4 Şubat 1923, Saat 17.30

Britanya, Fransa ve İtalya Hey'eti Murahhasaları Türk Hey'eti Murahhasası tarafından Düyûn-u Osmâniye hâmilllerine tebliğ olunan beyannâme projesini senet ittihaz ederek bu beyannâmenin vukuu takdirinde Muharrem Kararnâmesile ona müteferri Kararnâmelerin te'kidini mutazammın olan 56 ncı maddenin birinci fıkrasını hazf etmeğe âmade bulunduklarını beyan etmişlerdir.



İDÂRE-İ ADLİYE'YE MÜTEDÂİR BEYANNAMENİN

TÜRK LÂYİHA-İ MÜTEKABİLESİ

4 Şubat 1923, Saat 18.00

Türkiye Hey'eti Murahhasası Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin ecânibe Mahâkim huzurunda iyi bir adaleti ezher cihet temine ve hâkimiyetini tamamile icra ederek ve hiç bir müdahale-i ecnebiye olmaksızın bu hususa nezarete kadir bulunduğunu evvelce ilâma vesileyâb olmuştu. Öyle iken örf ve âdâtın ve medeniyetin terakkisi ile muhik görülecek bilcümle islâhatı icrâ etmek için tahkikat ve tetkikat icrâ ettirmeğe de âmâdedir.

Bu fikir ile Türk Hey'eti Murahhasası beyanâtı âtiyede bulunmağa lüzum hisseder :

Türkiye Hükûmeti beş seneden dûn olmamak üzere lüzum göreceği bir müddetle hizmetine derhal Hukuk Müşâvirleri almak fikir ve niyetindedir. Bu Müşâvirler 1914 - 1918 Muharebesine iştirak etmemiş memleketler tebaasından bulunan hukukşinaslar meyanından intihap edilecek ve Türk memurları olacaklardır. Bu Müşâvirler Adliye Vekâletine tâbi olacaklar ve Islâhât-ı Adliye Komisyonlarının mesâisine iştirak edecekler ve İstanbul ile İzmir şehirlerinde Türk Mahâkimi Nizâmiye, Ticâriye ve Cezâiyesinin tarzı faaliyetini takibe ve gerek Mahâkimi Nizâmiye, Ticâriye ve Cezâiye İdâresinin ve gerek cezâların sureti icrâsının ve gerek kavâninin tarzı tatbikinde müstevcih olabileceği kâffe şikâyâtı telâkkiye bilhassa memur olacaklar, ve Türk kavânininin tamami-i tatbikini te'minen Adliye Vekâletine arzı malumat edeceklerdir.

Mevaddı cezâiyede kefalet rapten tahliye-i sebile dâima karar verilecektir. Meğer ki bu yüzden emniyet-i âmme haleldar ola veyahut ki muvakkaten ihlâ-i sebil keyfiyeti işin muâmelât-ı istintakiyesini sektedar ede.

Mevaddı Nizâmiye ve Ticâriye'de her türlü tahkimnâmeler veya mevaddı hakemiye'ye mesâğ vardır. Ve bu veçhile sâdır olacak mukarrerât-ı hakemiye Bidâyet Mahkemesi Reisinin vizesi üzerine mevki-i icrâya vaz olunacaktır. Mumaileyh Reis ancak kararın inzibât-ı umumiyeye mugayereti takdirinde vizeden imtina edebilecektir. İşbu Beyannâme beş senelik bir müddet için muteberdir.

MUÂHEDAT VE MUKAVELAT PROJELERİNDE İCRÂSI TÜRKİYE TARAFINDAN TALEP OLUNAN TADİLÂT

A. İsmet Paşa Hazretlerinin Davet Eden Devletler Hariciye Nazırlarına Gönderdiği :

MEKTUP

Ankara, 8 Mart 1923

Ekselâns,

Lozan'da Düvel-i Müttefika Hey'eti Murahhasası tarafından Türk Hey'eti Murahhasasına tevdi edilen Muâhede projesile merbutu Mukavelat projelerinde icrâsı Hükûmetim tarafından teklif edilen tadilâtı leffen Zâtı Âli-i âsafânelerine iblâğ etmekle kesbi fahr eylerim.

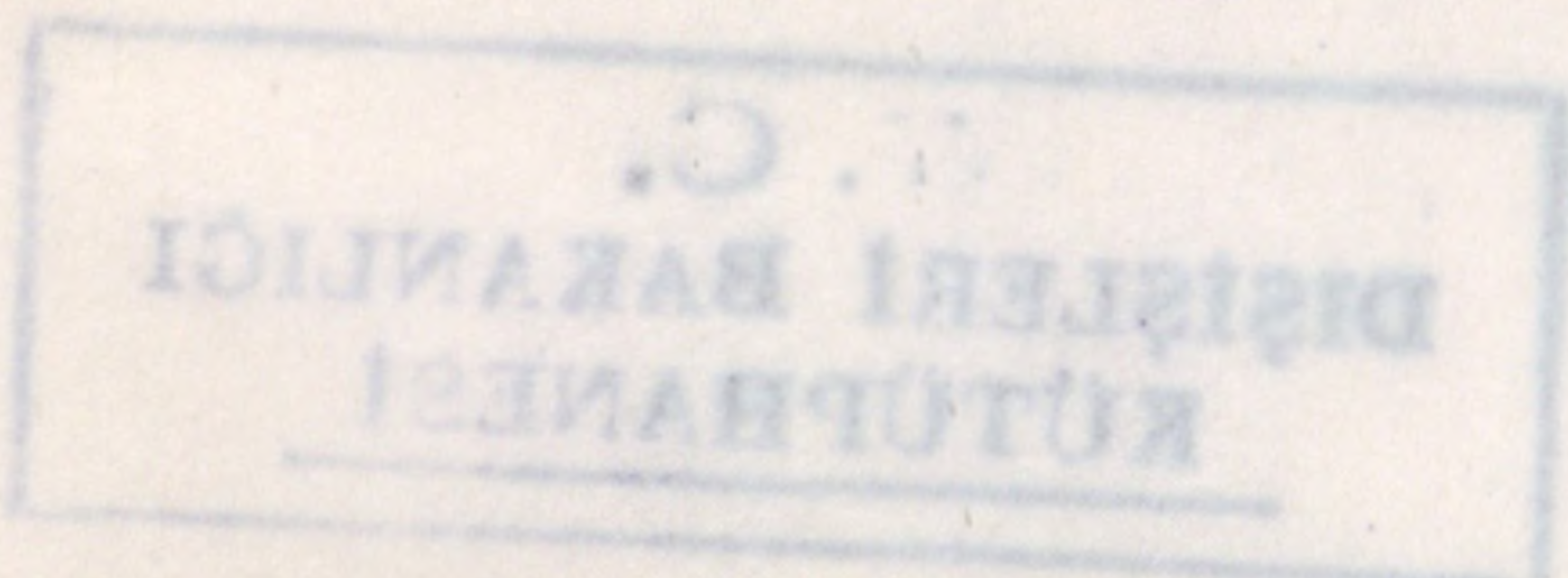
Hükûmetimin bu tadilâtı talep etmek için istinat eylediği mülâhazâtı şerh ve izah etmeden evvel muhtelif Hey'eti Murahhasaların Lozan'dan azimetinden evvel ve sonra cereyan eden hadisâtı zübdeten telhis etmeğe lüzum görüyorum.

Müttefik Devletler Sulh Muâhedenâmesi projesini Türk Hey'eti Murahhasasına 31 Kânunusâni 1923 tarihinde tevdi etmişlerdi. Türk Hey'eti Murahhasası bu projeyi tetkik ve cevabını tebliğ etmek için sekiz günlük bir mühlet istemişti. Britanya Hey'eti Murahhasa Reisi Hazretleri İngiltere'deki meşâgilinin Lozan'da bir hafta daha kalmasına müsait bulunmadığını beyan ve Türk Hey'eti Murahhasasının cevabını dört gün nihayetinde vermesini rica etmişti. Türkiye Mümessilleri yüzü mütecâviz sahâifi hâvi bir projeyi tetkik etmek için bu mühletin katiyen gayri kâfi olduğunu ityân etmekle beraber cevaplarını teklif olunan tarihte ikmal etmeğe muvaffak olamadıkları halde talep ettikleri mühletin tamamından istifade hakkı mahfuz olmak üzere Britanya Hey'eti Murahhasasının arzusunu tatmine gayret edeceklerini vaad etmişlerdir. Türk Hey'eti Murahhasası bu dört günü tamâmile projenin tetkikine hasretmek hususunda serbest kalmamıştır. Filhakika Şubat'ın birinci gününün nısfı Boğazlar Komisyonunun inikadına sarfedilmiş, müteakip üç gün zarfında ise Müttefikin Hey'eti Murahhasaları ile içtima etmek mecburiyetinde kalmıştır. Britanya Hey'eti Murahhasası Şubat'ın dördünde Lozan'dan infikâk etmeğe karar verdiği cihetle Türk Hey'eti Murahhasası cihan sulhu nef'ine olarak son bir gayrette bulunmağı vecibeden addeylemiştir.

Hey'eti Müşârunileyha 4 Şubat 1923 tarihli beyannâmesinde Lozan Konferansında cereyan eden müzakerat ve teati edilen nukatı nazar sayesinde esaslı mes'eleler hakkında te'sisi sulhe kâfi bir itilâf husule geldiğini Müttefikin Hey'eti Murahhasalarının nazarı dikkatine vazetmişti. Trakya'nın Garp hududunu Düvel-i Müttefika tarafından teklif olunduğu veçhile kabul etmek, zâten Britanya Hey'eti Murahhasasınca kabul edilen bazı şerâiti âdilâne sevkile İngiltere Hükûmetinin Anzak'daki makabir arâzisine âit noktai nazarını kabul eylemek; Bozca Ada ve İmroz Adasında bir İdâre-i Mahalliye te'sisine ve Cezâir-i isnâ aşer mes'elesi o vakte kadar hiç bir veçhile mevzuubahis olmamış iken bu cezâire âit teklife muvafakat eylemek ve Musul mes'elesinin Türkiye ile Büyük Britanya arasında bir sene zarfında bir suret-i muslihânede hal edilmek üzere Konferans programından ihrâcına râzı olmak velhâsıl arâziye âit sâir mes'elelerle mali, sıhhî, adlî ve sâire gibi haklarında bir vahdeti efkâr husule gelmiş veya Türk Hey'eti Murahhasasının son tekliflerinden sonra bir mukarenet hasıl olmuş olan mes'eleleri tadat etmek suretile gösterdiği müsâadat neticesi olmak üzere mezkûr beyannâmede netice-i kelâm olarak sulhun imzâsına hiç bir ciddi mânia kalmadığı beyan ediliyordu. Bu silsile-i efkâr neticesinde Türk Hey'eti Murahhasası bütün sulh ahitnâme-i tabiisinin anâsır-ı asliyesini teşkil eden bu mesâil-i esâsiyenin derhal imza edilerek müzakerâtın mualakta kalan noktalar üzerinde devamını teklif etmişti. Bu veçhile bütün hüsnüniyetini istimal eylemiş ve Türkiye'nin hâkimiyetile kabili te'lif bilcümle fedakârlıklara muvafakat eylemişti. Türk Hey'eti Murahhasası sâir bütün mesâisine rağmen sulh ve müsâlemet kuvveden fiile isâl edilmediği takdirde gerek Müttefikin mümessillerine ve gerek pîş-i inzarında her türlü mes'ûliyetten bihakkın teberri eylediği efkârı umumiye-i cihâna müracaat ediyor.

Şubat'ın dördüncü günü ba'dezzuhr vuku bulan içtimâda Müttefikin Hey'eti Murahhasaları zaten tâli bir ehemmiyeti hâiz bulunan yalnız beş madde ile bir lâhika hakkında kuyûd-u ihtirâziye dermeyan etmesine muvafakat ederek kendi iştirâki olmaksızın ihzar etmiş oldukları projenin aynen imzası hususunda ısrar etmişlerdir.

Muhtelifünfih kalan mesâil-i iktisâdiye dahil olduğu halde bilcümle mes'eleler ile Konferansın cedâvil müzakerâtında hiç bir zaman münderiç bulunmamış olan mes'eleler ve bir de meselâ kabotaj mes'elesi gibi mesâil, Tâli Komisyonlarda bilitilâf tesbit eyledikleri suretlerden büsbütün gayri bir şekilde Muâhedeye ithal edilmiş olan mesâil bilâ münakaşa ve bilâ-kayd-ü itiraz Türk Murahhasaları tarafından imza edilmek lâzım geliyordu. Bu tarzı muâmele sâir Düvel-i âkide ile müsavatan muâmele göreceği kendisine biddef'at beyan edilmiş olan Türkiye'-



ye şerâit-i sulhiyeyi cebren kabul ettirilmek manâsını tazammun eylediği için bir neticeye müncer olmamıştır. Britanya Hey'eti Murahhasası içtimâdan sonra derhal Lozan'dan azimet etti. Sâir Hey'eti Murahhasalar ferdâsı günü ve obir gün onun isri'ne iktizâ ettiler.

İki buçuk ay devam eylemiş ve bir haylı mesâil hakkında her iki tarafca makbul bir sureti tesviye bulunmasına müncer olmuş olan müzâkerattan sonra Türkiye'nin talep ettiği müddeti kalileye mütedâir talebi muhikki kabul edilmiş ve alehusus o kadar iyi neticeler husule getirmiş olan tarzı muntazamdan tebâüd edilmemiş olsaydı bütün milletlerin en büyük nef'ine olarak sulh aktedilmiş bulunacaktı.

Geçen 4 Şubat'tan beri muhâsemâta yeniden ibtidâr edilmemiş olmasını Türk kavmi ile Hükûmeti tarafından izhar edilen azm-i sulha evleviyetle atfetmelidir.

Proje metni bidâyetten takarrür etmiş olduğu üzere bilitilâf tesbit edilmiş olsaydı bu metinde halen görülen tadilâtın kısmı azamının hikmet-i vücudu olmazdı. Çünkü, taalluk ettikleri metinler âkid tarafların müsterek noktai nazarlarına tevafuk edecek surette tanzim edilmiş olurdu. Bâhusus ki tadilâtın bir çoğu daha ziyâde tarzı tahrir ve taalluk etmektedir.

Tadilâtı matlubenin tetkikini teshil için proje iki sütun üzerine yazılmıştır. Son sütun Müttefiklerin metni aslisini muhtevi olup hazf veyahut tadil edilen aksâmın altı çizilmiştir. Sağ sütunda ise muaddel metin münderiştir. Ve altları çizgili olan aksam tadilât yahut ilâvatı irâe eylemektedir.

Birinci kısma (Mevaddı siyâsiyeye) gelince melfuf projenin tetkikinden müsteban olacağı veçhile esaslı hiç bir tadil yoktur. Arâzi meseleleri Müttefik Devletlerin tekliflerine muvafık surette halledilmiştir.

Türkiye; Bozca Ada tevâbiinden olan gayri meskûn merkep adacıklarının Cezire-i mezkûre gibi kalmasını talep etmeği vazifeden addeylemiş ve Türk sâhiline karibiyeti hasebile Bozca Ada ve İmroz Adası gibi Türk hâkimiyeti altında kalmasına Düvel-i Muazzamaca 1914 senesinde Karar verilmiş olan «Meis» Cezire-i Sagiyesi'nin dahi aynı Hakimiyet altında bırakılmasını ve nihayet Şarkî Trakya hududunu Meriç'in sahil-i yesârı yerine Talveg hattının teşkil etmesini talep etmiş olmakla, mugayiri nasafet veyahut hudutların tahdidinde umumen makbul esâsata yahut bizzat Düvel-i Müttefika tarafından izhar edilen nukatı nazara mugayir gibi telâkki edilebilecek metâlip dermeyeran etmiş olduğu fikrinde değildir. Arâziye âit yahut siyâsi maddelere mütedâir diğer tadilâtın kâffesi ya tarzı tahrir veyahut bilitilâf kabul olunan mesâil-i esâsiyenin halli üzerinde icrâyı te'sir edemiyecek mesâil-i fer'iyeye taalluk etmektedir.

İkinci kısma (Mevaddı mâliyeye) gelince, Düvel-i Müttefika Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyenin itibari re'sûlmâlinin taksimini son dakikada kabul etmiş olduklarından 46 ncı maddedeki tadil binnetice bir tashihten ibarettir.

Türkiye Hükûmetile Düyûn-u Umumiye İdâresi arasındaki münasebat sırf dahili bir mahiyette olmasına nazaran Türkiye ile Düyûn-u Umumiye Meclisi arasında akdedilecek itilâfâ dâir olan 47 nci madde Sulh Muâhedenâmesinde yer bulamaz.

Cezâir-i isnâ aşer ile 12 nci madde mucibince Yunanistan'a tahsis edilen Adalar fiilen ve hukuken hemen aynı vaziyette bulunuyorlar. Madem ki birincileri akdedilecek Muâhede-i Sulhiye ile İtalya'ya ihale edilecek oldukları halde 17 Teşrinievvel 1912 den evvelki Düyûn-u Umumiyeye iştirak ediyorlar. İkincilerin dahi Müttefiklerin projesinde musarrah olduğu üzere 1 Teşrinisâni 1914 tarihinde mevcut olanlardan değil aynı düyundan bir hisse alması bir kat daha icap eder. Bugün kendilerine devri mutasavver bulunan ve vâridatlarından tamâmile müstefit olmuş olan Devletlerin takriben 10 seneden beri işgali altında bulunan bu iki kısım adaların medyun bulundukları tekasit-i seneviye dahi Muâhede-i mezkûrenin mevki-i mer'iyete vaz'ı tarihinden itibâren değil fakat işgallerine karib bir tarihten itibâren talep edilebilmek lâzım geleceği aynı silsile-i mülâhazat muktezâsındandır. Bu veçhiledir ki Cezâir-i isnâ aşer için 17 Teşrinievvel 1912 yani takriben Lozan Muâhedenâmesinin tarihi, diğer Adalar için de Atina Muâhedenâmesinin tarihi mebde olarak kabul edilmiştir. 48 inci ve 51 inci maddeler ona göre tadil olunmuştur.

Hutut-u hadidiye inşâ edilmek üzere münakit istikrazlar dâima Türkiye ile Türkiye'den ayrılan arâzi beyninde taksim olunacak düyun meyânında münderiç bulunmuştur. Balkan Muharebesinden sonra Paris'te içtima eden Maliye Komisyonu bu bapta hiç bir itiraz dermeyeran etmemiştir. Türkiye'nin hiç bir iştirâki olmaksızın kaleme alınan «Sevr» projesinde dahi Düvel-i Müttefika Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye cetveline düyûn-u mezkûreyi ithalde tereddüt etmemişlerdi. İmdi, Düvel-i Muazzamaca bizzat kabul ve tasdik edilmiş bulunan bir esası hükme tâbi kılmak Türkiye'nin menâfiini son derece ihlâl eleyecektir. Türkiye Hükûmeti Berlin Muâhedenâmesinde musarrah taksimi düyûnun vaktı âhire taliki ve meselâ istikrâzı dahili gibi diğer bir çok düyûnun keyfiyeti taksimden hâriç tutulması yüzünden pek ağır taahhüdâtı mâliyeye girmiş olduğu cihetle Bağdad, Soma, Bandırma, Hudeyde - San'a şimendüfer hatlarına mütedâir taahhüdâtın düyûn cetvelinden ihrâcı hususunun bir Hakem Mahkemesinde mevzuubahis edilmesine kail olamaz. Bu sebeplerden dolayıdır ki 50 inci madde ile mevaddı mâliyenin iki numaralı merbutu hazf edilmiştir.

Düvel-i Müttefika, Türkiye'den gayri Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeye iştirak eden Devletlere âit tekasit-i seneviye bakayâsının Muâhede-i Sulhiyenin mevki-i mer'iyete vaz'ından itibâren yirmi sene müddet zarfında bilâ fâiz tesviyesini tensip ediyorlar. Binâenaleyh bu hususta Türkiye hakkında mütefâvit bir muâmele tayin ve tahsisine hiç bir sebep yoktur. Bundan mâadâ Türkiye, mâruzzikr Devletlere âit hisselerin fâiz ve re'sülmâl tediyyâtının kısmı azamını, mecburiyeti olmadığı halde, tesviye etmiş bulunduğundan bu Devletlerin tediye etmeleri lâzım gelen tekasit-i seneviye-i mütedâhilenin Türkiye'nin tedahülde bıraktığı tekasit-i seneviyenin tesviyesine tahsis olunmasını talep etmek kadar muhik bir şey olamaz. Zâten tekasit-i seneviye-i mütedâhilenin işaret olunduğu tarzda tesviye olunacağına nazaran Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeye mahsus olupta henüz tediye edilmemiş bulunan vâridat için bir sureti tesviye tasrihine hâcet kalmaz. 53 üncü maddenin tadili 54 üncü maddenin hazfı mülâhazât-ı ânifeden münbais olup Moratorium Kararnâmesinin ibkasına mütedâir 50 nci maddenin birinci fâkrasının tayyına ise Düvel-i Müttefikaca muvafakat gösterilmiştir.

Düyûnun fâiz ve re'sülmâl te'diyâtının nasıl para ile te'diye edileceğine mütedâir olan mâli mevaddın bir numaralı merbutunu izah eden nota iki mühim sebepten dolayı projeden ihraç edilmelidir :

1. Türk kambiyesunun sukut kıymetine mebni Türk evrakı nakdiyesinin kıymetile muhtelif Düvel-i Müttefika kavâiminin kıymeti arasında pek büyük bir fark mevcut olduğu cihetle bu hal Türkiye'yi Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeden uhdesinde kalacak tekasit-i seneviyeyi vaktile olduğu gibi bilâ tefrik Türk yahut Düvel-i mezkûre parasile tesviye etmek imkânsızlığında bırakırdı.

2. Anifen bir hayli vesilelerle dermeyan olunduğu üzere Türkiye Hükûmetinin dâyinleri ile münasebâtı bir mahiyeti hususiyeyi hâiz bulunduğundan ahkâmı mümâsile Beyneddüvel bir senette pek de yer bulamaz.

Müttefik Devletler son iki gün zarfındaki içtimalar esnâsında Türkiye'nin gerek «Versailles» ve «Saint Germain» Muâhedenâmeleri mucibince Almanya ve Avusturya'nın kabul ettikleri feragatten ve gerek İngiltere'ye mukaddema sipariş edilen sefâini harbiye için vuku bulan tediyyattan mütevellit matlubatından feragatine mukabil Türkiye tarafından 12 milyon altın lira tediye edilmesine müteallik taleplerinden sarfinazar etmişlerdi. Binâenaleyh, tamirata mütedâir ahkâmı mâliyenin ikinci kısmı yeni sureti tesviyeye göre tanzim edilen (57) nci madde ile Yunan ordu ve memurlarının Türkiye'de sebebiyet verdikleri zarar ve ziyanların tamirine temas eden (58) inci madde müstesnâ olmak üzere hazf edilmiştir.

Gerçi üçüncü kısmın (Mevaddı iktisâdiye) 71 inci maddesinden 117 nci maddesine (dahildir) kadar Türk ve Müttefikin Mümessilleri arasında henüz peydâyı itilâf edilememiş olan bir takım mesâili ihtiva etmektedir. Bu mes'elelerin tesviyesi alâkadar Hükûmetler arasında teâti-i efkârı müstelzim bulunduğu cihetle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ayrıca müzakerelere devam edilmek üzere bunların Muâhede-i Sulhiyeden tecridi iktizâ ettiği fikrindedir.

Dördüncü kısım : (Turuk-u Muvasala ve Mesâili Sıhhiye) Boğazlarda bir Sıhhiye Komitesi teşkiline ve vezâifine müteallik olan 129 uncu ve 130 uncu maddelerden bazı fıkârat müstesnâ olmak üzere kabul edilmiştir. Türkiye'nin Avrupa etibbâyı mütehassısı meyanından Hududu Sıhhiye İdâresine tayin etmek fikrinde bulunduğu üç Müşâvir bu İdâreye mühim hizmetler ifâ edebilirler. Üserâyı harbiyeye ve makabire âit beşinci kısmın ilk iki faslı kabul edilmiştir.

Üçüncü fasıl şayânı tezkâr tadilâtı esâsiyeyi müstelzim değildir. Boğazların tâbi olacağı usule ve Trakya hududuna mütedâir Mukavelenâmelerden sonuncusunun Müttefikin tarafından hazf edilen, dördüncü maddesi müstesnâ olmak üzere tamâmile ibka edilmiştir.

Türkiye'deki ecânibe âit usule mütedâir Mukavelenâmeye gelince: bu Mukavelenâmenin daha ziyâde «Türkiye ile Düvel-i Müttefika arasında İkamet Mukavelenâmesi» ünvânı ile muanven ve mevzuu da yalnız bu Devletlerin Türkiye'deki tebaasının tâbi bulunacağı şerâitten ibâret kalmayıp aynı zamanda bu Devletler arâzisindeki Türk tebaasına müteallik şerâite de şâmil olmalıydı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin bu Mukavelenâmeye ithal etmek vücûbini hissettiği tadilâtın kâffesi mülâhazât-ı âtiyeden mülhemdir.

1. Uhud-u Atîkanın suret-i kat'iyede ilgası Düvel-i Müttefikâca musaddaktır.

2. Bu tasdik keyfiyetinin derhal tevlit ettiği netice Türkiye ile memâlik Müttefika arasındaki bilcümle münasebâtın Hukuk-u Umu-miye-i Beyneddüvel kavâidi muktezayâtı ve müstakil milletler beyninde umumen câri teâmül-ü muktezayâtına tevfik edilmesi zaruretidir.

3. Beyneddüvel câri kavâid ve teâmülâta göre bir Hükûmetin diğ-er bir Hükûmet memâlikine giden tebaasının duhul ve ikameti, on-lara tatbik edilecek usul ve cibayeti rûsum ve o memleketlerdeki Mahâ-kim muvacehesinde vaziyeti hukukiyesi mütekabiliyet veyahut müte-kabilen en ziyâde mazharı müsâade millet esası üzerine muayyen bir müddet için münakit mukavelât ile tanzim olunur.

Düvel-i Müttefika tarafından mevdu mukavelenâme projesinde ânifülbeyan esaslar hiç nazarı itibâre alınmamıştır. Filhakika duhul ve ikamete âit birinci fasıl hiç bir müddetle mukayyed olmadığı ve ancak Müttefikin tebaasının Türkiye arâzisindeki tebaasının âkibetini yalnız bir tarafın taahhüdünü mutazammın olarak istihdaf eylediği ve nihayet Düveli Muazzama arâzisi üzerindeki Türk tebaası lehine her gûna müte-kabiliyet telâkkisini bir tarafa bıraktığı için hakiki bir imtiyaz mahiyet-lerini göstermektedir. Uhûd-u Atikanın ilgasını tasdik ve Türk milleti-nin istiklâline hürmet ettiklerini beyan eden Düvel-i Müttefika'nın sa-mimiyeti Türkiye'ye bahş edemiyecekleri imtiyâzâtı Türkiye'den istih-sal etmek istememelerini ve hiç bir yerde mevcut olmayan bir vaziyet ihdâsına kalkışmamalarını bizzarure müstelzemdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ikamet Mukavelenâmesinde yapılan tashihatın bu makule bir mukavelenâmeye bir mahiyeti tabiiye vermek gayesine matuf bulunduğunu ilâve etmeğe adeta lüzum olma-dığı fikrindedir. Bu veçhile metni muaddel beynelmilel teâmülen me'nus olmayan bir gûna ahkâmı ihtiva etmemektedir. Ticaret Mukavelenâ-mesile affı umumi hakkındaki Beyannâme tarafeyn arasında mevzuuba-his edilmemiş veya Düvel-i Müttefikaca kabul edilmemiş hiç bir tadili esâsiyi hâvi değildir. Tadilâtın kısmı azamı hususât-ı sâirede olduğu gibi kâh tâli derecede ehemmiyeti hâiz mes'elelere kâh tarzı tahrire mütealliktir.

Türkiye'nin beş sene müddetle Avrupalı Hukuk Müşâvirleri istih-dam etmesine müteallik olarak vereceği beyannâmenin metni son saatte Müttefiklerle bilitilâf tesbit edilen şekilde ibka edilmiştir.

Bundan mâadâ şunu da hâtıra getirmeliyim ki Düvel-i muhtelifе tarafından tevkif olunan Türk sefâin-i harbiyesile depolarda hıfzedilen esliha ve mühimmat Türkiye'ye iâde olunmalıdır. Zaten Lozan müza-keratı esnâsında Müttefikin Hey'eti Murahhasaları bu talebin hakka mukarenetini tasdik etmiş olduklarından Düvel-i Müttefikanın bu bapta taahhüdünü mutazammın bir beyannâmenin Muâhede-i Sulhiyeye ilâvesi takarrür etmişti.

Balâdeki izahat Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetile Düvel-i Müttefikanın fikir ve nazarları arasında her iki cihet memleketleri bey-ninde münasebât-ı müsâlemetperverânenin iâdesine mâni olabilecek hiç bir derin ihtilâfı efkâr olmadığını bir kat daha mertebe-i bedâhete isal eder.

Boğazları gerek sulh ve gerek harp zamanında bilcümle dost Dev-letler sancağına küşâde bırakarak ve kendi arâzisinin müdafaası zararı külliyyesine olarak askerlikten mücerred mıntakalar ihdâsına muvafa-kat etmek, Asyâyı Suğra sevâhilinin himâyesi için bir ehemmiyeti sev-

kölceyşiyeyi hâiz bir haylı Adalar üzerindeki hukukundan Düvel-i Müttefika lehine feragat etmek, Edirne'nin hayatı iktisâdiyesi zararı azimine olmak üzere Karaağaç üzerindeki hukukunu terk etmek meydânı harpte düşen askerleri hakkında kendi milletlerince perverde edilen hissiyâtı dindarâneye hürmeten Düvel-i Müttefikaya Gelibolu Şibhi Ceziresinde kâin makabir arâzisinden istifâde hakkını bahşetmek, gayri müslim ekalliyetlerin hukukuna mütedâir ahkâmı kabul etmek, Berlin Muâhedânesinin tarihi akdinde mevcut Osmanlı İmparatorluğu düyûnunun taksimi Düvel-i Muazzamaca resmen kabul edilmiş olduğu halde bu borçların Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye cetveline ithal edilmesi hususu - bu baptaki hukukunu muhafaza etmekle beraber - halen ısrar etmemek ve istikrâzı dahiliden, düyûnu gayri muntazamadan, ve ilh. den münbais taahhüdâtı mâliye gibi Türk İmparatorluğuna âit ve mezkûr cetvelde gayri münderiç bir hayli himlat-i mâliyeyi kezâlik kabul etmek, Türkiye'nin kendisinden ayrılan arâzi üzerinde kâin emlâki hususiye-i emiriye üzerindeki hakkına riâyât olunmasına mütedâir talebinden sarfınazar etmek ve Beyneddüvel Mahkeme-i Dâime-i Adliye tarafından tanzim edilecek bir liste meyânından müntahap Hukuk Müşâvirlerini ve Sıhiye Müşâviri olarak Avrupalı etibbâyı mütehassısayı beş sene müddetle hizmetine kabul etmek velhasıl Müttefikleri bilhassa alâkadar eden her mes'ele için mümkün olduğu kadar kendi noktai nazarına karin bir sureti tesviye bulmağa çalışmak suretleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti sulh nef'ine vüs-i mertebesinde her türlü müsaadatta bulunmuş oluyor.

Hükûmetim Düvel-i Müttefikanın dahi bilhassa Türkiye'nin ibrâz eylediği hissiyâtı sulhperverâne ile aynı derecede mütehassis oldukları takdirde Avrupa'nın lâalettayin bir şehrinde veyahut tercihan İstanbul'da inikad edecek bir Konferansın ânifen zikr ve tadat olunan haklarında Lozan'da icrâ kılınan müzakerâtın bir mutabakatı efkâr veya Türkiye ile Düvel-i Müttefikanın tarzı telâkkileri arasında bir mukarenet husulüne müncer olduğu mes'elelerin bir Sulh Muâhedesine derç olunabileceğini ümit eylemektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti cihânın huzur ve rahatını yeniden tehlikeye düşürebilecek avâmili bertaraf etmek ve .bilcümle akvâmın arzu ettiği münâsebâtı müsâlemetcüyâne ve tabiiye yerine son senelerdeki fecâyiin yeni bir iştigal neticesi olarak bir defa daha tekrar eylesini men eylemek alâkadar taraflar için bir vazife-i mübreme olduğunu nazarı dikkate alarak Düvel-i Müttefikadan cevaplarını mümkün mertebe kısa bir müddet zarfında lutfen bildirmelerini rica eder. İhtiramâtı fâikamın kabulü mütemennâdır.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin Hariciye Vekili
Lozan Sulh Konferansında Türk Hey'eti Murahhası Reisi**

İmza : M. İsmet

B. TÜRK TEKLİFÂTI MÜTEKABİLESİ (1)

1. MUÂHEDE PROJESİ

MUKADDEME

(Bilâ tadil)

KISIM 1

SİYÂSÎ AHKÂM

Madde 1

Teklif edilen metin :

İşbu Muâhedenâmenin mevki-i mer'iyete vaz'ı tarihinden itibâren bir taraftan Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Hükûmeti ve diğer taraftan Türkiye ve tebaa-i mensubesi arasında hal-i sulh sureti kat'iyede iâdeten teessüs etmiş olacaktır.

Her iki taraftan münâsebâtı resmiyeye ibtidar edilecek tarafeyn memâlikinde diplomasi ve şebbenderi memurlar Hukuk-u Düvel esasâtı umumiyesi ile müesses muâmeleye mazhar olacaktır.

İşbu Muâhedenâme Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından tasdik edilir edilmez ve sâir Düvel-i Âkidenin tasdikine intizar etmeden evvel Düvel-i Müttefikanın işgali altında bulunan bilcümle Türkiye arâzisi aksamı derhal tahliye edilecektir.

Birinci cildde münderiç sütunun tekrar tab edilmemesi için burada Türk lâyiha-i mütekabilesinin Müttefikin Hey'eti Murahhasalarının arz eyledikleri projeden farklı olan maddelerini tekrar etmekle iktifa edilmiştir.

FASIL 1

ARÂZİYE MÜTEALLİK AHKÂM

Madde 2

Teklif edilen metin :

Türkiye'nin Karadeniz'den Yunan Denizine kadar hududu berveçhî âti tayin edilmiştir. (Melfuf bir numaralı haritaya müracaat)

(1) Türk Hey'eti Murahhasası 31 Kânunusânideki Muâhede lâyihası ile 3 Şubata kadar bu lâyhada icrâ edilen tadilâtı esas ittihaz etmiştir. Türk lâyiha-i mütekabilesi bu metni sol sütunda tekrar eyler. Her maddesinin karşısında, sağ sütunda, eğer bir tadil matlup değilse; «ibka» işareti mukayyettir yoksa, madde-i muaddelenin metni tamamille tekrar edilip fıkârâtı muaddele altına her iki sütunda çizgi çizilmiştir.

Birinci cilde münderiç sütunun tekrar tab edilmemesi için burada Türk lâyiha-i mütekabilesinin Müttefikin Hey'eti Murahhasalarının arz eyledikleri projeden farklı olan maddelerini tekrar etmekle iktifa edilmiştir.

Evvela, Bulgaristan ile :

Rezvaya nehri mansabından Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan'ın hududu selâsesi nokta-i iltisakı olan Meriç'e kadar :

Bulgaristan'ın elyevm tahdit edilmiş bulunan hududu cenubiyesi.

Sâniyen, Yunanistan ile :

Oradan, 26 Eylül 1915 tarihli Muâhede ile tayin edilmiş olan hududun Edirne yukarısında Meriç'i geçtiği noktaya kadar :

Meriç'in başlıca mecrâsının Thalweg hattı :

Oradan, Cenubi Şarki istikametinde Meriç'i Edirne'nin alt tarafından geçtiği noktaya kadar :

Türkiye Edirne şehrine icrâyı sefer için sureti mahsusada inşa edilen şimendüferin şube-i hattına elyevm müntehi olan istasyonu Türkiye'ye ve Karaağaç şehri ile istasyonunu Yunanistan'a bırakarak 26 Eylül 1915 tarihli Sofya Muâhedenâmesi ile tayin edilen hudud, oradan Yunan Denizine kadar :

Meriç'in başlıca mecrâsının Thalweg hattı ;

Madde 3

Teklif edilen metin :

Bahri Sefid'den İran hududuna kadar Türkiye'nin hududu berveçhi âti tespit edilmiştir :

Evvelâ Suriye ile :

Bilcümle merbutatı ile beraber mer'i kalan 20 Teşrinievvel 1921 tarihli Fransız - Türk İtilâfnâmesinin üçüncü maddesinde muayyen hudud ;

Sâniyen Irak ile :

Türkiye ile Irak arasındaki hudud işbu Muâhedenâmenin mevki-i mer'iyete vaz'ından itibâren on iki ay zarfında Türkiye ile Büyük Britanya arasında bir sureti muslihânede tayin ve tespit edilecektir.

İtilâf hasıl olmadığı takdirde, ihtilâf Cemiyeti Akvam Meclisine arz olunacaktır.

Madde 4

(İbka olunmuştur)

Madde 5

Teklif olunan metin :

2 nci ve 3 üncü maddelerde tarif olunup henüz tahtit edilmemiş bulunan hududları arâzi üzerinde tersime memur Tahdid-i Hudud Komisyonları teşkil olunacak ve bu Komisyonlar alâkadar hemhudud Devletlerin her birine mensup birer Mümessilden ve bir Devleti sâlise tebaası meyânından müntahap bir Reis'den mürekkep olacaktır.

Mezkûr Komisyonlar hududu idâriye ve menâfii iktisâdiye-i mahalliyei mümkün mertebe nazarı itibara alarak Muâhedatta musarrah tarifâtı her halde takip etmeğe gayret edeceklerdir.

Komisyonların mukarrerâtı ekseriyeti ârâ ile ittihaz olunacak ve alâkadar taraflarca mutâ olacaklardır.

Tahdidi Hudud Komisyonlarının masârifi alâkadar tarafların uhdesine muhavveldir.

6 ncı maddeden 11 inci maddeye kadar

(İbka edilmişlerdir)

Madde 12

Teklif olunan madde :

17 - 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Muâhedesinin 5 inci ve 1 - 14 Tegrinisâni 1913 tarihli Atina Muâhedesinin 15 inci maddeleri mucibince Londra Konferansı tarafından 13 Şubat 1914 tarihinde ittihaz ve Yunan Hükûmetine 13 Şubat 1914 tarihinde tebliğ olunan Bozca ada ile İmroz ve Bozca ada tevâbiinden mürekkep adalarından mâadâ Şarki Bahri Sefid Adaları ve betahsis Limni, Semadirek, Midilli ve Sakız ve Sisam ve Nikarya Cezireleri üzerinde Yunanistan'ın hâkimiyetine müte-dâir olan karar işbu Muâhedenin on beşinci maddesinde mezkûr ve İtalya'nın zir hâkimiyetine mevdû adalara dâir Muâhede ahkâmı mahfuz olmak kaydile te'yid olunmuştur. Yalnız işbu Muâhedenâmenin ahkâmı muhalifi olmadığı halde Asya sâhilinden üç milden az mesâfede bulunan adalar Türk hâkimiyeti altında kalacaklardır.

13 ve 14 üncü maddeler

(İbka edilmiştir)

Madde 15

Teklif olunan metin :

Türkiye âtiüzzikr Adalar üzerindeki yani elyevm İtalya'nın tahtı işgalinde bulunan «Astropalia, Rodos, Kalki, Skarpanto, Kazos, Piskopis, Miziros, Kalimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Sömbeki ve İstanköy adaları ile bunların tevâbiinden olan adacıklar üzerindeki bilcümle hukuk ve müstenidâtından İtalya lehine feragat eder. (2 numaralı haritaya müracaat)

Meis Adası Türkiye'nin hâkimiyeti altında kalacaktır.

Madde 16

Teklif olunan metin :

Türkiye işbu Muâhedenâme ile musarrah olan hudud hâricinde kâin bilcümle arâzi üzerinde ve bu arâziye müteallik ve kezâlik işbu Muâhede ile üzerlerinde kendi hakkı hâkimiyeti tanınmış olan Adalardan gayri cezireler üzerinde her hangi mahiyette olursa olsun hâiz olduğu bilcümle hukuk ve müstenidâtından feragat ettiğini beyan eder.

İşbu maddenin ahkâmı 20 Teşrinievvel 1921 tarihli Ankara İtilâf-nâmesinin yedinci maddesi ile bu maddeye müteallik olarak Fransız Murahhasının aynı tarihli mektup merbutu ahkâmına ve ne de mezkûr İtilâfnâmenin imzâsı Zabıtnâmesi müfâdına, irâsı hâlel etmez.

Kezâlik Türkiye'nin Tuna üzerinde kâin Adakale Ceziresi üzerindeki hakimiyeti ibka edilmiştir.

Madde 17

Teklif olunan metin :

Türkiye'nin Mısır ve Sudan üzerindeki kâffe-i hukuk ve müstenidâtından feragat hükmü 5 Teşrinisâni 1914 tarihinden itibâren icrâyı tesir eyleyecektir.

Türkiye Mısır vergisi ile temin edilen Osmanlı istikrâzâtı hakkındaki taahhüdât ve zimemâttan tebri-e edilmiştir.

Madde 18

(İbka olunmuştur)

Madde 19

Teklif olunan metin :

Türkiye 5 Teşrinisâni 1914 tarihinde Britanya Hükûmeti tarafından ilân edilen Kıbrıs'ın ilhakını tasdik ettiğini beyan eyler.

Türkiye: Kıbrıs vâridâtile temin edilen Osmanlı istikrazlarına müteallik kâffe-i taahhüdât ve zimemâttan tebrie edilmiştir.

Kıbrıs Adasında mütevellid ve mütevattın Türk tebaası tâbiiyeti Osmâniye müstesnâ olmak üzere Britanya tâbiiyetini mahalli kanunun şerâiti dâiresinde ihraz edeceklerdir.

İşbu madde mucibince Britanya tâbiiyetini ihraz eden eşhas işbu kısmın ikinci faslında musarrah ahkâmı umumiyeye tevfikân Türk tâbiiyetini ihtiyar edebileceklerdir.

Madde 20

Teklif edilen metin :

18 Teşrinievvel 1912 tarihli Lozan Muâhedenâmesi mucibince Osmanlı İmparatorluğuna Trablusgarp'te mahfuz bırakılan hukuk ve imtiyazât sureti kat'î'ede ilga edilmiş bulunacaktır.

2 — AHKÂMI MAHSUSA

Madde 21

Teklif edilen metin :

Tarafeyn-i Âliyeyn-i Âkideyn Boğazların usulüne dâir bugünkü tarihli münakid Mukavele-i Mahsusaya tevfikân Çanakkale, Marmara ve Boğaziçi, geçitlerinde gerek sulh ve gerek harp zamanlarında bahren ve turuk-u havâiye ile serbesti-i mürür ve seyri sefâin esâsını tasdik ve beyan hususunda müttefikler. Bu Mukavelenâme sanki Muâhede-i hâzırada münderiç imiş gibi Tarafeyn-i Âliyeyn-i âkideyn nazarında aynı hüküm ve kuvveti hâiz olacaktır.

22 nci Madde ilâ 24 üncü madde

(İbka edilmiştir)

Madde 25

Teklif edilen metin :

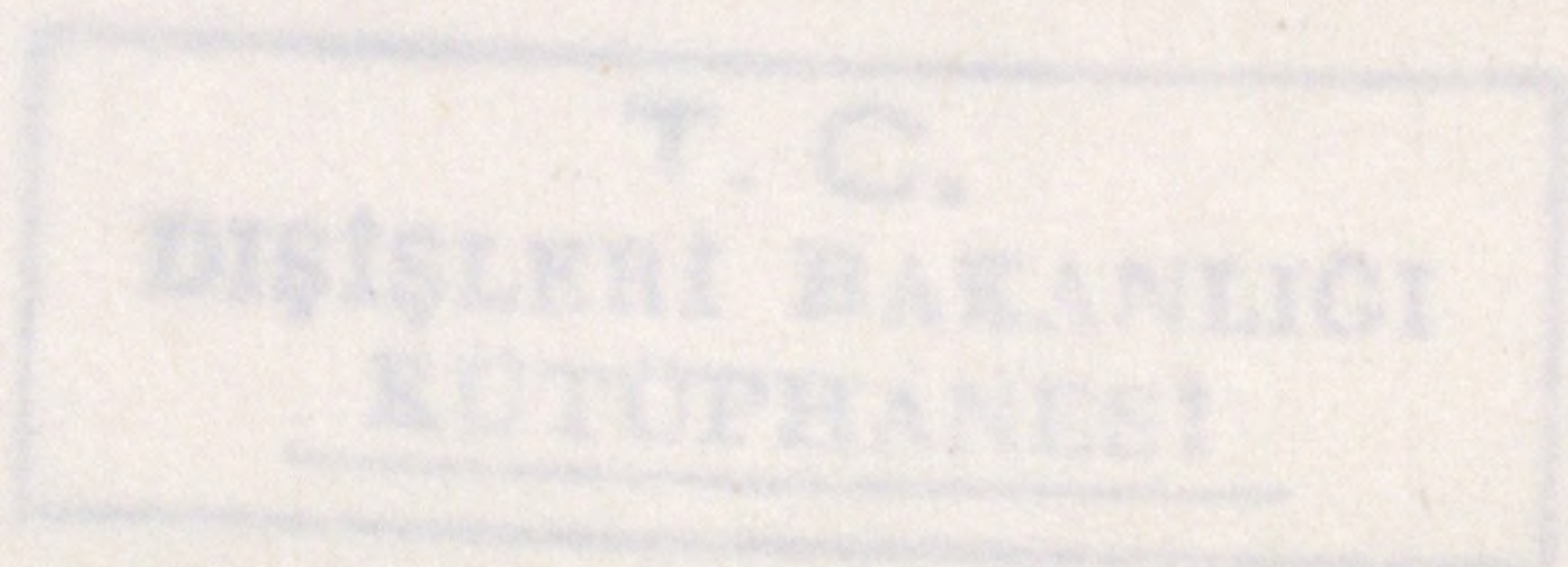
Türkiye Hükûmeti veya Türk memurini tarafından Türk arâzisi haricinde işbu Muâhedeye vâzîulimza diğer Devletlerin hâkimiyeti veya himâyesi altında bırakılan arâzi tebaasile Türkiye'den ayrılan bir kıtanın tebaası üzerinde siyâsi, teşrii veya idârî hususatta herhangi bir sebep için olursa olsun hiç bir selâhiyet veya hakkı kaza istimal edilmeyecektir.

İşbu Muâhedenâmenin mezâhib-i muhtelif makamâtı diniyesi tarafından Türkiye haricinde hâiz bulundukları imtiyazâtı mezhebiyeye irâsı hâlel etmeyeceği karargir bulunmuştur.

Madde 26

Teklif edilen metin :

Tarafeyn-i Âliyeyn-i Âkideyn Türkiye'deki ecânibin tâbi olacağı usule mütedâir Uhûd-u âtikanın gerek duhul ve ikamet ve gerek rûsum ve ahkâmı adliye taalluku cihetinden ve kezâlik Uhûd-u Atika'dan mütevellid iktisâdi ve mâli noktai nazarından tamamilen mülga olduğunu beyan ederler.



Madde 27

Teklif edilen metin :

Merakeş (Fransız mintakası) tebaasile Tunus tebaası Türkiye'de her hususta tıpkı diğer Fransız tebaasının tâbi bulunduğu muâmeleye tâbi olacaklardır.

Trablusgarp tebaası Türkiye'de tıpkı diğer İtalyan tebaası misillû her hususta aynı muâmeleye tâbi olacaklardır.

İşbu madde ahkâmı Muâhede-i hâziranın mevki-i mer'iyete vaz'-ından evvel Türkiye tâbiyyetini ihraz etmiş bulunan eşhâsa taalluk etmez.

FASIL 2

TÂBİİYET

28 ilâ 35 inci maddeler
(İbka olunmuştur)

FASIL 3

AKALLİYETLERİN HİMÂYESİ

36 ilâ 44 üncü maddeler
(İbka olunmuştur)

KISIM 2

MÂLÎ AHKÂM

FASIL 1

Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye
Madde 45

Teklif edilen metin :

Balkan şibhi ceziresi Hükûmetlerle işbu Muâhedenâmenin onbeşinci maddesinde musarrah adalar ve gerek 1912 - 1913 Muharebeleri neticesinde ve gerek işbu Muâhedenâme ahkâmı mucibince Türkiye'de kendi lehlerine arâzi ayrılarak Asya'da müceddeden ihdâs edilen Hükûmetler zirde beyan edilen şerâit dâiresinde melfuf cetvelde muayyen Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeye muhassas zimemât-ı seneviyeye iştirak etmeğe mecburdurlar.

Türkiye'den bu veçhile lehlerine arâzi ayrılan Hükûmetler ânifül-beyan zimemât-ı seneviyenin her birerlerine âit hisse hakkında 51 inci madde mucibince kendilerine vuku bulacak tebliğ gününden itibâren üç ay müddet zarfında kendi hisselerine kâfi te'minâtı Düyûn-u Umumiye Meclisine itâya mecburdurlar.

İşbu te'minat ânifen muayyen müddet zarfında irâe edilmediği veya irâe edilen te'minatın yahut suveri tevdiinin elverişliği hakkında ihtilâf zuhur eylediği takdirde alâkadar her Hükûmet tarafından veya hut merbut cetvelde muayyen Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye hâmilleri hesabına bu hususta icrâya selâhiyettar bilcümle Hükûmetler tarafından Cemiyeti Akvam Reisine müracaat olunabilecektir.

Cemiyeti Akvam Meclisi; te'minat olarak verilen vâridâtın cibâyelerini ilhak edici memleketlerde mevcut Teşkilâtı Mâliye-i Beynelmilele ihale eyleyebilecektir.

52 nci madde ile muayyen tarihlerden itibâren Türkiye Hükûmât-ı sâire uhdesine muhavvel hızası iştirakten dolayı hiç bir veçhile mes'ul tutulamıyacaktır.

Madde 46

Teklif olunan metin :

Alâkadar Hükûmetlerden her birine müterettip tekasit-i seneviye miktarının 51 inci madde ahkâmına tevfi kan Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisi tarafından tayin edilmesine muallak olmak üzere Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye re'sülmâl itibarisinin bu Hükûmetler arasında taksimine işbu Muâhedeninm evkii mer'iyete vaz'ından üç ay müddet zarfında ibtidâr olunacaktır.

Bu keyfiyeti taksim dokuz ay zarfında ikmal edilmiş bulunacak ve tekasit-i senevinin taksimi hususunda kabul edilen nispetlere göre ve istikraz veyahut avanslar mukaveleleri ahkâm ile işbu faslın mevaddı nazarı itibâre alınarak icrâ edilecektir.

Bu ifraz muâmelesinin suveri tesviyesini tespit etmek üzere Paris'te bir Komisyon içtimâ edecektir. Bu Komisyon Türkiye Hükûmeti ile mâruzzikr Hükûmetlerden her birinin Murahhaslarından Düyûn-u Umumiye Meclisi azasından ve Düyûn-u Muvahhade ve ikrâmiyeli tahvilâtta mâadâ Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Mümessillerinden mürekkep olacaktır.

Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyenin re'sülmâli itibarisini balâde mu sarrah müddet zarfında lâalettayin bir sebep sevkile taksim etmek mümkün olamadığı takdirde Türkiye Hükûmeti 51 inci madde mucibince uhdesine müterettip tekasit-i seneviye yekunu esâsına müsteniden hissesine düşecek mezkûr sermâye hissesi için senedât-ı cedide ihraç etmek hakkını hâiz olacaktır.

Alâkadar Hükûmetlerden her birine müterettip tekasit-i seneviyenin emri te'diyesi sermâye-i itibârinin tefrikine müteallik ahkâmı ânifeden dolayı talik edilemez.

Madde 47

(Mahzuftur)

Madde 48

Teklif edilen metin :

45 inci ve 46 ncı maddelerde zikredilen Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyenin taksimi âtide beyan olunan surette vuku bulacaktır.

1. 17 Teşrinievvel 1912 tarihinden mukaddem olan istikrazlar Türkiye Hükûmeti ile 1912 - 1913 Balkan muharebeleri neticesi olarak Türkiye'den lehlerine arâzi ifrâz edilen Balkan Hükûmetleri ve işbu Muâhe-

denin 12 nci ve 15 inci maddelerinde, musarrah adalar arasında bu muharebelere nihayet veren muâhedâtın veyahut anlardan sonraki Muâhedenin mevkii mer'iyete vaz'ından beri vukua gelen tahavvülâtı mülkiye nazarı itibâre alınarak taksim edilecektir.

2. Bu ilk taksimden sonra Osmanlı İmparatorluğunun uhdesinde kalan yekûnu düyûn 17 Teşrinievvel 1912 ve 1 Teşrinisânî 1914 tarihleri arasında aynı İmparatorluk tarafından aktedilen istikrazât dahi olduğu halde Türkiye ile işbu Muâhedenâme mucibince Osmanlı İmparatorluğundan lehlerine arâzi tefrik edilen Asya'da müceddeden muhdes Hükûmetler arasında taksim edilecektir.

Madde 49

Teklif edilen metin :

Alâkadar her Hükûmet tarafından tesviyesi icap eden taksit-i senevi miktarı - Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye İdaresi için matlup olan meblâğı mecmua karşı - her bir halde 1907 senesinde mevzu gümrük rûsumu munzaması dahi dahil olmak üzere Osmanlı İmparatorluğunun 1910 - 1911 ve 1911 - 1912 sene-i mâliyeleri esnâsındaki vâridâtı mecmuu vasatîsi ile aynı nispette olacaktır.

Madde 50

(Mahzuftur)

Yeni teklif edilen madde :

Osmanlı İmparatorluğu tarafından eydi-i tedâvüle vaz edilen kavâim-i nakdiyenin bir kısmını tedâvülden ref etmeği Türkiyece karar verildiği def'aların her birinde işbu Muâhedenâme mucibince lehlerine arâzi tefrik olunan Hükûmetler bu keyfiyeti ref'e 49 uncu maddede muayyen nispet dâiresinde iştirâke mecburdur.

Madde 51

Teklif edilen metin :

İşbu Muâhedenâmenin mevkii mer'iyete vaz'ı tarihinden itibâren âzami üç ay müddet zarfında Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisi alâkadar Hükûmetlerden her birine 49 uncu maddede musarrah esasat dâiresinde mütehattim tekasit-i seneviye bâliğini tayin edecek ve bunu kendilerine tebliğ eyliyecektir.

Alâkadar Hükûmetler uhdelere tahaddüs edecek tekasit-i seneviyeyi tayin eyleyecek olan Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisinin me-sâisini takip etmek üzere İstanbul'a murahhaslar izâmına selâhiyettar olacaklardır.

Düyûn-u Umumiye Meclisi 27 Teşrinisâni 1919 tarihinde Bulgaristan'la mün'akid Muâhede-i Sulhiyenin 134 üncü maddesinde musarrah vezâifi ifâ edecektir.

İşbu maddenin ihtiva eylediği esasların tatbiki emrinde alâkadar taraflar arasında tahaddüs edebilecek her gûna ihtilâfat birinci fıkrada musarrah keyfiyeti tebliğden itibâren üç ay müddet zarfında Cemiyeti Akvam Meclisine havâle edilecek ve Meclis-i mezkûr tarafından irâe edilen bir hakem tarafından fasl edilecektir.

Bu müracaât tekasit-i seneviyenin te'diyesini te'hir etmeyecektir.

Madde 52

Teklif edilen metin :

Balkan Muhârebâtı neticesi olarak Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan arâziyi ilhak etmiş bulunan Hükûmetlerin medyun bulundukları tekasit-i seneviye mezkûr arâzinin Balkan Hükûmetlerine ilhakını musaddak Muâhedâtın mevkii mer'iyete vaz'ı tarihinden itibâren talep olunabilecektir.

Maamâfih 15 inci maddede musarrah Ada'ların medyun oldukları tekasit-i seneviye 17 Teşrinievvel 1912 senesinden itibâren talep olunabilecek ve 12 inci maddede musarrah Ada'ların medyun oldukları tak-sitler ise 1/14 Teşrinisâni 1913 tarihinden itibâren talep edilecektir.

İşbu Muâhedenâme mucibince Osmanlı İmparatorluğundan ifrâz edilen arâziyi ihrâz etmiş bulunan Hükûmetlerin medyun bulundukları tekasit-i seneviye 1 Mart 1920 tarihinden itibâren talep olunacaktır.

55 inci maddede musarrah kaydı ihtirâzi tahtında olmak üzere işbu te'diyâtı seneviye taalluk ettikleri deynin tasfiye-i kat'iyesine kadar vâcibütte'diye olmakta berdevam bulunacaklardır. Şu kadar ki bu borcu teşkil eden istikrâzât melfuf cetvelin ikinci sütununda (Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye cetveline müracaat) işaret edilen Mukavelelerde tayin olunan tarihlere tevfikân intifâpezir oldukları nispet dâiresinde peyderpey tenkis olunacaktır.

Mezkûr cetvelde tadat edilen 1911, 1912, 1913 tarihli hazine tahvilâtı sekizinci sütunda münderiç tarihlerden sonraki on sene müddet zarfında fâizleriyle beraber vâcibütte'diye olmak üzere musarrahtır.

Madde 53

Teklif edilen metin :

45 inci maddede işaret edilen Hükûmetler kendi uhdelerine müteret-tip hisseye âit olan ve 52 nci maddede muayyen tarihlerden itibâren

tesviyesi talep olunabilen tekasit-i seneviye mütedâhillerini işbu Muâhede-nâmenin mevkii mer'iyete vaz'ından itibâren yirmi sene müddet zarfında te'diye mecburdurlar.

Bu te'diyât bilâ fâiz icrâ edilecektir.

Türkiye Hükûmeti kendi hissesi tedâhülâtı seneviyesini aynı şerâit dahilinde tesviye edecektir.

Balkan Hükûmetleri tarafından tesviye edilecek olan tekasit-i seneviye-i mütedâhile Türkiye'nin mezkûr Hükûmetler hesâbına te'diye ettiği mebalîğ miktarında olmak üzere Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeden Türkiye'ye müterettip hissenin tedâhülâtı seneviyesinin te'diyesine tahsis olunacaktır.

Madde 54
(Mahzuftur)

Madde 55
(İbka edilmiştir)

Madde 56

Teklif edilen metin :

Türkiye Hükûmeti Almanya Hükûmetile mün'akid 28 Haziran 1919 tarihli Muâhede-i Sulhiyenin 258 inci ve Avusturya ile mün'akid 10 Eylül 1919 ve Macaristan'la mün'akid 4 Haziran 1920 tarihli Muâhedâtı Sulhiyenin ahkâmı müterâdifesinden kendisine taalluk edenleri ifâ etmeği taahhüt eder.

İşbu maddeler ahkâmı mucibince Türkiye Hükûmeti mâruz zikr Devletler tebaasından olan hâmiller murahhaslarının ba'dezin Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisinde hazır bulunmalarına muvafakat eyler.

BİRİNCİ LÂHİKAYA MÜTEDÂİR İZAHNÂME

(Mahzuftur)
LÂHİKA 2

La Haye Beyn-ed-Düvel Adliye Mahkeme-i Dâimesine arzolunacak mesâil
projesi

(Mahzuftur)

TÜRK HEY'ETİ MURAHHASASININ BEYANNÂMESİ

Türkiye Hey'eti Murahhasası bugüne kadar muhtâcı te'diye kalmış olan ve Berlin ve Tesalya Muâhedeleri mucibince bazı Balkan Hükûmetlerine müterettip bulunan düyun hisselerine âit olarak zirdeki beyanatta bulunmakla kesb-i fahr eyler.

13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Ahidnâmesinin 33 üncü ve 42 nci maddeleri mucibince Karadağ ve Sırbistan ve 24 Mayıs ve 2 Temmuz 1881 tarihlerinde İstanbul'da mün'akid Muâhedenâmelerin 10 uncu maddeleri mucibince Yunanistan Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeden bir kısmını uhdelerine almak mecburiyetinde idiler.

İstanbul'daki Britanya Sefareti Bâb-ı Âli'ye tebliğ eylediği 6 Teşrinisânî tarihli notası ile ânifûlbeyan Hükûmetlere müterettep hızası düyûnu iblâğ etmişti. Bu Hükûmetlerin Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyeye te'mini iştiraki için Hükûmet-i Osmâniye tarafından icrâ kılınan teşebbüsât-ı adide akim kalmıştır.

Bugün Lozan'da imza edilen Muâhede-i Sulhiyeye merbut cetvel düyunundan mâruzzikr hızası iştirâkin keyfiyeti ihrâcî Türkiye'nin kendi hakkından feragat etmiş olduğunu hiç bir veçhile tazammun etmez. Bilâkis Türkiye Hey'eti Murahhasası Muâhedelerle sureti kat'iyede mu-saddak olan bu iştirak hisselerinin tesviyesini talep etmek hakkını Hükûmetin muhafaza ettiğini beyan etmekle kesb-i fahr eyler.

BİRİNCİ KISMIN I NUMURULI MELFUFU
I TEŞRİNİSÂNİ 1914 TARİHİNDEN MUKADDEM DÜYÜN-U UMUMİYE-İ OSMÂNİYE

Bu cetvel iki kısma münkasımdır :

Birinci kısım Müttefiklerin projesine mutabıktır. - Burada yalnız ikinci kısım irâe edilmiştir.

İstikrâz ve Avanslar	Mukavele Tarihi	Fâizler tediâtına mahsus mebâliğ	Re'sülmâl	Re'sülmâl 5 Teşrinisânî 1914 de mevcut Re'sülmâl	Komisyon dahil ol- duğu halde icap eden taksiti senevi	Amor- man müd- deti	İhraç eden Ban- ka
Avanslar :			%	%	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası
Bağdad Şirketi	3 - 16	Haziran 1908	7	—	300.000	122.715	—
Fenerler İdaresi	5	Ağustos 1904	8	—	55.000	89.015	—
	—						
	18						
	5	Temmuz 1907	7	—	300.000	14.970	
	—						
	16						
Köstence Kabloları Şirketi	27	Teşrinievvel 1904	4	—	17.335	12.135	
	—						
	9						
Tünel Şirketi	—		—	—	3.000	985	
	—	Muhtelif Tarihler	—	—	153.147	132.148	
Eytâm Sandığı	3	Ağustos 1912	5.5	—	33.000	33.000	
Doyçe Bank	—						
	26						
	3	Nisan 1913	7	—	500.000	555.412	
Fenerler İdaresi	—						
	16						
Anadolu Şimendüferleri Şirketi	23	Mart 1914	6	—	200.000	150.000	
	—						
	5						

1911 İstikrâzı üzerine avans	9			
— Haziran 1911	—	5.5	—	2.976.000
(İkinci kalem 55.000.000 Mark)	22			
Fransa Bankası (Yolların inşaatı için)	24			
— Teşrinievvel 1911	—	5		660.000
15.000.000	11			
Fransa Bankası (Yolların inşaatı için)	20			
— Teşrinievvel 1912	—	7		440.000
10.000.000	3			
Türkiye Milli Bankası ile Selânik Bankası	1			
— Şubat 1922	—	5.5		1.650.000
1.500.000 İngiliz liralık Hazine senedâtı	14			
Bankı Osmâni-i Şâhâne 25.000.000 Frank ve	19			
— Mayıs 1912	—	6.5		1.540.000
400.000 İngiliz liralık Hazine senedâtı	2			
Bankı Osmâni-i Şâhâne 22.000.000 Frank ve	11			
— Haziran 1912	—	7		1.267.200
272.000 İngiliz liralık Hazine senedâtı	24			
Bankı Osmâni-i Şâhâne	14			
— Ağustos 1912	—	7		1.265.000
28.750.000 Franklık Hazine senedâtı	27			
Tütün Rejisi	—	6		200.000
Bankı Osmâni-i Şâhâne	16			
— Ağustos 1912	—	6		300.000
	29			
Bankı Osmâni-i Şâhâne'deki hesâbı				
cârinin borç yekûnu		5.1		1.098.623
Y e k û n		2		12.958.305
				1.984.924
U M U M İ Y E K Ü N				173.946.545
				142.208.787

FASIL 2

TAMİRAT

Madde 57

Teklif olunan metin :

Türkiye ile Düvel-i sâire-i âkide arasında (Yunanistan hariç) bu Devletler tebaasının ve bunların tâbiyetine mensup eşhâsı hükmiyenin 1 Ağustos 1914 ile işbu Muâhedenâmenin mevkii mer'iyete vaz'ı arasındaki müddet zarfında dûçâr oldukları zâyıat zarar ve ziyandan dolayı Türkiye Hükûmeti aleyhindeki müddeayâtile Türk tebaasının Düveli mezkûre aleyhindeki aynı mahiyeti hâiz metâlibe tanzim edilmiş gibi bakılacaktır.

Türkiye Almanya ile mün'akid 28 Haziran 1919 tarihli Muâhede-i Sulhiyenin 59 uncu maddesinin birinci fıkrası ve Avusturya ile mün'akid 10 Eylül 1919 tarihli Muâhede-i Sulhiyenin 210 uncu maddesinin birinci fıkrası mucibince Almanya ve Avusturya taraflarından devr edilen altın nukudun tesviyesini Düvel-i Müttefika'dan talep etmemeğe muvafakat eyler. Kezâlik İngiltere'ye sipariş edilen sefâin-i harbiye için te'diye edilmiş bulunan mebâliğin iâdesini Büyük Britanya'dan talep etmemeğe muvafakat eyler.

1 Ağustos 1914 tarihinde Hâkimiyeti Osmâniye tahtındaki arâzi üzerinde mevcut olup artık bulunmayan yahut ef'âli harbiyeden veya musadere tedâbirinden yahut seküestr (séquestre) tedbirlerinden veya istimvâl yahut zabt veya mucibi zarar ve ziyan her gûna icrâât veya mukarrerât yüzünden müteessir olmuş olan Müttefikin tebaasına âit emvâl, hukuk ve menâfie müteallik olarak Türkiye'ye karşı hiç bir talep dermeyan edilemeyecektir.

Kezâlik (Yunan hariç olmak üzere) Müttefikin orduları ve idareleri tarafından 30 Teşrinievvel 1918 tarihine kadar Türkiye arâzisinde zabt veya seküstre (séquestre) edilmiş olan emvâl ile Türk ordu ve idareleri tarafından Düvel-i Müttefika arâzisi üzerinde zabt veya seküestre (séquestre) edilmiş emvâl bir gûna metâlibe mahal bırakmıyacaktır.

Madde 58

Teklif edilen metin :

Yunan ordusile memurları tarafından Türkiye'de irâs edilen zarar ve ziyanların suret-i tesviyesi Türkiye Hükûmetile Yunan Hükûmeti arasında halledilecektir.

İhtilâf vukuu takdirinde, Yunanistan tarafından tesviye edilecek meblâğın miktarı Hakem tarikile tayin olunacaktır.

Madde 59 ilâ 64

(Mahzuftur)

FASIL 3

AHKÂMI MUHTELİFE

Madde 65

Teklif edilen metin :

Türkiye'den lehlerine arâzi ayrılmış olan Hükûmetler işbu arâzi üzerinde kâin ve Osmanlı İmparatorluğu namına mukayyet emvâl ve tasarrufâtın kâffesine meccânen sahip olacaklardır.

Hazine-i Hâssa'nın mâruzzikr arâzi dahilinde vâki ve kendi namına mukayyet emvâl ve tasarrufâtı üzerindeki hukuku mahfuzdur.

Madde 66

(İbka olunmuştur)

Madde 67

Teklif edilen metin :

Türkiye Hükûmeti Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan'ın Almanya ile (Versailles) da mün'akid 28 Haziran 1919 tarihli Muâhede-i Sulhiyenin 161 inci ve Avusturya ile mün'akid 10 Eylül 1919 ve Bulgaristan ile mün'akid 27 Teşrinisâni 1919 ve Macaristan'la mün'akid 4 Haziran 1920 tarihli Muâhedât-ı Sulhiyenin mevaddı müteallikası mucibince Türkiye zimmetinde mevcut olan bilcümle matluplarının devir ve ferağ edilmiş olduğunu tasdik eder.

Sâir Düveli âkide Türkiye'yi bu veçhile devir edilen matlubattan ibrâya muvafakat ederler.

Türkiye'nin Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan zimmetindeki matlubatı kezâlik mâruzzikr Düvel-i âkideye devredilmiştir.

Madde 68

(İbka olunmuştur)

Madde 69

Teklif olunan metin :

Gerek ilk tedâvüle çıkarılan kavâim-i nakdiyeye âit 20 Haziran 1331 (3 Temmuz 1915) ve gerek bu kavâim-i nakdiye zahrında mün-deriç metin ile Düyûn-u Umumiye-i Osmâniye Meclisi İdaresi uhdesine muhavvel bulunan bilcümle te'diye taahhüdâtı mefsuhtur.

KISIM 3 (AHKÂMI İKTİSÂDİYE)

71 inci maddeden 117 nci maddeye kadar (dahildir) olan ahkâm Muâhede-i Sulhiyeden ayrılacaktır.

KISIM 4 TURUKU MÜNAKALE VE MESÂİLİ SİHHİYE

FASIL 1 TURUKU MÜNAKALE

118 inci maddeden 128 inci maddeye kadar
(İbka edilmişlerdir)

FASIL 2

MESÂİLİ SİHHİYE Madde 129

Teklif edilen metin :

Dersaâdet'deki Meclisi Kebir Umûr-u Sıhhiye lağv edilmiştir. Türkiye'nin sevâhil ve hudut teşkilâtı sıhhiyesi Türk idâresine muhavveldir.

UMÛR-U SİHHİYYEYE MÜTEDÂİR BEYANNÂME

Türk Teşkilâtı sıhhiyesinin memleketin ihtiyacât-ı sıhhiyesini yalnız başına tatmine ve vaziyetin icap eylediği kâffe-i tedâbir-i fenniye tatbiki kadir bulunduğunu izah etmek şeref ile mübâhi bulunmuş olan Türk Hey'eti Murahhasası Türkiye Hükûmetinin Hudud-u Sıhhiye İdâresine Müşâvir sıfat ile ve beş sene müddetle üç Avrupalı mütehassıs tabibi tayin etmek arzusunda bulunduğunu beyan eyler.

Bu tabipler Türk memurları olacak ve Sıhhiye Vekâletine tâbi bulunacaklardır.

Madde 130

Teklif edilen metin :

Türk Sancağını ecnebi bandıralarından tefrik etmeksizin bilcümle sefâin ile Düvel-i ecnebiye tebaasına karşı Türkiye tebaası hakkındaki aynı şerâit dâiresinde yalnız bir ve aynı tarife-i sıhhiye tatbik edilecektir.

Madde 131 ilâ 133
(İbka edilmişlerdir)

KISIM 5

AHKÂMI MUHTELİFE

1. ÜSERÂYI HARP

134 ilâ 138 inci maddeler
(İbka edilmişlerdir)

2. MAKABİR

139 ilâ 143 üncü maddeler
(İbka edilmişlerdir)

Madde 144

Teklif edilen metin :

Türkiye Hükûmeti tarafından tahsis edilecek arsalar bilhassa Britanya İmparatorluğu için 3 numaralı kart üzerinde işaret edilen (Arıburnu) mintakasındaki arâziyi muhtevi bulunacaktır.

Britanya İmparatorluğunun mâruzzikr arsadan sureti istifadesi âtideki şerâite tâbi olacaktır.

1. İşbu arsa Muâhede-i Sulhiye ile musarrah vech-i tahsisinden gayri suretle istimal olunmayacaktır. Binaenaleyh hiç bir maksadı askeri veya ticâri ile ne de ânifûlbeyan vechi tahsisinden gayri makasıd-ı sâire ile istimal edilmeyecektir.

2. Türkiye Hükûmeti makabir dahil olduğu halde bu arsayı teftiş ettirmek hakkını her zaman hâiz bulunacaktır.

3. Makabirin muhafazasına memur sivil bekçilerin adedi kabristan başına bir bekçiye tecâvüz edemiyecektir.

4. Mezkûr arsa üzerinde makabir dahil ve haricinde ancak bekçilere lâzım büyüüt'tan başka inşaat yapılamıyacaktır.

5. Mezkûr arsanın sahili üzerinde, eşhâs yahut emtia ihraç ve tahmilini teshil edebilecek hiç bir rıhtım, dalga kıran, yahut iskele inşa edilemeyecektir.

6. Bilcümle muâmelâtı lâzıma yalnız Boğazların sâhil-i dahilisi üzerinde ifâ edilebilecek ve arsaya Yunan Denizi sâhilinden girmeğe ancak bu muâmelâtın ifâsından sonra müsâade edilecektir.

7. Arsayı ziyâret etmek arzusunda bulunan eşhas müsellâh olmayacaklar ve Türkiye Hükûmeti bu memnuiyeti kat'iyenin tatbikine nezâret etmek hakkını hâiz olacaktır.

8. Yüz elli kişiyi mütecâviz her züvvâr kafilesinin muvasalatı Türkiye Hükûmetine lâakal bir hafta evvel ihbar edilecektir.

145 ilâ 151 inci maddeler

(İbka edilmişlerdir)

3. AHKÂMI UMUMİYE

Madde 152

(Mahzuftur)

BEYANNÂME

İstanbul'u işgal etmiş olan Devletlerin hâkimleri ile memurları aleyhine 30 Teşrinievvel 1918 tarihinden itibâren işbu Muâhedenin mevki-i mer'iyete vaz'ına kadar kendi tebaalarile ecânibin veya Türk tebaasının emvâl, hukuk ve menâfiine ve biri veya diğerlerinin Türkiye memurlarile münasebâtına dâir olarak verilmiş olan mukarrerât ve evâmirden dolayı hiç bir talep dermeyân edilemeyecektir.

Madde 153

(Mahzuftur)

Madde 154

Teklif edilen metin :

İşbu Muâhede mevki-i mer'iyete vaz olunur olunmaz Türkiye Hükûmeti Türkiye'den ayrılmış arâziye âit olarak Türkiye'ye nakledilmiş bulunan evrak, defâtır, plân ve senedât ile arâzi-i mezkûre devâir-i mülkiye, askeriye, mâliye, adliye ve sâiresine âit her gûna vesâiki alâkadar Hükûmetlere bilâ imhâl tevdi edecektir. İşbu maddenin birinci fıkrasında işâret edilen evrak ve defâtır, plân ve sâireden mâadâ bir mahiyet-i askeriyeyi hâiz olmayan ve ayrılan arâziye taalluk eden vesâikin suretleri talep üzerine ve mütekabiliyet şartile alâkadar Hükûmetlere verilebilecektir.

Bu muâmelâtın müstelzim bulunduğu masârif tâlip Hükûmete müterettiptir.

Ahkâm-ı ânife 1912 den muahhar olarak kadim Türkiye İmparatorluğundan Yunanistana devredilen Kazalar dahilindeki emvâli gayri menkuleye müteallik emlâk defterleri hakkında da tatbik olunur.

Madde 155

Teklif edilen metin :

Madde-i sâlife ahkâmı Osmanlı İmparatorluğundan fekk edilen Evkafın İdaresini yahut mâruzzıkr arâzi üzerinde ihdâs edilmiş bulunan müessesat veya eşhâsı alâkadar eden lâalettayin bir mahaldeki Evkafı Hususiyeye mütedâir her gûna evrak ve vesâik hakkında aynı şerâit dâiresinde câridir.

Madde 156

(Mahzuftur)

Madde 157

Teklif edilen metin :

Tarafeyn-i Âkideyn'den birinin sefâin ve emvâline müteallik olarak diğer taraftan ısdâr edilen mukarrerat ve evâmir ile te'diye-i masârife dâir diğer taraf ganâimi bahriye mahâkiminden 30 Teşrinievvel 1918 tarihine kadar sâdır olmuş olan evâmir ve mukarrerât mütekabilen mu'teber ve mecburi-ül icra addolunacaktır. Tarihi mezkûrden muahhar olarak zaptedilen Türk Sancağını hâmil sefâin sahiplerine iâde kılınacaktır.

Madde 158

(İbka edilmiştir)

Madde 159

(Mahzuftur)

Üç madde-i munzama teklif edilmiştir.

Madde

Sırp-Hırvat-Sloven Hükûmetile 30 Kânunusâni 1923 tarihinde Lozan'da imza edilen Mübâdele-i Ahâli Mukavelesinin şümülü haricinde kalan arâzi-i Yunaniyeye müteallik hususatta Hükûmet-i Yunaniye ve bir de gerek işbu Muâhedenâme mucibince ve gerek Balkan muhârebâtından sonra mün'akid Muâhedât neticesi olarak Türkiye'den lehlerine Ada'lar ayrılmış olan Hükûmetler 30 Teşrinievvel 1914 tarihinden evvel Türkiye ile Balkan Hükûmetleri beyninde mün'akid Muâhedat ve Mukavelât ile musarrah esâsata tevfikân kendi arâzileri dahilindeki Evkaf-ı İslâmiye hukukuna riâyet etmeği taahhüt ederler.

Madde

Madde-i sâlifede zikredilen arâzi dahilinde emlâk üzerindeki hukuku tasarrufiye şehir dahil ve haricindeki emvâl-i gayri menkuleye âit Osmanlı kanunundan münbais olduğu cihetle bilâ tahdit tasdik edilecektir.

Arâzi-i mezkûre dahilinde emvâli gayri menkule veya menkulesi olan eşhâs zâtî ikametgâhlarını muvakkaten veya sureti kat'iyede bu arâzi haricinde ihtiyar etseler bile bilcümle hukuku tasarrufiyelerinden istifadeye devam edeceklerdir.

Arâzi-i mezkûrenin ilhakından evvel iktisap edilen hukuk ile Türkiye me'murin-i âidesinden verilmiş bulunan bilcümle evrak-ı adliye ve senedât-ı resmiye, kanunen aksi sâbit oluncaya kadar muteber ve nâ-kabili nakz olacaklardır.

Madde

Yunanistan haricinde ikamet eden müslümanlarla Yunanistan veya Girid Adasından hicret etmiş olan ve oralarda emlâke sahip bulunan müslümanlar Garbî Trakya müstesnâ olmak üzere Yunan arâzisi üzerinde kâin mallarına âit hususatta Türkiye ile Yunanistan arasında 30 Kânunusâni 1923 tarihile imza edilen Mübâdele-i Ahâli Mukavelenâmesinin onuncu maddesi ahkâmından müstefid olacaklardır.

Madde 160

(İbka edilmiştir)

BEYANNÂME PROJESİ

(İbka edilmiştir)

2. BOĞAZLARIN TÂBİ OLACAĞI USULE ÂİT MUKAVELENÂME PROJESİ

(Bu Mukavelenâme projesi tamâmile iptal edilmiştir.)

3. TRAKYA HUDUTLARINA MÜTEALLİK MUKAVELE PROJESİ MUKADDEME

(İbka olunmuştur)

MUÂHEDE-İ SULHİYEYE DERCE EDİLECEK MADDE PROJESİ

(İbka olunmuştur)

Madde 1

(İbka)

Madde 2

(İbka)

Madde 3

(İbka)

Madde 4

(İbka)

Madde 5

(İbka)

Madde (ilâve edilmiştir.)

Şark Şimendüferlerinin Kuleliburgaz ile Bulgar hududu arasındaki kısmı Türkiye ve Yunanistan mümessillerinin murakabe ve nezareti altında işletilecektir.

Türkiye'den gelecek veya Türkiye'ye gidecek yolcularla emtia ve eşya bir gûna vergi veya resme ve ne de pasaportların muayenesi muâmelesine tâbi olmaksızın mezkûr kısımdan serbest transit suretile geçeceklerdir.

Edirne'den Türkiye'nin diğer bir mahalline gidecek veyahut diğer bir mahalden Edirne'ye gidecek yolcularla emtia ve eşya dahi ana hattan şube hattına tahvili istikamet için lâzım gelen tevakkuf esnâsında Karaağaç'ta hiç bir vergi veya resm vermeyecekler ve bir muayene veya murakabeye tâbi olmayacaklardır.

Edirne şehrinin ticâretini temin için şube hattı bütün güzergâhı üzerinde Türkiye tarafından işletilecek ve bu hat tarikile Edirne'den Karaağaç'a muvasalat edecek yolcularla emtia ve eşya gidecekleri mahalle bilâ-te'hir sevk edileceklerdir.

4. TÜRKİYE İLE DÜVEL'İ MÜTTEFİKA ARASINDA İKAMET VE SALÂHİYYET-İ ADLİYEYE MÜTEDÂİR MUKAVELENÂME PROJESİ

Teklif edilen metin :

Bir taraftan

Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Devleti.

Ve diğer taraftan,

Türkiye

Âkidinden her birinin tarafı diğer arâzisi üzerindeki tebaasının ikamet şerâitini Hukuku Düvel ahkâmı hâzırasına tevfikân halletmek arzusunda bulunduklarından :

Bu bapta bir Mukavelenâme akdine karar vermişler ve :

.....

.....
murahas tayin etmişlerdir.

Murahasîni Müşârünileyhim usulü dâiresinde ve muntazam görülen salâhiyetnâmelerini ba'del irâe ahkâm-ı âtiye hakkında peyda-yı itilâf etmişlerdir.

Madde 1
(Mahzuftur)

FASIL 1
ŞERAİT-İ İKAMET

Kısım 1
DUHUL ve İKAMET

Madde 2

Teklif olunan metin :

Türkiye'nin bütün arâzisi üzerinde sâir Düvel-i âkide tebaası şahısları ve malları itibârile hukuku umumiye-i beyneddüvel-e tevfiikan kabule mazhar olacak ve haklarında o suretle muâmele edilecektir. Tebaa-i mezkûre şahısları, malları hukuk ve menfâatleri hususunda kavânini mahalliye'nin himâye-i tâmmeye ve müstemirresine nâil olacaklardır.

Türkiye'ye duhul ve orada ikamet hususunda serbesti-i tâmmi hâiz bulunacaklar ve binâenaleyh nizamâtı zabıta dahil olduğu halde memleket dahilinde câri kavânin ve nizamata tevfiiki hareket ederek Türkiye'ye gidip gelebilecek ve orada ikamet edebileceklerdir.

Ahkâmı ânife Türkiye'nin hariçten muhacerete müsâade veya bu muhacereti serbestçe men etmek emrindeki hakkına hâlel ırâs etmez.

Madde 3
(İbka olunmuştur)

Madde 4

Teklif olunan metin :

Türkiye'de sâir Düvel-i âkide tebaası her gûna emvâli menkule ve gayri menkuleyi satın almak, tasarruf ve ferağ eylemek hakkını hâiz bulunacaklar ve bu emvâlden bilhassa satış, mübadele, teberrû, vasiyet veya sureti âherle istifade edebilecekler ve kanunen tevârüs tarikile yahut berhayat olanlarla mûsîler arasındaki mukarrerat neticesi olarak tasâhüb edebileceklerdir.

Memleket dahilinde câri kavânin ve evâmire tevfiiki hareket ederek yalnız Türk tebaasına münhasır olanlar müstesnâ olmak üzere mahalli tebaaya müsâade edilen her türlü ticâret, meslek ve san'at, icrâ edebilecekler ve istismâratta bulunacaklardır.

Madde 5

Teklif olunan metin :

Nakliyat ve sigorta şirketleri dahi dahil olduğu halde ticâret, sînâât ve maliye şirketleri ve sureti umumiyede Düvel-i Müttefika'dan lâalet-tayin birinin arâzisinde usulü dâiresinde müteşekkîl olan veyahut orada

kanunen musaddak bulunan şirketler Türkiye'de tasdik edilecek ve istitâât-ı mâliyeleriyle dâvâ ikamesi ve def'i hakları kendi kanunu mahallileriyle tayin kılınacaktır.

Bu şirketlerin teessüsile muâmelelerine ve emvâli gayri menkule ve sâireye tasarruf selâhiyetlerine gelince; Şirekâtı mezkûre Türk ahkâmı kanuniyesine tâbi olacaklardır.

Madde 6

Teklif edilen metin :

Türkiye'de diğer Düvel-i âkide tebaası askeri hizmete mütedâir kavânine tâbi olmayacaklar ve askeri hizmet makamına kaim her türlü hizmet ve tekâliften muaf bulunacaklardır.

Menfaati âmmeye müstenid olduğu kanunen mütehakkık bir sebep olmadıkça ve evvelce muhik tazminat verilmedikçe tebaa-i mezkûrenin emvâli istimplâk olunamayacağı gibi hattâ muvakkaten olsun mallarından istifâdeden mahrum edilemeyeceklerdir.

Evvelce ilân edilmedikçe hiç bir istimplâk muâmelesi icrâ olunamayacaktır.

Madde 7

(İbka edilmiştir)

Madde 8

Teklif olunan metin :

Efrâdın ikametine ve meslek, ticâret ve sînâatlarının icrâsına müteallik olarak ve Türkiye'nin diğer bir Devlete âtiyen ve her ne suretle olursa olsun müsâade etmiş bulunacağı veya edebileceği her türlü müsâadat diğer Düvel-i âkide hakkında aynı şerâit tahtında kabili tatbik bulunacaktır.

Madde 9

(Mahzuftur)

KISIM 2

Madde 10

(İbka olunmuştur)

Madde 11

Teklif edilen metin :

Nakliyat ve sigorta şirketleri dahil olduğu halde diğer memâliki âkideden birinin kanuna tevfiikan müteşekkil olup da işbu Mukavele-nâmenin beşinci maddesine tevfiikan Türkiye'de teessüs eden veya orada

icrâyı faaliyet eyleyen şirkât-ı ticâriye, sınâiye ve mâliye Türk kanununa tevfikân aynı mâhiyeti hâiz olarak müteşekkîl şirketlerin tâbi olmadıkları vergi, resim veya lâalettâyin tekâliften hiç birine tâbi olmayacaklardır.

İşbu Mukavelenâmenin beşinci maddesine tevfikân Türkiye'de teessüs etmiş olan veya orada icrâyı faaliyet eden memâliki mezkûre ticâretgâh veya şirketlerinin filyal, şube, acenta veya sâir mümessillikleri hakkında dahi aynı ahkâm câridir ve işbu filyal, şube ve acenta ve mümessillikler ancak Türkiye'de hakikaten mevzu sermâyeleri için veya orada fiilen ihrâz ettikleri temettuat ve vâridât üzerinden vergiye tâbi olacaklardır. Vergiye tâbi sermâye tahakkuk ettirilemediği takdirde bu temettuat ile vâridât mezkûr sermâyenin tayinine hâdim olacaktır.

Madde 12

Teklif edilen metin :

Türkiye memleket dahilinde sanâyi-i milliyeyi teşvik için elyevm mevcut olan veya âtiyen ihdâs edilecek muâfiyâtı resmîyeden Düvel-i Müttefika tebaasını dahi müstefid etmek salâhiyetini muhafaza eyler.

Madde 13

(İbka edilmiştir)

Madde 14

(İbka edilmiştir)

Madde 15

(Mahzuftur)

Madde 16

Teklif edilen metin :

Uhûd-u âtika'nın ilgasına tevfikân Türkiye kendi tebaasından daha müsâit bir muâmeleyi Düevl-i ecnebiye tebaasına bahşetmiyecek ve ahkâmı sâlifede musarrah mevaddı rüsumiyeye âit hususatta kendi tebsasile sâir Tarafeyn-i âkideyn tebaasına müsâvâtı muâmele düsturunu tatbik edecektir.

Madde 17

(Mahzuftur)

FASIL 2

SALÂHİYET-İ ADLİYE

Madde 18

Teklif olunan madde :

Türkiye'de sâir memâliki âkide tebaası Türk Mahâkimine serbesti-i duhul hakkını hâiz olacak ve ecnebilik sıfatından veya Türkiye'de mes-

ken ve ikameti olmadığından dolayı her ne nâm altında olursa olsun hiç bir kefalet veya depozitoya mecbur edilmeksizin her hususta tıpkı Türk tebaası şerâiti dâiresinde dâvâ ikame ve def edebileceklerdir. Ancak tebaasından bulundukları memleket dahilinde yahut Türkiye'de mukim olmaları şarttır.

Madde 19

Teklif olunan metin :

Türkiye'de sâir memâliki âkide tebaası arasında yahut bunlarla Türk tebaası arasında Türkiye'de kâin emvâli gayri menkuleye âit olarak tahaddüs edecek ihtilâfât gayri menkulün bulunduğu mahallin Türk Mahâkimine havale edilecektir.

Emvâli menkuleye ve mevaddı nizâmiye veyahut ticâriyeye âit olarak Türkiye'de sâir memâliki âkide tebaası arasında yahut bu tebaa ile Türk tebaası arasında ihtilâfât zuhurunda Türk Mahâkimi huzurunda ikame-i dâvâ olunacaktır.

Madde 20

Teklif edilen metin :

Ahkâm-ı şahsiyeye âit hususatta yani nikâh, müşâreketi emvâli zevceyn, talâk, tefrik-i ebdan, cihaz, übüvvet, bünüvvet, tebenni, ehliyeti şahsiye, rüş, vesâyet, kayyımlık, hacir, sureti umumiyede sâir Düvel-i âkide tebaasının hukuku ailesine müteallik bilcümle mesâilde yalnız müddei ve müddeâaleyhin mensup olduğu memleketin dâhilinde mevcut Mahâkimi Milliye veya sâir salâhiyettar Me'murin-i Milliye hâizi salâhiyet bulunacaktır.

İşbu ahkâm Türk Mahkemelerini fıkra-i ânifede işaret edilen mevadda taalluk eden mesâili müteferriayı tarafeynin kavânini milliyesine tevfiikan muhâkeme etmekten men etmez. Bu takdirde ahkâmı şahsiyeye mütedâir mukarrerat ancak alâkadar taraflar ile hükmedilen ihtilâf için kaziye-i muhkeme hükmünü hâiz olacaktır. Emvâli menkuleye âit hususatta sıfat-ı verâset veya teberrua âit olan tevârüs veya taksimi verâset hakkına taalluk eden mes'eleler müteveffanın mensup bulunduğu memleket arâzisi dahilinde bulunan mahâkim veya sâir salâhiyettar me'murin tarafından ve memleket kavânini milliyesine tevfiikan hükmedilecektir. Emvâli gayri menkuleye âit hususatta veya hibeye âit olup tevârüs veya taksimi verâset hakkına taalluk eden mes'eleler münhasıran o emvâli gayri menkulenin kâin bulundukları memleketin mahâkim veya sâir me'murini âidesince bu memleketin kavâninine tevfiikan hal olunur. Sâir Düvel-i âkide tebaasına karşı mahâkimi milliyeye münhasır bırakılmış olan mevaddı âtiyede eğer alâkadar tarafların kâffesi Türk tebaasının

hakkı kazasına tahriren rıza gösterirlerse Türk Mahkemeleri bu meselelerde hâizi salâhiyet olacak ve mezkûr tarafların kanunu millisine göre itâyı hüküm edeceklerdir.

Madde 21

Teklif edilen metin :

Sâir memâliki âkide tebaası mevaddı cezâiye hususunda Türkiye'de irtikâp ettikleri cürum ve cünha ve cinâyetler ile bir Hükûmeti sâlise arâzisinde ika olunup da Türkiye kavânini mucibince Türk mahâkiminin hakkı kazası dairesinde bulunan cürum ve cünha ve cinâyetlerden dolayı Türk mahâkimi tarafından muhakeme edileceklerdir. Bu keyfiyet, memâliki mezkûrenin diyârı ecnebiyede ika ettikleri cinayattan dolayı kendi tebaaları üzerinde kezâlik hâiz olabilecekleri hakkı kazaya irâsı hâlel etmez.

Madde 22

(Mahzuftur)

Madde 23

Teklif edilen metin :

Îlâmatın icrâsına, evrakı adliye ve gayri adliyenin tebliğine, istinâbe varakalarına, masârifi muhâkeme mahkûmiyetlerine, meccânen müzâhereti adliyeye mütedâir bilcümle mesâil Türkiye ile sâir Düvel-i âkide beyninde alâkadar Hükûmetler arasında akd olunacak mukavelâtı mahsusa ile hal ve tayin edilecektir.

FASIL 4

MEKÂTİB VE MÜESSESÂTI MEZHEBİYE VE HAYRİYE

Madde 24

(Mahzuftur)

Madde 25

(Mahzuftur)

FASIL 3

AHKÂMI NİHÂİYE

Madde ...

(Yeni madde)

İşbu Mukavele ahkâmının Düvel-i sâire-i âkidenin Türkiye'deki tebaası ile şirketlerine tatbiki müsta'mereler, Dominyonlar, mahmî memleketler dahi dâhil olduğu halde Düveli müşârünileyhim memâliki dâhilindeki Türk tebaa ve şirketleri hakkında mütekabiliyet-i tâmmе şartı mahsusuna tâbidir.

Madde 26

Teklif olunan madde :

İşbu Mukavelenâme tasdik olunacaktır.

Tasdiknâmeler sür'ati mümkün ile Paris'te tevdi edilecek ve bugünkü tarihli Muâhede-i Sulhiye gibi aynı şerâit tahtında iktisâb-ı mer'iyet ederek beş sene müddetle mer'î olacaktır.

Tasdikan lilmakal Murahhaslar işbu Mukavelenâmeyi imzalamışlardır.

Lozan'da tarihinde tek nüsha olarak tanzim edilmiş olup Fransa Cumhuriyeti Hükûmeti evraki meyanına tevdi kılınacak ve Hükûmeti müşârünileyha ile Düvel-i mümziyeden her birine birer nüsha-i musaddakasını tevdi eyleyecektir.

İKAMET MUKAVELESİNE MERBUT BEYANNÂME

Türkiye Hey'eti Murahhasası 30 Teşrinievvel 1914 senesinden evvel Türkiye'de mevcut oldukları musaddak ve Fransa, Büyük Britanya ve İtalya'ya tâbi bulunan müessesâtı tedrisiye ve hayriye ile hastahanelerin kemâkân pâyıdâr olacaklarını beyan eder. Maamâfık bu müessesâtın hiç bir bahâne ile ve hiç bir veçhile Türkiye'nin menâfiine ve Türk kavâninine mugayir lâalettâyin bir propagandada veya fiil ve harekette bulunamayacakları iyice mukarrerdir.

5 — ARNAVUTLUĞUN DÜYÛN-U UMUMİYE-İ OSMÂNİYENİN TE'DİYESİNE İŞTİRÂKİNE DÂİR BEYANNÂME PROJESİ

(İkba olunmuştur)

6 — Türkiye ve Düvel-i Müttefika arasında

TİCARET MUKAVELENÂMESİ PROJESİ

MUKADDEME

Teklif edilen metin :

TÜRKİYE VE DÜVEL-İ MÜTTEFİKA ARASINDA TİCARET MUKAVELENÂMESİ PROJESİ

Bir taraftan,

Büyük Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Devleti

Ve diğer taraftan,

Türkiye,

Münâsebâtı iktisâdiyelerini hukuku beyneddüvel esâsına istinâden ve ticâreti tergib ve mübâdelatı teshile en ziyâde salih ahkâm dâiresinde

te'sis etmek arzusu ile mütehassis olduklarından, bu maksatla bir Mukavelenâme akdine karar vermişler ve :

.....

.....

Murahhasları olmak üzere tayin etmişlerdir.

Müşârileyhim Murahhaslar usulü dâiresinde ve muntazam görülen salâhiyetnâmelerini ba'del irâe ahkâmı âtiyeyi kararlaştırmışlardır :

Madde 1 (Mahzuftur)

Madde 2

Teklif edilen metin :

Menşe' veya mevridler memâliki sâire-i âkide arâzisinden bulunan mahsulâtı tabiiye veya masnûanın Türkiye'ye hin-i ithâlinde tatbik edilecek tarifeler işbu Mukavelenin mevkii mer'iyete vaz'ından itibâren 1 Teşrinievvel 1916 tarihinde mevkii mer'iyete vaz edilen Osmanlı tarife-i hususiyeleri olacaktır.

Madde 3

Teklif edilen metin :

Kavâim-i nakdiye olarak istîfâ edilen 1916 tarifesinde munderic rûsum hakkında kabili tatbik emsâli tezyid 1 Mart 1923 tarihinde mevkii mer'iyete vaz edilen Osmanlı tarife-i hususiyesindeki emsal olacaktır. Maamâfih aynı tarihte memnu veya 12'den fazla emsâli tezyide tâbi bulunmuş olan eşyadan alınacak resim aynı misle ircâ olunacaktır.

1 numaralı cetveli merbutta tâdat edilen eşya 9 emsali tezyidine tâbi olacaktır.

Ânifen tayin edilen emsâli tezyid ile 5 nispetindeki emsâli tezyid ibka olunacaklardır. Meğer ki Türk kaime lirasile altın Türk lirası arasındaki fark 1923 senesi Şubatında mevcut farka nispetle hiç olmazsa yüzde otuzdan fazla bir tereffu veya tenezzülü üç ay müddet göstermiş ola. Bu takdirde Türk kambiyoşunun aynı derece-i ehemmiyette bir kıymet ihrâz etmesi veya kıymetten sukutu üzerine Türkiye kambiyoşunun üç aylık haddi vasatısı ile taayyün edecek tezâyüd veya tenakus kıymeti nisbetine müsâvi bir derecede misilleri tenkis veya tezyid edebileceklerdir.

Maamâfih kambiyoşunun tezâyüdü kıymeti takdirinde Türkiye el-yevm câri rûsumu ancak altın Türk lirası kıymetinin beş Türk kâğıt lirası kıymeti dûnuna düştüğü tarihten itibâren beş mislini tenkis etmek mecburiyetinde olacaktır.

Nakdi islâhat vukuunda âtide muayyen muhtelif misiller gümrük rûsumu farkını ihlâl etmeyecek surette olmak üzere yeni ve eski nukud arasındaki farka göre tadil edilecektir.

Madde 4

Teklif edilen metin :

İşbu Mukavelenâme mevkii mer'iyete vaz olunur olunmaz Türkiye zîrde mûnderiç ahvâlin müstelzim olabileceği ithalât ve ihracât memnuiyetlerinin hiç birini ilga veyahut andan sonra işbu Mukavelenâmenin devâmı mer'iyeti esnâsında yeniden vaz etmemegi deruhte eder.

1. Milletın hayâtı gıdâiyesine ve faaliyetı iktisâdiyesine lâbüdd olan menâbiin vikayesi.
2. Usul-ü idâre-i iktisâdiyesini tehdid edebilecek mahâzir-i vahi-menin men'i.
3. Emniyeti devletın te'mini.
4. Eşhas, hayvanat ve nebatâtı emrâzi sâriye, hayvâniye ve ne-bâtiyeden vikayesi.
5. Afyon ve sâir mevaddı semmiyyenin men'i istimâli.
6. Dâhilde istimâli memnu mevaddı küûliyyenin men'i ithâli.
7. Altın sikke veya madenin men'i ihrâcı.
8. Hükûmet inhisarlarının te'sisi ve ibkası.

Diğer Düvel-i âkideden her biri tarafından kendi kavânini mevzuası ahkâmına tevfiikan muhik bir muâmele-i mütekabile ifâsı şartile Türkiye, memnuâtı hiç bir fark gözetmeksizin tatbik etmeği ve eşyâyı memnua hakkında istisnâlar veya müsâadat bahş eylediği takdirde hiç bir Devleti âkidenin zararına olmak üzere diğer bir Devleti âkidenin veya lâalettayın bir Devletin ticâretini asla mazharı müsâade etmemegi deruhte eder.

Madde 5

Teklif edilen metin :

Diğer memâlikı âkideden neş'et ve vürud eden emtia Türkiye'de ancak Türkiye mahsulâtından olan aynı maddelerin tâbi oldukları derecede rûsumu istihlâkiyeye tâbi olacaklardır.

Bundan mâadâ Türkiye kendi tebaasile diğer memâlikı âkide te-baası arasında şerâiti mütesâviye olmak üzere (2) numaralı merbut cetvelde zikr ve tâdât edilen mahsulât üzerinden mezkûr cetvelde irâe edilen rûsumu istîfâya devam edebilecektir.

Madde 6

Teklif edilen metin :

Diğer Düvel-i âkide'den her birinin kendi kavâninine tevfikân Türkiye'ye bahş eyleyeceği muhik bir muâmele-i mütekabile şartı tahtında olmak üzere Türkiye'nin tabii veya masnû lâalettâyin bir mahsul üzerine vazetmiş bulunacağı her gûna ihraç resmi her mürselün ileyh memleket hakkında dahi tatbik olunacak ve doğrudan doğruya bir vasıta ile veyahut herhangi bir mâhiyette ve lâalettâyin bir ünvan altında rüsumu munzama veya muâfiyet dâiresinde sâir Düvel-i âkide'den lâalettâyin birinin ticâreti zararına olarak bir fark te'sis olunamayacaktır.

Madde 7

Teklif edilen metin :

İşbu Mukavelenâmenin mevkiî mer'iyete vaz'ı tarihinden itibâren Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya Hükûmetleri beş sene ve sâir Düvel-i âkide'den her biri bir sene müddetle 1 inciden 5 inciye kadar maddelerin ihtiva eylediği ahkâmdan müstefid olacaklardır.

Bundan mâadâ mâruzzikr Hükûmetler mevaddı ânifede işaret edilen emtia için Türkiye'nin yeni tedâbir ve mukavelât mucibince herhangi bir Hükûmete bahş edebileceği daha müsâit her muâmeleden müteneffi olacaklardır. Şu kadar ki Türkiye'nin işbu Mukavelenâme mucibince kendisinden fekk edilen arâziden lâalettâyin birine veyahut hudut ticâreti için hemcivâr diğer bir Hükûmete tarifeler hususunda yahut sureti umumiyede ticâret hususunda bahş edebileceği müsâadâtı mahsusa müstesnâdır.

Madde 8

Teklif edilen metin :

Mukavelenâmenin devâmı mer'iyeti müddetince Türkiye'nin diğer bir memleketi ecnebiyeye bahş ettiği veya etmiş bulunduğu bu derece müsâit bir muâmeleyi Türkiye'ye bahş etmeyen Düvel-i âkide'den hiç biri işbu kısmın ihtivâ eylediği ahkâmdan istifâde iddiasında bulunmayacaktır.

(Yeni madde)

Tarafeyn-i âliyeyn-i âkideyn'den her biri ithal edilen mahsulâtın menşe'i olan memleketi tebyin etmek için ithal olunan eşyanın mezkûr memleket mahsulât ve masnûâtı milliyesinden olduğunu veyahut orada uğradığı tahavvüle nazaran olveçhile addedilmesi lâzım geldiğini mübeyyin bir beyannâme-i resminin ibrâzını, ithal eden kimseden talep edilecektir.

İşbu Muâhedenâmeye (1) numara tahtında merbut modele tevfiiken tanzim kılınan menşe şahâdetnâmeleri Ticâret veya Ziraat Nezâretleri yahut mürsilin mensup bulunduğu Ticâret Odaları veyahut mürselün ileyh memleketin tasvip etmiş bulunacağı diğer her teşkilât veya hey'et tarafından itâ kılınacaktır.

Bu şahâdetnâmeler mürselün ileyh memleketin Diploması veya Şehbenderi mümessilliği tarafından tasdik edilecektir. Gönderilen eşyaya müterâfik menşe şahâdetnâmesine rağmen bu eşyanın muhtelifünfih olabileceği mürsil tarafından melhûz bulunduğu takdirde mürsili mumâileyh menşe şahâdetnâmesini bu şahâdetnâmeyi tanzim eden zat tarafından veya mürselün ileyh memleket Mümessili diploması veya Şehbenderisince tayin edilecek bir memuru fenni tarafından aynı zamanda tanzim ve imza edilmiş bir tasdiknâme ile te'yid ettirebilir.

Bu memur muâyene muâmelesini icrâ edebilmek için her gûna delâil veya tebligatı irsâliye ibrâzını talep edebilecektir.

Emtia-i mürsele bir muâyene şahâdetnâmesile müterâfik bulunduğu takdirde gümrükte ancak hile veya tebdil-i menşe vukuu mefruz olduğu takdirde kanuni bir cezâyâ tâbi tutulacaktır.

Mürselün ileyh memleket bir mâhiyeti ticâriyeyi hâiz irsalât mevzuubahis olmadığını tasdik ettiği takdirde paketler menşe şahâdetnâmesinden vâriste olacaklardır.

Madde 9

(Mahzuftur)

MERBUT 1

TEKLİF OLUNAN METİN :

9 misle tâbi mevad cetveli

Tarife numarası

65	Patates
69	Portakal
121	Şekerli müstahzarat
130	Maden suları
178	Parlak deriler
180	Domuz derileri
185-187-188	Ayak kapları
192	Eldivenler
200-201	İşlenmiş veya işlenmemiş kürkler
217-218	Mobilye
273-274-275	El işlemeleri (brodöri), dantelâlar ve pamuk şeritler

302	Kaba ipek kırpıntısı
305	Gaze ..ilâh.
306	İpek tül ..ilâh.
308	İpekli mensucat
311-312,	İpek tuhafiyeler (çamaşırlar)
314	İpekli kumaş ve elbise harçları (pasmantari)
324	Yün kuşak ve atkılar
339	Elbise
348	Yazlık, kışlık şemsiyeler ..ilâh.

MERBUT 2

Teklif edilen metin :

İstihlâk rûsumu

Çay	40	Kuruş	Kilosu
Kahve	20	»	»
Petrol	6	»	»
Pirinç	16	»	»
Margarin ve oleomargarin ve diğer şuhûmu hayvâniye	80	»	»
Stearin mumları	30	»	»
Adi sabun	5	»	»
Yeni ve müstamel torba ve çuval	5	»	»
Bahârat	30	»	»
Kibrit	1/2	»	her kutusu
Mum kibrit	1	»	»
Sigara kâğıdı	1	»	Elli yaprak
Çakmak	25	»	Tanesi
Şeker	15	»	Kilosu
Bisküvi	Muhtevi oldukları yüzde miktarındaki şekere nazaran bir istihlâk resmine tâbidirler		
Çikolata			
Süt hülâsası			
Şekerleme ve glikoz			
Gazoz ve Limonata gibi meşrubât-î gayrı külliye			
Tömbeki	40	Kuruş	Kilosu

FASIL 2

Madde 10

Teklif edilen metin :

Türkiye, kendi sefâin-i milliyesine bahş etmekte olduğu muâmele-ye veya diğer herhangi bir Devlet sefâinine bahş ettiği veya edebileceği daha müsâit bir muâmeleye müsâvi bir muâmeleyi -bu hususta

kendisine bir muâmele-i mütekabile bahş olunmak şartile- sâir Düvel-i âkide sefâinine bahşetmeyi taahhüt eder.

Tarafeyn-i Âliyeyn-i âkideynden her biri saydı mâhiyi, kabotajı, yani kendi arâzisinin bir limanından ayrı arâziden diğer bir limana müteveccihen mahmul ve râkib emtia ve yolcuların bahren naklini ve liman hidemâtını yani romörkörlük, kılavuzluk hidemâtı ile herhangi mahiyette olur ise olsun bilcümle hidemâtı dahiliyeyi kendi tebaa ve sancağına hasretmek hakkını muhafaza eder.

Madde 11

Teklif edilen metin :

Memlekete gelecek veya memleketten çıkacak her gûna emtianın ithal ve ihrâcı veya yolcuların nakli hukukuna ve gemilerin limanlarda, doklarda, rıhtımlarda ve mersâlarda tevakkuf etmek, tahmil ve ihraç muâmelâtında her gûna müsâadattan müstefid olmalarına müteallik hususta Türkiye ile sâir âkid taraflar arasında muâmele-i mütesâviye câri olacaktır.

Sefâinden istifâ kılınan rüsumu sıhhiye, liman, rıhtım, demirleme, kılavuz karantina ve fenar rüsumu ile Hükûmetin memurların, eşhâsı hususiyenin, ve her gûna şirekât veya müessesâtın nam ve nef'ine olarak cibâyet edilen rüsumu mümâsileye âit hususatta dahi aynı şerâiti mütekabiliyet tahtında olmak üzere muâmele-i mütesâviye-i katiye câri olacaktır.

Bir de ihraç ve ithal edilen emtianın tâbi olabilecekleri rüsum ve tekâlif ancak menşe ve mahreç veya mevridlerinde muayyen olduğu ve birinci fasıldaki ahkâma tevfikân bilcümle Düvel-i sâire-i âkide hakkında seyyanen kabili tatbik bulunduğu cihetle, Türkiye ihraç veya ithal edilen emtiayı ithal veya ihraç eden sefinenin sancağı, muvasalat ve azimet limanları, sefinenin seyr-ü seferi veya iskeleleri üzerine mevzu bir gûna resmi mütefâvite, resmi munzama veya her ne mahiyette ve her ne nam altında olursa olsun bir gûna tezyid-i rüsuma tâbi tutmamağı mütekabiliyet kaydile taahhüt eder.

Madde 12

Teklif edilen metin :

Sefine ve gemilere ve bunların hamulelerine ve yolcularına müteallik olup kablel harp Türkiye için muteber addedilegelen veya başlıca Hükûmât-ı bahriyece âtiyen muteber addedilebilecek olan her nevi şahâdetnâme veya vesikalar diğer Düvel-i âkideye mensup sefâine karşı Türk gemi ve sefinelerine verilmiş emsâli şahâdetnâmeler gibi Türkiye tarafından muteber tutulacak ve onlara muadil addedilecektir.

Bu ahkâm ancak Türkiye tarafından Türk gemi ve sefinelerine verilen şahâdetnâme ve vesikaların diğer âkid taraflarca kendileri tarafından tanzim edilen şahâdetnâme, vesikalar muadiliyeti tasdik edilmesi takdirinde muteberdir.

Madde 13
(Mahzuftur)

FASIL 3

Madde 14

Teklif edilen metin :

Türkiye, sâir Düvel-i âkideden lâalettayin birinin memleketinden neş'et eden mahsulâtı tabiiye veya masnûayı dâd ü sited-i ticârîde mugayir dürüst-i nâ-meşrû' her şekil rekabete karşı vikaye etmek üzere her türlü tedâbiri teşriiye ve idâriye ittihâz ve her türlü müracaat ve ikame-i dâvâya müsâade etmeği mütekabiliyet şartile taahhüt eyler.

Kezâlik muâmele-i mütekabile şartile, Türkiye üzerlerinde veya asıl ilk zarflarında yahut harici zarfları üzerinde nevi ve cins ve mahiyetleri hakkında doğrudan doğruya veya bilvasıta sahte tarifâtı havi her gûna mahsulât ve emtianın ithal ve ihracını, dahilde imalini, tedâvülünü, fûruhtunu ve meydânı fûruhta vaz'ını, icap eden ahkâmı cezâiye ile men ve terhib etmeyi taahhüt eder.

Madde 15
(İbka edilmiştir)

Medde 16

Teklif edilen metin :

İşbu Mukavelenâmenin mevkii mer'iyete vaz'ından itibâren oniki aylık bir müddetin inkızasından evvel, Türkiye,

Evvelâ - Mülkiyeti sinâiyenin himayesi hakkında 20 Mart 1883 tarihile Paris'te akd olunup 2 Haziran 1911 tarihinde Vaşington'da tadil edilen Beynelmîlîl Mukavelenâmeye, âsârı edebîye ve sanâyii nefisenin himâyesi hakkında 9 Eylül 1886 tarihinde Bern'de aktedilip 13 Teşrinisânî 1908 tarihinde Berlin'de tadil edilen Beynelmîlîl Mukavelenâmeye ve tercüme hakkına mütedâir ahkâma müteallik kuyudu ihtirâziye mahfuz kalmak şartile âsârı edebîye ve sanâyii nefisenin himâyesine dâir 20 Mart 1914 tarihinde Berlin'de münakid müzeyyel Protokol'e suver ve eşkâlî mukannene dâiresinde iltihak etmeği;

Sâniyen - aynı müddetin inkızasından evvel, sâlifüzzikr kuyûdu ihtirâziye mahfuz kalmak şartile, ânifülbeyan Mukavelenâmeler esâsâtına tevfikân diğer Düvel-i âkide tebaasının âsârı sinâiye, edebîye ve sanâyii nefise mülkiyetini kavânini mahsusa ile tasdik ve vikaye etmeği taahhüt eder.

Madde 17

(İbka olunmuştur)

KISIM 4

AHKÂMI NİHÂİYE

Madde 18

Teklif edilen metin :

İşbu Mukavelenâmenin mevkii mer'iyete hin-i vaz'ında Düvel-i âkide mezkûr mukavele ahkâmının bir Hükûmet-i muhtâreden müstefid Dominyonlarına, müsta'merelerine mahmî memleketlerine, kendi hâkimiyet veya hükmü nüfuzuna tâbi Mâverâyı ebhâr müstemleke veya arâzilerine hâmilen veya kısmen şâmil olmayacağını ve bu takdirde Türkiye'nin mezkûr Dominyon, müsta'merât mahmi memâlik, müstemlekât ve arâziye karşı işbu Mukavelenâme dolayısıyla vâki olan taahhüdâtından müberrâ olduğunu beyan etmek hakkını muhafaza ederler.

Berveçhi bâlâ ta'dad edilen müsta'mereler, mahmî memleketler ve ilh. işbu Mukavelenâme fevâidinden istisnâ edilmemiş oldukları takdirde Türkiye'ye karşı bu Mukavele ahkâmından her birini tatbik emrinde ya mütekabiliyet veyahut en ziyâde mazharı müsâade millet kaidesini - bu ahkâmın hangisi musarrah ise - tatbik eyleyecektir.

Madde 19

(Hazfedilmiştir)

Madde ...

(İlâve olunmuştur)

İşbu Mukavelenâme bir taraftan Türkiye, diğer taraftan Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya için beş sene müddete, ve Türkiye ile ânifüllbeyan Devletlerden gayrileri için birinci kısma âit hususatta bir sene müddete münhasırdır.

2 nci, 3 üncü ve 4 üncü kısımlar ahkâmı beş sene müddetle câridir.

Âkidinden her biri, bu müddetlerin inkızasından evvel diğer bir Devlet-i âkide tarafından vâki olabilecek talep üzerine, yeni Muâhedâtı ticâriye akdetmek için her an ve zaman müzakerat icrâsına girişmeği ve bunlara faaliyetle devam etmeği taahhüt eyler.

Mâruzzıkr müddetlerin inkızasından evvel mukarrerât-ı cedide ahd ve ittihâz edilmiş olduğu takdirde Tarafeyn-i Âliyeyn-i âkideynden her biri serbest-i hareketlerini iktisap etmiş olacaktır.

Madde 20

(İbka)

Tasdikan lilmakal Murahhasini Müşârüileyhim işbu Mukavelenâmeyi imza etmişlerdir.

Lozan'da tarihinde tanzim olunmuştur.

7 — AFFI UMUMİYE MÜTEDÂİR BEYANNÂME PROJESİ :

MUKADDEME

1

(İbka)

2

Teklif edilen metin :

Kezâlik mezkûr Muâhede-i Sulhiye mucibince Türkiye'den ayrılan arâzi ahalisinden hiç biri gerek 1 Ağustos 1914 tarihinden 20 Teşrinisâni 1922 tarihine kadar geçen müddet zarfında Türkiye'nin aleyh veya lehine hareket-i siyâsiye ve askeriyesinden ve gerek mezkûr Muâhedenâme mucibince tâbiyyetinin sureti tayininden dolayı iz'âç veya ta'zib edilmeyecektir.

3

(İbka)

Yeni fıkra

Türkiye'nin işgal altında kalan havalisinde siyasî askeri veya hukuku umumiyyeye âit cerâimden dolayı Müttefikin memurları tarafından tevkif veya takip edilenlerle emniyet veyahut inzibata âit esbaptan veyahut diğer her gûna esbaptan dolayı Türkiye hâricine sevk edilmiş olan Türk tebaası evvelce mahkûm olup olmadıkları nazarı dikkate alınmaksızın Sulh Muâhedenâmesinin imzasını müteâkip derhal Türk Hükûmetine iâde edileceklerdir.

4

(İbka)

5

Teklif edilen metin :

Bütün Devletlerin perverde eyledikleri müsâlemeti umumiyenin te'mini arzusuna iştirak eden Türkiye Hükûmeti harp dolayısıyla dağılan aileleri yerlerine iâdeten iskân ve meşrû ashâbı hukuka mal ve mülklerini iade etmek maksadile 20 Teşrinievvel 1918 ve 20 Teşrinisâni 1922 tarihleri arasındaki müddet zarfında, Müttefiklerin himâyesi altında, icrâ edilen muâmelâta itiraz etmmek niyetinde olduğunu beyan eder.

Maamâtin bu niyet alâkadarların müracaatları hâlinde muâmelâtı mezkûrenin yeniden tetkiki keyfiyetini imkân harici bırakmaz. Eşhâs ve emvâle müteallik müddeayât Hilal-i Ahmer'in ve Salib-i Ahmer'in birer Murahhasından mürekkep bir Komisyon tarafından tetkik olunacaktır. İhtilâf zuhurunda işbu Murahhaslar bir Hakem alelhakem intihap edeceklerdir. Bu intihap hususunda itilâf edemedikleri takdirde Hakem Alelhakem La Haye Beynelmilel Mahkeme-i Adliyesince tayin kılınacaktır.

: Loozan'da tarihinde bir nüsha olarak tanzim edilmiştir. Bu nüsha Fransa Cumhuriyeti Hükûmeti Hazine-i Evrakına ve bir sureti musaddakası Düvel-i Mümziyeden her birine tevdi kılınacaktır.

AFFI UMUMİYE MÜTEDÂİR BEYANNÂMEYE MERBUT PROTOKOL

Affı umumiye müteallik beyannâmının birinci maddesi ahkâmı hilâfında olmak üzere, Türkiye Hükûmeti mezkûr maddede istihdaf edilmiş olan kısım eşhâsa dâhil bulunan 150 kişinin Türkiye'de ikamet ve Türkiye'ye duhulünü men etmek hakkını muhafaza ettiğini beyan eylediğinden Müttefikin Hükûmetleri bu kaydı ihtirâziyi senet ittihâz etmişlerdir.

Binâenalâzâlik, Türkiye Hükûmeti mevzuubahis eşhastan elyevm Türkiye'de bulunanları tard ve teb'id, ve memâlik-i ecnebiyede olanların avdetini men edebilecektir.

Türkiye Hükûmeti bu eşhâsın Türkiye'de kâin emlâkini Muâhede-i Sulhiyenin imzası tarihinden itibâren altı ay müddet zarfında doğrudan doğruya veya vekilleri vasıtasile tasfiye etmemiş oldukları takdirde tasfiye edebilecektir.

Lozan'da 1923 tarihinde bir nüsha olarak tanzim edilmiştir. Bu nüsha Fransa Cumhuriyeti Hükûmeti'nin Hazine-i evrakına mevdu olacak ve birer nüsha-i müsaddaka, Düvel-i Mümziyeye verilecektir.

8 — TÜRKİYE'DE İDÂRE-İ ADLİYEYE DÂİR BEYANNÂME PROJESİ :

Teklif edilen metin :

BEYANNÂME

Türkiye Hey'eti Murahhasası, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin ecânibe Türkiye mahâkimi huzurunda hüsn-ü tevzii adâletin bilcümle te'minâtını itâ eylemeğe, ve hâkimiyetini tamâmen istimal eylemek suretile ve hiç bir müdahale-i ecnebiye olmaksızın bu tevzii adâlete nezarete kadir bulunduğunu beyana vesileyâb olmuş idi.

Maamâfih, Türkiye Hükûmeti örf ve medeniyet terakkilerinin muhik gösterebileceği islâhatı tatbik için lâzım gelen tahkikat ve tetkikatı icrâ ettirmeğe âmâdedir.

İşte bu fikir ile, Türk Hey'eti Murahhasası atideki beyanatta bulunmağa lüzum görür :

Türk Hükûmeti 1914 - 1918 harbine iştirak etmemiş memleketler tebaasından olan hukukşinaslar meyânından La Haye Beynelmîl Dâimi Mahkeme-i Adliyesince tanzim kılınan bir cetvel esâmiden intihap edileceği Avrupalı Hukuk Müşâvirlerini beş seneden dûn olmamak üzere lüzum görecği müddetle hidmetine almak fikir ve tasavvurundadır. Bu Hukuk Müşâvirleri Türkiye'nin memurları olacaklardır.

Mezkûr Hukuk Müşâvirleri Adliye Vekâletine tâbi bulunup İslâhâtı Adliye Komisyonlarının mesâisine iştirak edecek ve kezâlik İstanbul ve İzmir şehirlerindeki Türk Mahâkimi Nizâmiye, ticâriye ve cezâiyesinin tarzı faaliyetini takip ve tekike ve gerek mahâkimi nizâmiye ticâriye veya adliyenin icraâtı ve gerek cezâların icrâsı, gerek kavâninin tatbiki yüzünden tevellüt edebilecek şikâyâtı kabul etmekle mükellef olacaklar ve Kavânini Osmâniyeye tamâmîle riâyet edilmesi zımında bu bapta Adliye Vekâletine itâyı malûmat etmekle muvazzaf bulunacaklardır.

Mevaddı cezâiyede, kefalete rabten tahliye-i sebile dâima hükmolunacaktır. Meğer ki emniyeti umumiye hâlel târi ola veya tahliye-i sebîl keyfiyeti umûr-u istintakiyeyi işkâl ede.

Hususâtı nizâmiye yahut ticâriyede her gûna tahkimnâme veya ahkâmı tahkimiyeye mesâğ verilecek ve bu veçhile sâdır olan mukarrerâtı hükmiye bidâyet Mahkemesi Reisinin tasdiki üzerine mecbûriyet-il icra olacaktır. Bidâyet Mahkemesi Reisi ancak kararın inzibâtı umumiye mugayereti takdirinde tasdikten imtina edebilecektir. İşbu Beyannâme beş sene müddetle muteberdir.

9 — SENED-İ NİHÂİ PROJESİ :

Müttefikin Projesi;

Şark'ta sulh ve müsâlemeti sureti kat'iyede iâdeten te'sis etmek fikir ve emelinde bulunan Büyük Britanya, Fransa ve İtalya Hükûmetleri, Japonya Hükûmeti ile bilitilâf bir taraftan Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Kırallığı ve hem de Amerika Düvel-i Müttehidesini diğer taraftan Türkiye'yi bilcümle milletler tarafından aynı derecede temenni edilen neticeye vüsûle en salih ahkâm ve mukarrerâtı müstereken tetkike davet ettikleri,

Türk Mütakabil Projesi;

Şark'ta sulh ve müsâlemeti sureti kat'iyede iâdeten te'sis etmek fikir ve emelinde bulunan Büyük Britanya, Fransa ve İtalya Hükûmetleri Japonya Hükûmeti ile bilitilâf bir taraftan Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve kezâ Amerika Düvel-i Müttehidesini ve diğer taraftan Türkiye'yi bilcümle milletler tarafından aynı derecede temenni edilen neticeye vüsûle en sâlih ahkâm ve mukarrerâtı müstereken tetkike davet ettikleri cihetle,

Ve bir de bu Konferansta tezekkürü icap eden hususat meyânında Boğazlar mes'elesinin Karadenize sâhildar Devletler olan Bulgaristan ve Rusya'yı müzâkerâta ve ittihâz edilecek mukarrerâta iştirâke davet ederek sureti mahsusada tetkik edilmesi iktizâ edeceği fikrinde oldukları,

Ve Düvel-i selâsenin kendi menfaatlerine doğrudan taalluk eden mesâil hakkındaki nokta-i nazarlarını (muharebe-i ahire es-nâsında Büyük Britanya, Fransa ve İtalya ve Japonya ile yan yana harp eden Devletlerin mesâili iktisâdiye ve mâliye müzakerâtına iştirak edebileceklerini tasdik etmekle beraber.) Düvel-i mezkûrenin Konferans müzakerâtına iştirak etmeksizin şifâhen veya tahriren bildirmelerini tecvize karar verdikleri cihetle,

Zirde vazîini imza Lozan'da içtimâ ederek 20 Teşrinisâni 1922 den 1923 tarihine kadar vâki in'ikadlar neticesinde âtide zikr ve ta'dad edilen ukûdu tesbit etmişlerdir :

1. Muâhede-i Sulhiye ve merbutu Beyannâme;
2. Boğazların tâbi olacağı usule mütedâir Mukavelenâme;
3. Trakya hududuna mütedâir Mukavelenâme;
4. Türkiye'de ecânip hakkında tatbik edilecek usule mütedâir Mukavelenâme;

Zirde vazî-in-ı imza Lozan'da içtima ederek 20 Teşrinisâni 1922 den 1923 tarihine kadar vuku bulan in'ikadları neticesinde zirde zikr ve ta'dad edilen ukûdu tesbit etmişlerdir :

1. Muâhede-i Sulhiye ve merbutu Beyannâme;
2. Boğazların tâbi olacağı usule mütedâir Mukavelenâme;
3. Trakya hududuna mütedâir Mukavelenâme;
4. Türkiye ile Düvel-i Müttefika arasında İkamet ve Selâhiyeti Adliye hakkında Mukavelenâme;

5. Arnavutluğun Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyenin tediyesine iştirâkine mütedâir Beyannâme;
6. Türkiye ile Ticaret usulüne mütedâir Mukavelenâme;
7. Affı Umumiye mütedâir Beyannâme;
8. Rum ve Türk ahâlinin mübâdelesine mütedâir Mukavelenâme ile merbutu Protokol;
9. Üserâyı harp ile sivil esirlerin iâde ve mübâdelesine dâir Yunan ve Türk İtilâfnâmesi.

Tasdikanlilmakal vâzını imza işbu senet zirine imza ve mühürlerini vazetmişlerdir.

Lozan'da 1923 tarihinde bir nüsha olarak tanzim kılınmış olup Fransa Cumhuriyeti Hükûmetinin Hazine-i Evrakına tevdi edilecek suret-i musaddakaları Konferansta temsil edilen Devletlere ita kılınacaktır.

Lozan'da 1923 tarihinde bir nüsha olarak tanzim kılınmış olup Fransa Cumhuriyeti Hükûmetinin Hazine-i Evrakına tevdi edilecek suret-i musaddaka Konferansta temsil edilen Devletlere ita kılınacaktır.

5. Düyûn-u Umumiye-i Osmâniyenin te'diyesine Arnavutluğun iştirâkine mütedâir Beyannâme;
6. Türkiye ile Düvel-i Müttefika arasında Ticaret Mukavelenâmesi;
7. Affı umumiye müteallik Beyannâme;
8. Yunan ve Türk ahâlinin mübadelesine müteallik Mukavelenâme ve merbutu Protokol;
9. Üserâyı harp ile sivil üserânın iâde ve mübâdelesine dâir Yunan - Türk İtilâfnâmesi.

DAVET EDEN DEVLETLER HARİCİYE NAZIRLARI İLE
JAPON MÜMESSİLİ TARAFINDAN

TÜRKİYE HARİCİYE VEKİLİ İSMET PAŞA HAZRETLERİNE

8 MART 1923 TARİHLİ TEBLİĞİNE CEVÂBEN İRSAL KILINAN
MÜTTEHİDÜLMEÂL MEKTUPLARIN METNİ

28 Mart - 1 Nisan 1923

Ekselâns,

Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japon Hükûmetleri geçen Kânunusânının yirmi birinde Lozan'da Türk Hey'eti Murahhasasına arz edilen Muâhede-i Sulhiye projesi ile merbutu Mukavele ve Beyannâmelerde bazı tadilât icrâsını teklif etmek üzere 8 Mart 1923 tarihinde kendilerine gönderdiğiniz mektuba melfuf notayı dikkatle tetkik etmişlerdir.

Bu Hükûmetler, Zâtı âsafânelerinin dermeyeran buyurdukları muhtelif teklifleri, ne de bunları te'yiden serd edilen delâili şimdilik fer'an mübâhaseye girişmek arzusunda değillerdir. Maamâfih Hükûmât-ı Müşârünileyhim geçen Şubatın dördünde Lozan'da Britanya, Fransa, İtalya Hey'eti Murahhasalarına gönderdiğiniz mektuplarda bizzat tesviyepezir olmuş gibi kabul eylediğiniz mesâili muhtelifeyi tekrar mevkii mübâhaseye koyduğunuzdan ve mütekaabil teklifleriniz meyânına tamâmile yeni br takım mes'eleler ihdas edici bir çok maddeler projeleri vaz ettiğinizden dolayı izhârhayretten men-i nefis edemezler, Şu kadar ki Türkiye ile Tarafeyn-i Âliye'n-i âkideyn arasında âdilâne ve sürekli bir sulh akdini tesri etmek arzuyu şedidi sevkile davet eden Devletler Zâtı Âlilerinin notasında ve merbutu mütekaabil tekliflerde ortaya konulan nukat-ı muhtelifeyi tezekküre müheyya bulunduklarını derhal tebliğe âmâdedirler şu kadar ki bu müzâkere nticesinde Devletlerin serbesti-i mukarrerâtı mahfuz olmak ve 3 Şubat tarihli notanızda dermeyeran edilmeyip şimdiye değin takarrür eden arâziye âit ahkâm istisnâ edilmek mukarrerdir.

Diğer taraftan Zâtı Âli-i Âsefâneleri İkamet ve Salâhiyeti Adliye Mukavelenâmesinin mevzuunu teşkil eden ahkâmın mütekaabiliyetine bir ehemmiyeti mahsusa atfeder göründükleri cihetle davet eden Devletler Türkiye'nin mütekaabiliyetinden istifadesini fiilen icrâsı mümkün görünecek suret ve vüs'atte tanımak için mezkûr Mukavelenâmenin yeniden tahririni esas itibarile kabul ettiklerini Zâtı Âli-i Asefânelerine te'min etmekle bahtiyardırlar.

Aynı zamanda, davet eden Devletler, Zâtı Âlilerinin 8 Mart tarihli mektubuna melfuf notada bilâ tadilât ibka eyledikleri 31 Kânunusâni Muâhedenâmesi mevaddından hiç biri hakkında yeniden bahis açmağa mahal olmadığı fikrindedirler. Meğer ki Muâhedenâmenin diğer aksâmı üzerinde yapılacak tadilât, kabul edilen maddelerde tadilât icrâsını neticeten müstelzim ola. Sâniyen davet eden Devletler mektubunuzun ihtiva eylediği mütekabil teklifler meyânında bulunan İdâre-i Adliye'ye ait Beyannâmeye mütekabil Türk Projesini Müttefiklerin bu bapta 3 Şubat tarihli asıl proje ile te'lif etmeğe bütün gayretlerini sarfetmeğe müheyya oldukları halde bu Devletlere Britanya, Fransa, İtalya ve Türkiye Murahhaslarının 4 Şubat akşamı «BEAU RIVAGE» otelinde akdettikleri içtimâdan sonra Müttefik Devletler Beyannâmesinde icrâsı telkin edilebilmiş olan tadilâttan hiç biri ile müteahhid gibi bakılmamalıdır.

Davet edici Devletler Hükûmetlerinin vaziyetlerini tavsiz etmek arzusunda bulundukları bir nokta daha vardır. Zâtı Devletlerinin notasında ahkâmı iktisâdiyenin Muâhedenâmeden tecrid edilerek bunun imzasından sonra alâkadar taraflar arasında mevzuu müzakerat olması teklif ediliyor. Malûmu Âsefâneleri olduğu üzere davet eden Devletlerin Türk Heyeti Murahhasası ile uzun mübâhasattan sonra tevdi ettikleri maddeler projesi kendi menâfii hayâtiyeleri ile tebaalarının menâfii hayâtiyesine taalluk eder bir takım mevaddı ihtiva etmektedir. Binâenaleyh davet eden Devletler Zâtı Âsefânelerinin tevdi ettikleri mütekabil teklifleri mevkiî tezekküre vaz'a âmâde bulunduklarını şimdi beyan ederlerse de bu müzakerâtın ahkâmı iktisâdiyeye dahi teşmil edileceği iyice anlaşılmalıdır. Zaten davet eden Devletler müzakerâtı cedide sırasında ve bazı müsâadatı mütekabile sâyesinde Muâhedenâmeye dercedilecek bu mahiyetteki maddeler hakkında bir itilâfa vüsul mümkün olacağı itikadındadırlar.

Bu ahkâmdan bazıları Türkiye'deki Düvel-i Müttefika tebaası ile sermâyeleri mevzu şirketlere hukuku muktesebelerinin ve 1914 senesinden beri vukua gelen hâdisattan muhtel olmuş menfaatlerinin mahfuziyetini ve bir de mukavelenâmelerini bu hâdisâtın intaç eylediği şerâit-i cedide-i iktisâdiye ile te'lifini bil-tilâf kararlaştırmak gayesini istihdaf etmektedir. Bu mes'ele-i mühimmenin hallini tesri eylemek maksadile Düvel-i Müttefika Hükûmetleri alâkadar olan tebaasını bu Muâhede-i Sulhiye projesinde munderiç ahkâm esâsına müsteniden Türkiye Hükûmeti ile mün'akid suver-i tesviyeye vusul için Türkiye Hükûmeti ile bizzat müzakerâta girişmeğe davet etmiştir.

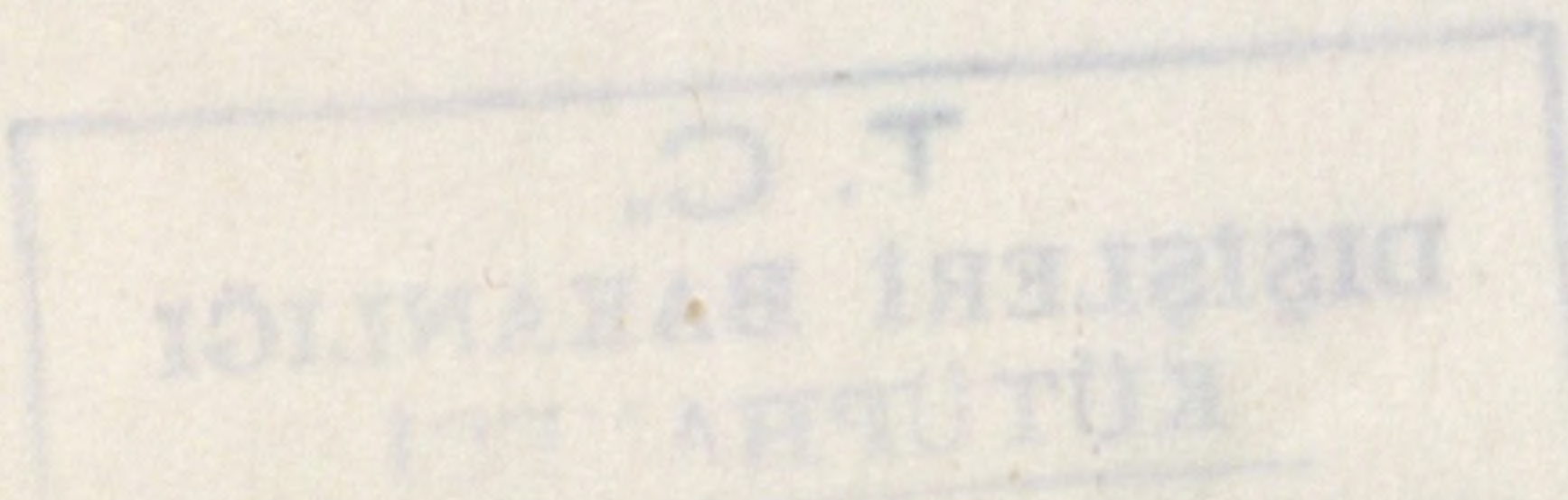
Bu müzakerat bir netice-i mes'ûdeye müncer olupta Düvel-i Müttefika Hükûmetleri bu sureti tesviyenin akte edildiğini müşahade edince halâ Muâhede projesinde aynı mevzua hasredilen ahkâmın sebebi vü-

cudu kalmamış olacak ve sulhun akdi bu yüzden pek ziyâde teshil edilmiş gibi görünecektir. Teemmül edilen sureti tesviyelerin vakti münâsibinde akte dilediği takdirdedir ki Düvel-i Müttefika tebaalarının menâfii hayâtîyesini vikayeten - nefsi Muâhedenâmeye geçen Kânunusânînin 31 tarihli projede münderiç ahkâma karin ahkâmı mufasssala dercinde sebat etmelidirler.

Kaldı ki bazı teferruatın indelicâp Türkiye Hükûmeti ile her alâkadar Hükûmet arasında âtiyen müzâkerat icrâsı suretile halline bırakılarak ahkâmı ıktisâdiyenin mevaddı sâiresinden bazılarını daha umumi bir suretle tezekkür etmek mümkün olacaktır.

Arâziye müteallik tadilât, ahkâmı ıktisâdiye ve Adliye Beyannâmesine mütedâir mülâhazat ânife kaydı ihtirâzisi tahtında olmak üzere davet eden Devletler Lozan'da müzâkerata tekrar ibtidâr etmek için diğer âkid tarafların mümessilleri ile beraber sür'atî mümkün ile mümessiller göndermenizi Zâtı Âsefânelerine telkin etmekle ıktisâb-ı mübâhat ederler.

Davet eden Devletler bu müzâkeratta her iki taraftan aynı derecede bir hüsnüniyet ibrâz edilerek sulhün bilâ usret akdi mümkün olacağına kanidirler Türkiye Hükûmetinin bu bapta ki arzusu ve temenniyâtı hakkında kendilerine tarafı Âsefânelerinden verilen te'minâtı sened ittihaz ederler ve bu hissiyât ve ümitlere iştirak edip bu temâyülâtı Lozan'da tekrar akdolunacak Konferansın muvaffakiyeti için fâl-i hayrr addeylerler.



XII

TÜRKİYE HÜKÜMETİNİN

DAVET EDEN DEVLETLERİN MÜTTEHİDÜLMEAL NOTALARINA İSTANBUL'DAKİ FEVKALÂDE KOMİSERLERİNE

8 NİSAN 1923 TARİHİNDE TEVDİ EYLEDİĞİ CEVABI

Ankara, 7 Nisan 1923

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti 8 Mart 1923 tarihli tebliğine cevâben Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya Hükûmetlerinin irsâl eyledikleri notayı ahzetmek şerefi ile mübâhi olmuştur. Türkiye Hükûmeti tarafından dermeyân edilen mütekabil tekliflerin, Türk Hey'eti Murahhasasının 4 Şubat tarihli mektubunda gûya hallo-lunmuş addedilen mesâile bir defa daha rücû edilmesini - bu Hükûmetlerce zannolunduğu veçhile - hakikaten tazammun edip etmediği mes'lesi hakkında ihdâsı mübâhase etmek istememekle beraber, Hükûmetim, gerek 8 Mart tarihli notada ve gerek ona merbut mütekabil tekliflerde ihdâs olunan noktaları mevkii tezekküre vaz etmeğe davet edici Devletlerin âmâde bulunduklarını memnuniyetle senet ittihaz eder ve bu mütekabil tekliflerden hiç birinin arâziye âit ahkâmının esâsen tadilini ve ne de bizzat Düvel-i Müttefikaca bir sureti âdilânede kabul edilmiş veya kabul edilememiş olan ahkâmın sureti âherle tadilini mu-tazammın olmadığı fikrindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Türkiye'ye mütekabiliyet nef'ini tanımak üzere İkamet Mukavelenâmesinin yeniden tahririni Devletlerin kabul ettiği hakkındaki memnuniyeti bilhassa izhar etmeye atfı ehemmiyet eder. Ve Düvel-i Müşârunileyhimin bu Mukavelenâmeye mütedâir olarak Türkiyece dermeyân olunan mülâhazâtı muhikkayı aynı fikri muaddeletperveri sevkile hayırhahane bir surette nazarı dikkate alacağını farz etmekten men-i nefis edemez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti davet edici Devletlerin Türkiye'de usulü adliyeye mütedâir Türk lâyıha-i mütekabilesini Müt-tefikin projesi ile te'life sarfı mesâi edeceklerini va'd eder iken, alâ-kadar Düvel-i Müttefika ile bil-ittifak artık hal olunduğuna bihakkın hüküm ettiği bir mes'ele-i mühimme üzerinde yeniden bir münakaşa açmağa temâyül göstermelerinden mütehassıl hayretini ketm edemez. Filhakika Türk mukabil teklifleri meyânında munderiç metin - bi-nefsihi - bir Türk projesi olmayıp bilâkis Müttefikin namına hareket eden Mu-rahhaslar ile Türk Hey'eti Murahhasasının her iki taraf âkidin pro-

jelerini takrib gayesile sarf ettikleri aksâyı mesâinin mahsulüdür. Bahusus ki «M. Montagna'nın formülü» nâmı altında maruf olan bu sureti tesviye 4 Şubat'ın ferdâsında Müttefikin Devletler tarafından gerek şifâhen ve gerek tahriren vâki telkinat esnâsında biddef'ât te'yid edilmiştir.

Ahkâmı iktisâdiyeye gelince, bunların müzâkeresine devam edilmekle beraber Muâhedenâmeden tecrid edilmesi hakkındaki teklifi sâyesinde, Türk Hey'eti Murahhasası bilcümle milletlerin arzûkeş bulunduğu sulhün akdini tesri edeceği itikadında bulunuyordu.

Lozan'dan azimetten sonra, Düvel-i Müttefikânın şifâhi ve tahriri telkinat ve tebligatı bize bu teklifin kabul olunduğu zannını verdi. Evvelce vâki bir kabul keyfiyeti ile ahkâmı iktisâdiyenin Muâhedenâme ile aynı zamanda mevzuubahis edilmesi talebinin sulhü daha ziyâde işkâl veya akdini ta'vik etmesinden bihakkın ihtirâz edilebilir. Maamâfih, Türkiye mesâili muallaka-i iktisâdiyenin halli emrinde Düvel-i Müttefikaca izhar edilen arzuyu kıymeti hakikiyesi ile takdir ettiğinden Beyneddüvel müzâkerâta usul dâiresinde mevzu olabilecek mesâilin tezekkürüne muhalefet etmez ve vaktile Türkiye tarafından itâ kılınmış olan imtiyazattan müstefid bulunanları doğrudan doğruya müzakerat icrâsına zaten Düvel-i Müttefikaca teklif edildiği veçhile, davet etmiştir. Hattâ bu imtiyaz eshâbından bir kısmı ile âdilâne süber-i tesviye akd edilmiştir.

Lozan'da yeniden in'ikad edecek Konferansın muvaffakiyeti hakkında davet edici Devletlerce izhâr edilen ümit ve temennilere iltihak ederek ve Türk Mümessillerinin sür'atı mümkün ile azimetleri hakkında Düvel-i Müşârumleyhim tarafından gösterilen arzuya tevfiqi hareket eyliyerek, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti bu Murahhaslarını, belde-i mezkûrede önümüzdeki Nisan'ın 23 ünde diğer Tarafeyn-i Âliyeyn-i âkideyn Murahhasları ile müzâkerâta ibtidar etmeleri için izâm eyleyeceğini Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japon Hükûmetlerine tebliğ etmekle kesb-i fahr eyler.

İmza

İsmet

XIII

KONFERANSIN YENİDEN MESÂİYE MÜBÂŞERETİ

Türkiye Hükûmetinin 7 Nisan tarihli notasını aldıktan sonra, davet edici Devletler Konferansın tekrar işe mübâşereti için 23 Nisan tarihini tayin hususunda Türkiye Hey'eti Murahhasası ile hemfikir olduklarını Konferans Kâtibi Umumisine bildirmişlerdir.

Rus Hey'eti Murahhasasına gelince, 4 Nisan'da M. Vorovski tarafından vârid bir suâle cevâben Kâtibi Umumi Boğazlar Mukavelenâmesinin 1 Şubat tarihinde tezekkür olunduğu şekilde metninde bir gûna tadilât icrâsı Türk Hey'eti Murahhasasınca talep olunmadığını, ve şu şerâit dâiresinde, Rus Hey'eti Murahhasası M. Tchitcherine'in 1 Şubat tarihinde ittihaz eylediği tavır ve hareket hilâfında olarak bu Mukavelenâmeyi imzaya âmâde bulunduğunu Konferansa iblâğ eylediği takdirde tarih-i imzâdan haberdar edilmesi için lâzım gelen tedâbirin ittihaz kılınacağını Hey'eti mezkûreye bildirmiştir.

CİLT IV

S Ö Z L Ü K

A

adide	: çok, bir çok
âhz	: alma, kabul etme
akalliyyet	: azınlık
akamet	: sonuçsuzluk, neticesizlik
aksâ-yı mesâi	: en son çalışmalar
ânîf-ül-beyân	: demincek bildirilen
ârâmsâz	: oturan, yerleşen
arzûkeş	: istekli, hevesli
arzû-yu şedid	: şiddetli arzu
âsafâne	: vezire yakışacak surette
avâmil	: sebepler

B

ba'del irâe	: irâeden sonra
ba'dezin	: bundan sonra, bundan böyle
ba'de-z-zuhr	: öğleden sonra
bed'	: başlama, başlayış
bedâh-t	: apaçık
beyn-ed-düvel	: devletlerarası
bi-d-def'at	: def'alarla
bilâ imhal	: hiç vakit geçirmeden
bilâ kayd-ü itiraz	: kayıtsız ve itirazsız
bilâ-usret	: sıkıntısız
bi-nefsihi	: kendi kendine, kendisi
bünüvvet	: evlatlık, oğulluk
büyût	: evler, binalar

C

cedâvil	: cetveller
cedid	: yeni
cezâir-i isnâ aşer	: 12 ada
cezire-i sagire	: küçük ada
cibâyet	: vergilerin ve devlet gelirlerinin tahsili
cihaz	: çeyiz
cinâyât	: cinâyetler, ağır suçlar
cürm-i meşhûd	: suçüstü, gözönünde işlenen suç

D

dâd ü sited	: alış veriş
dâyın	: alacaklı
defâtir	: defterler
destres olmak	: elde etmek, erişmek
düçar	: ugramış, tutulmuş
dûn	: aşağı, altta
düyûn	: borçlar
düyûn-i muvahhade	: birleştirilmiş borçlar

E

emâkin	: yerler, mevkiler, evler
emn	: eminlik, korkusuzluk
emn-ü asâyiş	: güvenlik, rahatlık
emsâl	: katsayı, örnekler
emvâl-i gayri menkule	: taşınmaz mallar
etibba	: doktorlar
evâmir	: emirler
ezher	: pek güzel, güzel ve parlak

F

fal-i hayr	: iyi hal, iyi işaret
fecâyi	: belâlar, felâketler
fekk	: koparılma, kesme
ferağ	: mülkün sahip olma hakkını başkasına terketme
fevâid	: faydalar, kârlar
fursatyâb	: fırsat bulan
fûruht	: satma, satış

G

ganâim	: ganimetler, düşmandan alınan mallar
---------------	---------------------------------------

H

hacr	: birini malını kullanmak- tan menetme
hâdis	: meydana çıkan
hakk-ı intifa	: faydalanma hakkı
halel	: boşluk, bozma, eksiklik, bozukluk
hayır-hâhâne	: iyilik ve severlikle
hey'ât	: heyetler
hidemât	: hizmetler, işler
hilâl-i ahmer	: kîzîlay
hin	: an, zaman, sıra
hisas	: hisseler, paylar
hukuk-ı	
tasarrufiye	: sahip olma hakkı, bir yetkiye sahip olma hakkı

istifsâr
istihdaf
istinâbe

istinâf

istinâfen
istismârat

istitâat
işkâl

ityân

: sorma, sorulma
: amaç edinme
: davanın görülmekte ol- duğu mahkemeye gön- derilmek üzere başka bir yerdeki şahidin ora mahkemesince ifadesi- nin alınması
: yeniden başlama, bidâ- yet mahkemesinden ve- rilen hükmün bir üst mahkemeye baş vurarak feshini isteme
: istinaf suretile
: faydalanmalar, işletme- ler
: takat, güç, kudret
: zorlaştırma, güçlük, güç- leştirme
: bildirme, isbat, söyleme

I

ibtidâr	: bir işe çabuklukla baş- lama
ifrâz	: ayırma, ayırma
ihlâl-i sebil	: yolunu açık bırakma
ihrâz	: alma, elde etme
ihtiraz	: çekinme, sakınma
iktisâb-ı mübâhât	: övünme kazanmak
ilâm	: bildirme
ilâmât	: bir davanın mahkemece nasıl bir hükme bağ- landığını gösteren res- mi vesikalar
ilâvât	: ilâveler, ekler
ilca	: zorlama, mecbur etme
imhâl	: mühlet verme, sonraya bırakma
ind-el-icâb	: gerekince
intifâpezir	: sönme
inzâr	: geciktirme
irâe	: gösterme, tayin etme
irâs	: getirme, verme, gerek- me
irâs-ı halel	: zarar verme, veraseti bozma
isr	: iz, gidiş
istifâ	: tamamiyle alma, alın- ma, ödetilme

isdâr

kail
kalil
kâmil
karin
kavâim
kaziyye
kaziyye-i
mahkeme
kemâkân
kesân
kesb-i fahr
küşâde

I

K

: çıkarılma, çıkarma
: razı olmuş, boyun eğmiş
: az
: bütün, tam
: yakın
: kâğıt paralar
: teklif, dava, iş, husus, mesele
: hükmün kesinleşmesi, kesin hüküm
: eskisi gibi
: kişiler, insanlar
: şeref kazanmak
: açık

L

M

: gerek, gerekli
: geçen, geçmiş madde
: tehlikeli engeller
: korunan
: ancak, yalnız, sadece

mahzûf	: kaldırılmış, silinmiş	mûsî	: vasiyet eden
makabir	: mezarlar	mübâhase	: iddialı, karşılıklı konuşma, münakaşa
makasîd-ı sâire	: sâir maksatlar	mübâhât	: övünme
makûle	: çeşit, takım	mübahi	: öğünen, iftihar eden
masâff	: savaş	mübâşeret	: bir işe başlama, girişme
masau	: sanatla yapılmış	müberrâ	: temize çıkmış, aklanmış
matlubat	: istenilen şeyler, alacaklar	müfarekat	: ayrılma, ayrılış, ayrılan
maverâ-i ebhâr	: denizler ötesi	müddeâ-aleyh	: aleyhinde dâvâ açılan
mecburi-ül-icrâ	: icrası mecburi	müddeayât	: iddialar
medyun	: borçlu	müddei	: davacı, iddiav eden
meîruz	: farz kılınmış, ayrılmış	münbais	: ileri gelen, doğan
menâbi	: kaynaklar	mürsel	: gönderilmiş, yollanmış
me'nûs	: alışılmış, alışık	mürselün-ileyh	: ona gönderilen, kendisine bir şey gönderilmiş olan
mersâ	: liman, geminin demir attığı yer	mürsil	: gönderen, yollayan
mesâğ	: izin	mürsil-i	
mesâil	: meseleler, sorunlar	mümâileyh	: yukarıda anılanı gönderen
mesdûd	: kapalı, kapanmış	müsâlemet	: barışıklık, barış içinde olma
meşâgil	: meşguliyetler	müsâ' mere	: sömürge
mevaddı		müstelzim	: gereken, gerektiren
müteallika	: ilgili maddeler	müstemirre	: devamlı, daima
mevrid	: varacak yer, yol	müstenidât	: mesnetler
meydan-ı fûruht	: satış meydanı, pazar	müstevcib	: lâayık, gereken
mezâhib	: mezhepler	müşâreket	: ortaklık
mugayeret	: aykırılık	müşâreket-i	
muahhar	: sonraki	emvâl-zevceyn	: karı koca malları ortaklığı
muallaka	: sürüncemede kalmış	mütedâhil	: gecikmiş, ödenmemiş
muanven	: ünvanlı, bir ünvan ile tanınmış	mütefâvif'e	: birbirinden farklı, çeşitli olan
muhakka	: hak iddia etme	müteferri	: bir kökten ayrılan
muhassesat	: maaş, ödenek	mütehakkık	: doğruluğu meydana çıkan, tahakkuk eden
muhavvel	: havale edilmiş, bırakılmış	mütehattim	: gerekli, lüzumlu
muhdes	: yeniden meydana gelmiş	müteneffi	: faydalanmak, intifa hakkına sahip olan kimseler
muhik	: haklı, doğru	müterâdif	: birbirine tâbi, bağlı olan
muhtel	: bozulmuş, ihlâl edilmiş	müterâfik	: bir arada, karışık
muhtelifün-fih	: ihtilâflı	mütereffi	: yukarı kalkan, yükselen
muhtelifünfih	: üzerinde ihtilâf olunmuş mesele, ihtilâflı	müterettip	: ... âit olan, ... üstüne düşen, gereken
mukannen	: belli, belirli	mütevattın	: yurt tutmuş, yurtlanmış, yerleşmiş
mukarenet	: uygunluk, yaklaşıma	mütevellit	: doğan
mukarin	: yaklaşmış, ulaşmış		
muktezayât	: lâzım gelen, gereken şeyler		
munsab	: dökülen, karışan		
musarrah	: belirtilmiş, apaçık		

N

nâ-kabil	: olmayacak, olamayacak
nâ-meşrû	: kanuna uymayan, meş-
	rû olmayan
nakz	: bozma
netice-i kelâm	: sözün kısıası
nizâmi	: kanuna nizama âit, uy-
	gun, düzenli
nukat-ı muhtelif	: muhtelif noktalar

P

pâydar	: devamlı, sürekli, sağlam
perverde	: beslenmiş
peydâ	: açıkta, meydanda
pezır	: alan, bulan, sona eren,
	kabul eden

R

râkib	: binen, bir nakil vasıta-
	sına binmiş olan
re'sül-mâl	: ana para, kapital, ser-
	maye
rüşd	: erginlik

S

sahâif	: sayfalar
sahil-i yesâr	: sol sahil
salib-i ahmer	: kızılhaç
sayd-ı mâhi	: balık avı
sehviyyât	: yanlışlar
seküestr	
«séquestre»	: geçici olarak el koymak,
	bir şeyi yed-i emine
	vermek
semmiyye	: zehirli
senedat	: senetler
sevâhil	: sahiller, kıyılar
sınâat	: sanat
seyyanen	: eşit olarak
siyemmâ	: bâ-husus, hususiyle
suhum-ı	
hayvaniye	: hayvanın iç yağları
sukut	: düşme, aşağı inme
suver-i icrâ	: icrâ suretleri

Ş

şehbender	: konsolos
şerâit-i cedide-i	
iktisâdiye	: yeni iktisadî şartlar
şirekât - şirkât	: şirketler

T

tahliye-i sebil	: bir suçluyu salıverme
talâk	: boşama
târi	: ansızın çıkan
ta'vik	: geciktirme
ta'zib	: eziyet etme
teakub	: birbirini takip etme
tebâüd	: uzaklaşma
tebenni	: evlât edinme
teberri	: aklanma, arınma
teberrû	: bağış, bağışlama
teb'id	: uzaklaştırma, kovma
tebrie	: borçtan kurtarma
tecârib	: denemeler, tecrübeler
tecârib-i adîde	: bir çok denemeler
tedâhül; tedâhülât	: ödemede gecikme; öde-
	mede gecikmeler

tehâlûf	: birbirine zıt, birbirine
	uymayan
tekasit-i seneviye	: senelik taksitler
telâkki	: alma, kabul etme, şah-
	si görüş
telhis	: özetleme
temettuât	: kârlar, faydalar
tenakus	: eksilme, azalma
tenezzül	: fiyat inmesi, düşmesi,
	kibirsizlik
tenkid	: azaltma, kısma, indirme
tereffu	: yükselme
tergib	: istek verme, isteklendir-
	me, arzu ettirme
terhib	: çok korkutma
tersim	: çizme
tesahub	: sahip çıkma, koruma
tevâbi	: tâbiler, boyun eğenler
tevarüs	: mirasa konma, birinden
	diğerine irsen geçme
tezâyüd	: artma, çoğalma
tezyid	: arttırma
turuk	: yollar
turuk-ı münakale	: ulaştırma yolları

U

uhûd-ı atîka	: eski anlaşmalar
usret	: güçlük, zorluk, sıkıntı
umur	: işler, emirler, hususlar

Ü

übüvvet :	: babalık
üserâ	: esirler, tutsaklar

V

vâcib-üt-te'diye	: ödenmesi gereken
vahdet	: birlik
vahdet-i eskâr	: düşünceler birliği
vâzı-ül-imza	: imza koyan
verâset	: vârislik, mirasta hak sahibi olma
vesileyâb	: vesile, sebep, fırsat bulan
vikaye	: koruma
vücubın	: olumlu
vüs	: takat, güç

Z

zahr	: arka, arka taraf
zimemât	: borçlar
zir	: alt, aşağı
zübde	: netice, sonuç
zûvvar	: ziyâretçiler

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANE